

UiT Norges arktiske universitet

Fakultet for humaniora, samfunnsfag og lærerutdanning
Institutt for språk og kultur

Å klatre på russisk

En korpusundersøkelse av russiske verb for å klatre.

Lise Johansen

Masteroppgave i russisk språk og litteratur, RUS-3920, mai 2022

Takk

Jeg vil med dette først og fremst takke min veileder professor Tore Nettet ved UiT. Han har fulgt meg tett opp, oppmuntret meg, kommet med gode forslag, korrekturlest og vært til en uvurderlig hjelp i dette arbeidet som har pågått i nesten 2 år. Han har alltid hatt tid til meg når jeg har trengt det, og det setter jeg stor pris på.

Deretter vil jeg takke resten av det vitenskapelige personalet ved faggruppe russisk ved UiT, og særlig må jeg nevne førsteamanuensis Svetlana Sokolova og doktorgradsstipendiat Anna Obukhova for deres gode hjelp som morsmålsbrukere til å forstå og oversette.

Jeg vil også takke alle flinke og hyggelige medstudenter jeg har hatt i disse årene ved UiT. Dere har hjulpet meg og inspirert meg, og vi har hatt godt samarbeid og gode diskusjoner. Som voksen student har jeg følt meg veldig inkludert, og jeg hadde nok ikke kommet så langt uten dere.

Tromsø, mai 2022

Lise Johansen

Innholdsfortegnelse

Takk.....	1
Innholdsfortegnelse	3
Kapittel 1: Innledning.....	5
1.1 Tema og begrunnelse for tema.....	5
1.2 Litt teori.....	5
1.3 Strategisk input	6
1.4 Metode	7
1.5 Forskningsspørsmål og funn	8
Kapittel 2: Å klatre: лазить eller лазать?	11
2.1 Innledning: fire scenarier	12
2.2 Pilotprosjekt	14
2.3 En utvidet undersøkelse: presentasjon av datamaterialet og endring over tid	17
2.4 Utvalg for videre arbeid	20
2.5 Betydning: syv kategorier	21
2.6 Syv kategorier: utvikling over tid	25
2.7 Mer om betydning: bevegelsesmønstre.....	29
2.8 Mer om betydning: gjentatte handlinger.....	32
2.9 Forfatterens kjønn	34
2.10 Strategisk input	35
2.11 Konklusjon.....	36
Kapittel 3: Klatreverb med prefiks.....	37
3.1 Oversikt over klatreverbene og de 19 mest vanlige prefiksene	39
3.1.1 Verb uten -ся.....	39
3.1.2 Verb med -ся.....	43
3.2 Forholdet mellom -лезть/-лезти og -лезать.....	45
3.2.1 Prefiksenes fordeling.....	45
3.2.2 Forholdet mellom perfekte og imperfektive verb	47
3.2.3 Former av полезать	49
3.2.4 Imperativformene полезай/полезайте.....	52
3.3 Forholdet mellom -лазить og -лазать	55
3.4 Imperfektive verb med -лазить.....	56

3.5	Strategisk input	59
3.6	Konklusjon	59
Kapittel 4: Klatreverb vs. krypeverb		62
4.1	Fordeling etter klatreverb og krypeverb.....	62
4.2	Når brukes лезть om det å krype?	75
4.3	Hvilke prefikser er mest vanlige?	78
4.4	Andre verb og deres betydning	81
4.5	Strategisk input	84
4.6	Konklusjon	85
Kapittel 5: Konklusjon		87
5.1	Funn	87
5.2	Strategisk input	91
5.3	Veien videre	92
Litteraturliste		94

Kapittel 1: Innledning

1.1 Tema og begrunnelse for tema

Temaet for masteroppgaven min er russiske bevegelsesverb og strategisk input. Siden jeg begynte å lære russisk, har jeg syntet at bevegelsesverb er vanskelig, og noe jeg har ønsket å fordype meg i. Bevegelsesverb er en komplisert del av russisk grammatikk, og jeg har undret meg over hva det er mest strategisk å fortelle studentene om i undervisningen ("strategisk input"). I oppgaven vil jeg fokusere på verb for å klatre, som kan være vanskelige å mestre for en som har norsk som morsmål. I dette innledningskapitlet begynner jeg med litt teori om bevegelsesverb (underkapittel 1.2), litt tanker rundt strategisk input (underkapittel 1.3), litt om hvilken metode jeg har brukt (underkapittel 1.4) og til slutt sier jeg litt om mine forskningsspørsmål og funn (underkapittel 1.5).

1.2 Litt teori

Russiske bevegelsesverb er verb som beskriver bevegelse, det vil si å gå, løpe, sykle, fly, svømme og hoppe, og så videre, men også handlinger som å bære og å kjøre. Bevegelsesverbene kommer i par; enretningsverb og flerrettningsverb. Både enretningsverb og flerrettningsverb er imperfektive.

Bevegelsesverb har fire typer betydninger (Nesset & Makarova, 2016:64-66):

- Bevegelse i én retning mot et mål - enretningsverb
- Bevegelse fram og tilbake - flerrettningsverb
- Bevegelse rundt omkring uten retning eller mål - flerrettningsverb
- Betydningen "å ha evne til" - flerrettningsverb

I tillegg har vi på russisk aspekt, det vil si at (nesten) alle russiske verb kommer i par. Vi har imperfektivt aspekt som betegner prosesser eller gjentatte handlinger, og vi har perfektivt aspekt som betegner engangshandlinger.

For eksempel har vi de to russiske bevegelsesverbene for å gå: идти (enretningsverb) og ходить (flerrettningsverb). Den ene varianten brukes når man går i én retning, for eksempel til

skolen, eller fra sted til sted. Den andre varianten brukes når man går rundt omkring, eller når man går fram og tilbake, eller når man snakker generelt om en evne til noe. Dette inkluderer situasjoner der det er implisitt at personen måtte gå tilbake også, for eksempel at Kari gikk til kirka på søndag. Da gikk hun nødvendigvis hjem igjen etterpå. Eller hvis Anna gikk på kino lørdag kveld, da er det implisitt at hun gikk derfra igjen etterpå, dersom ikke annen informasjon gis i setninga. Men det er langt fra alle situasjoner som er så tydelige som disse eksemplene. Hvorvidt vi har bevegelse eller ikke, får også betydning for kasus; akkusativ eller lokativ ved preposisjonene в og на. Bevegelsesverb er noe norske studenter sliter med når de skal lære russisk.

I faglitteraturen har det vært brukt forskjellige begreper om de ulike typene av bevegelsesverb. Betegnelsene "enretningsverb" og "flerretningsverb" er relativt nyere. Nasset & Janda (2022) bruker betegnelsene "unidirectional" og "non-directional"/"multidirectional". Mathiassen (1996) bruker begrepene "bestemte" og "ubestemte" bevegelsesverb. Timberlake (2004:412) bruker begrepene "determinate" og "indeterminate". I følge Mathiassen (1996:401) er det også mulig å bruke begrepene "konkret" og "abstrakt", men at "bestemt" og "ubestemt" må betraktes som standardbenevnelsen. Jeg velger å konsekvent bruke begrepene "enretningsverb" og "flerretningsverb" da det er de som har vært brukt ved UiT gjennom hele min studietid, og dem jeg har blitt vant til å bruke.

1.3 Strategisk input

Vi har alle et morsmål, og fra vi er små er vi vant til å høre språk rundt oss. Etter hvert lærer vi oss å forstå og å selv også bruke språket. Med "input" eller "språklig input" mener vi det vi hører rundt oss, fra mennesker, tv, radio o.l.

Når det gjelder fremmedspråk, får vi naturligvis mindre slik språklig input. Når vi begynner å lære engelsk, som for de fleste nordmenn er første fremmedspråk, har vi noen timer undervisning på skolen og vi ser filmer og tv-serier. Engelskspråklig input har økt dramatisk i løpet av de siste tiårene. Dagens unge har svært mye engelsk input- Jeg som er 48 år, hadde en god del allerede i min ungdom, mens mine foreldre hadde omtrent ingenting. Det gjenspeiler også hvor gode de ulike generasjonene er i engelsk, sett som helhet. Innenfor generasjonene er det store ulikheter, jeg antar det også har med utdanningsnivå å gjøre.

Når nordmenn ønsker å lære russisk, så er det for de fleste ingen steder å få språklig input, annet enn på skole eller universitet, siden russisk ikke er et språk vi utsettes for i hverdagen eller i media, annet enn i korte nyhetsklipp (med mindre man bor i Øst-Finnmark, der det finnes mange russere). Vi kan selv oppsøke slik input i dagens medieverden, men da må vi selv være bevisst og aktiv.

Med strategisk input mener vi planlagt/hensiktsmessig/målrettet språklig input. Slik input kan være både kvalitativ og kvantitativ. Med kvantitativ mener vi å øke input, som for eksempel å snakke mer, høre mer, reise på utveksling. Med kvalitativ økning i input tenker jeg forbedret input; at vi retter oppmerksomheten mot hvilke strategiske endringer i innlæringsmetoder som kan gjøre det lettere å skjønne og lære. Det er slik strategisk input av russiske bevegelsesverb jeg ønsker å fokusere på i denne oppgaven.

1.4 Metode

Oppgaven min er korpuslingvistisk. Jeg analyserer teksteksemplere fra to elektroniske korpus: Det russiske nasjonalkorpus (RNC) og RuN-korpuset. Jeg har brukt hovedkorpuset av RNC.

RNC¹ er en samling av moderne russiske tekster og ord, fra år 1700 og fram til i dag. Korpuset inneholder 900 millioner ord, og er et referansesystem basert på en stor samling av ulike typer russiske tekster i elektronisk form. Tekstene er både fiksjon (prosa, drama, poesi) og ikke fiksjon (memoarer, essays, journalistiske tekster, vitenskapelige tekster, offentlige taler, brev, dagbøker, dokumenter, osv.), og det finnes både skriftlige og muntlige kilder. De muntlige kildene er hovedsakelig av nyere dato.

RuN-korpuset² er et parallellkorpus. Det vil si at det er en samling av utvalgte tekster av forskjellige forfattere, og oversettelsene deres. Det er tekster av både norske og av russiske forfattere, og noen tekster fra et tredje språk, som for eksempel svensk. RuN-korpuset er

¹ RNC finnes både i russisk og engelsk versjon, se www.ruscorpora.ru.

² RuN-korpuset er tilgjengelig via nettsiden til Universitetet i Oslo, og krever adgang fra UiO og Feide-pålogging. Se <https://tekstlab.uio.no/glossa2/run>.

utviklet på Universitetet i Oslo under ledelse av professor Atle Grønn. Pr. november 2010 inneholdt korpuset 2 millioner norske ord og like mange russiske, samt 900.000 engelske ord.

1.5 Forskningsspørsmål og funn

Studien min begynte med klatreverb, og ble etter hvert utvidet til å også gjelde krypeverb. Med "klatreverb" mener jeg de russiske verbene som brukes om det å klatre: лезть, лезти, лезать, лазить og лазать, og med "krypeverb" mener jeg de russiske verbene som brukes om det å krype: ползти og ползать. I tillegg kommer prefigeringer av de ulike verbene.

Jeg var interessert i å finne ut hvordan de to flerretningsverbene (лазить og лазать) for det å klatre brukes. Det er uvanlig med to flerretningsverb, og jeg vet ikke om noen andre bevegelsesverb der det er to verb verken for enretnings- eller flerretningsbetydningen. Jeg var interessert i å finne ut av om et av verbene var mer brukt, og om de kanskje hadde ulike betydninger.

I kapittel 2 ser jeg på hvordan disse to verbene oppfører seg i forhold til fire språkhistoriske utviklingsscenarier: 1. At det ene verbet tar over. 2. At det utvikles ulike betydninger og bruksområder. 3. At verbene brukes ulikt i dialekter og sosiolekter. 4. At ingenting skjer og verbene lever side om side.

I dette kapittelet har jeg benyttet Det russiske nasjonalkorpuset, og søkt etter alle forekomstene fra 1700 til 2021 av лазить og лазать og analysert materialet. Jeg så funnene i lys av syv kategorier som jeg sorterte funnene ut fra. Jeg fant at лазать øker litt mens лазить går litt tilbake, men ikke nok til å si at det ene verbet tar over (scenario 1). Videre fant jeg at лазить ser ut til å brukes mer om kryping enn лазать gjør, men heller her ikke nok til å fastslå at verbene har utviklet ulike betydninger og bruksområder (scenario 2). Deretter har jeg sett på om det kan være forskjell i kvinner og menns bruk av verbene, men det ser det ikke ut til å være (scenario 3). Det ser ut til at begge verbene brukes og har samme betydning, til tross for at det er noen små ulikheter (scenario 4).

I kapittel 3 går jeg videre til å se på alle klatreverbene, i prefigerte utgaver. Jeg tok for meg de 19 mest brukte prefiksene i russisk, og søkte i Det russiske nasjonalkorpuset etter alle funn av

kombinasjonen klatreverb og prefiks, for å se hvilke prefikser som var mest brukt. Лазить og лазать viser seg å ikke være så mye brukt med prefiks, men det verbet som har høy frekvens med prefikser, er лезть. Deretter kommer -лезать som er den imperfektive partneren til prefigeringen av лезть, og dette verbet finnes kun i prefigert variant. I tillegg får vi -лезти som kan analyseres som en form av лезть. Dette verbet finnes også kun i prefigert variant, og kun med prefikset вы-. Jeg tok også for meg de få refleksive klatreverbene som finnes med prefiks. I tillegg til at refleksive klatreverb er lite brukt, så er раз- nesten det eneste prefikset som brukes.

Jeg har også sett på og sammenlignet hvilke prefikser som brukes med -лезть/-лезти og -лезать, og det viser seg at prefiksbruken er tilnærmet lik for perfektivt og imperfektivt verb. Jeg har videre sett på forekomstene av perfektivt og imperfektivt aspekt. I russisk generelt er disse nesten like mye brukt, men en liten overvekt av perfektivt aspekt. I mitt materiale finner jeg at perfektivt aspekt brukes mye mer enn imperfektivt aspekt med klatreverbene. Jeg har også sammenlignet hyppigheten av prefigerte -лазить og -лазать. I kapittel 2 fant jeg en 70/30 prosentfordeling mellom de to i favør av лазить, og for prefigerte verb økte denne til 94/6 i prosentvis fordeling, i favør av лазить. Vi kan dermed konkludere med at лазить står sterkt, spesielt for prefigerte verb.

Jeg fant også noen mindre, men likevel interessante ting. En av dem er det imperfektive verbet полезать, som vi egentlig ikke forventer at skal finnes. Det har ikke spesielt utstrakt bruk, bortsett fra i imperativ, men verbet forekommer. Jeg har 14 funn, hvorav 9 av dem er grund-former. Imperativ-formene er det mange av, og det er overraskende siden verbet er så lite brukt ellers, men det viser seg at det er uenighet mellom de lærde om hvilket verb imperativ-formene som ser ut til å komme fra полезать egentlig kommer fra. En annen ting jeg oppdaget, er at prefigerte verb av -лазить kan variere i aspektet, etter hvilket prefiks det er snakk om. For eksempel kan вылазить brukes som imperfektivt verb i stedet for вылезть, og залазить kan brukes i stedet for залезть.

I kapittel 4 gikk jeg over til å sammenligne klatreverb med krypeverb. Jeg hadde oppdaget at de russiske klatreverbene som лезть med flere også brukes i krypebetydning, selv om russisk har egne verb for bevegelsen 'å krype', nemlig ползти og позать. Jeg var interessert i hvordan de brukes, hva som er hyppigst brukt og hvordan de oversettes. Jeg tok for meg verb for det å klatre og krype, og så på hvordan de oversettes mellom norsk og russisk. Jeg tok her i bruk

RuN-korpuset også. Jeg søkte etter alle forekomster av *klatre*, *klyve*, *krype* og *krabbe*, og har sett på hvilke russiske ekvivalenter de ulike verbene har. Jeg har funnet både klatreverb (лезть, лезти, лезать, лазить og лазать og avledninger av disse), krypeverb (ползти og ползать og avledninger av disse), og en stor del andre verb.

Det viste seg at klatreverbene er mye mer brukt enn krypeverbene, og at de også har videre betydning. Jeg fant at mens krypeverbene bare oversettes til norsk med *krype*, så kan klatreverbene oversettes med både *krype* og *klatre*. Jeg var interessert i å finne ut av når лезть m.fl. brukes i betydningen 'krype', men det ser ikke ut til å avtegne seg noen mønstre. I tillegg til klatre- og krypeverb er det et stort antall andre verb som også brukes.

I tillegg til disse funnene har jeg gjort meg opp en mening for hvert tema om hva som er nyttig å ta med som strategisk input i innlæringen av russisk til studenter som lærer russisk som fremmedspråk. Derfor avslutter jeg hvert analysekapittel med noen betraktninger om dette. De viktigste forslagene mine er som følger:

Når vi har to flerretningsverb, som лазить og лазать her, og det ene er svært mye mindre brukt enn det andre (лазять), så mener jeg vi kan legge hovedfokus på å lære studentene det mest brukte verbet (лазить). Vi har også sett at -лазить og -лазять er lite brukt i prefigerte utgaver, mens -лезть og -лезать er svært mye brukt med prefiks. Da mener jeg vi kan fokusere på å starte innlæringen av prefigerte klatreverb med -лезть og -лезать. Det er også viktig å merke seg mener jeg, at mens flerretningsverbene vanligvis blir imperfektive i et aspektpar, så gjør ikke лазить og лазать det. De forblir perfektive. Til slutt er det viktig å ta med til studenter at klatreverbene også ofte oversettes med krype-betydning i tillegg til klatre-betydning, mens krypeverbene kun oversettes med krypebetydning.

Kapittel 2: Å klatre: лазить eller лазать?

På russisk har vi en type verb vi kaller "bevegelsesverb". Bevegelsesverb er verb som angir bevegelse, som for eksempel å gå, kjøre, transportere, bære, svømme, seile og å klatre. Blant bevegelsesverbene har vi to typer. Jeg liker å bruke betegnelse enretningsverb og flerretningsverb, men det finnes også andre navn (som jeg var inne på i innledningen).

Enretningsverb betegner bevegelse i en bestemt retning, gjerne mot et mål. Flerretningsverb kan ha flere typer bevegelse; "fram og tilbake", "rundt omkring" og "evne". Med "fram og tilbake" mener vi at bevegelsen skjer i to retninger, til et sted og tilbake til utgangspunktet. Denne bevegelsen har vi f.eks. når vi snakker om at en elev går på/til skolen hver dag, eller at noen går på butikken. Da er det implisitt at man går tilbake til utgangspunktet igjen. Med "rundt omkring" mener vi bevegelse i flere retninger, f.eks. å gå på tur i skogen, eller jogge i parken. Med "evne" mener vi å være i stand til å utføre en bevegelse, f.eks. det å kunne svømme eller sykle. (Neset & Makarova, 2016:64-66).

Det finnes også verb som betegner bevegelse, men som ikke er enretnings- og flerretningsverb, og som per definisjon ikke regnes som bevegelsesverb, for eksempel возвращаться/возвратиться, som betyr 'komme tilbake' (Mathiassen, 1996:401). Disse verbene oppfyller ikke de formelle, semantiske og funksjonelle kravene til å få betegnelsen bevegelsesverb i russisk grammatikk. Betegnelsen "bevegelsesverb" representerer noe spesielt og teknisk, i russisk grammatikk, ved en gruppe verb. For å bli inkludert i denne gruppen skal følgende krav oppfylles: Verbet skal være uprefigert, uttrykke elementær form for bevegelse, tilhøre gruppen imperfektivt aspekt, være enten enretningsverb (bestemt) eller flerretningsverb (ubestemt), samt danne par av et enretningsverb og et flerretningsverb med samme betydning.

Russiske bevegelsesverb kommer altså i par med to forskjellige verb. Jeg har valgt å fordype meg i verbene for 'å klatre', og akkurat her har vi en variasjon som ikke er vanlig. Det å klatre på russisk har ett enretningsverb som forventet; лезть, men to flerretningsverb; лазить og лазать. Dette er unikt, og noe jeg ønsket å sette meg mer inn i og finne mulige forklaringer på.

I dette kapittelet skal jeg se på mulige forskjeller i bruk av лазить og лазать, og forholdet mellom disse to verbene. Gjennom bruk av korpusdata skal jeg sammenligne bruken av disse

verbene over 300 år, med hovedvekt på perioden 1800-2021. Jeg deler bruken inn i 7 kategorier, og ser på endringer over tid. Jeg skal også undersøke andre faktorer som bevegelsesmønster, bruk i gjentatte handlinger og eventuell ulik bruk av menn og kvinner. Mitt hovedfunn er at лазить og лазать brukes stort sett likt, men at det er noen interessante forskjeller. I begynnelsen var лазить nesten totalt dominerende, men bruken av лазать tar seg opp ut over 1900-tallet på bekostning av лазить. Jeg finner også en liten, men signifikant tendens til at лазить er mer i bruk om å krype, mens лазать brukes noe mer om å klatre. Når det gjelder bevegelsesmønster, ser jeg på verbenes bruk i mønstrene "fram og tilbake" og "rundt omkring". Her er mønsteret "fram og tilbake" dominerende for begge verbene, men det er ikke signifikante forskjeller. Når det gjelder gjentatte handlinger, viser jeg også at verbene brukes likt. Forfatterens kjønn viser seg heller ikke å ha noen betydning. Menn og kvinner bruker verbene likt.

2.1 Innledning: fire scenarier

Når to verb er i en konkurransesituasjon, kan vi tenke oss fire mulige språkhistoriske utviklingsscenarier (Neset & Makarova, 2018).

Fire mulige språkhistoriske utviklingsscenarier

1. Det ene verbet tar over, og det andre blir borte ("leveling").
2. Det utvikler seg ulike betydninger og bruksområder for hvert av de to verbene (semantisk differensiering).
3. Verbene brukes ulikt i dialekter og sosiolekter; noen velger det ene verbet og noen velger det andre verbet, og bruker bare det ene av de to (sosiolingvistisk differensiering).
4. Ingenting skjer, og begge verbene brukes om hverandre.

Scenariene utelukker ikke hverandre, så det er mulig at vi kan stå overfor en kombinasjon av flere utviklingsscenarier samtidig.

Disse scenariene ønsker jeg å gå nærmere inn på, for å se om jeg kan finne svar i min undersøkelse av лазить og лазать. Scenario 1 og 2 vil jeg undersøke grundig gjennom flere analyser. Scenario 3 vil imidlertid bli for komplisert å undersøke grundig i denne oppgaven, da Det russiske nasjonalkorpuset har lite sosiolingvistisk og dialektologisk informasjon.

I artikkelen "The decade construction rivalry in Russian. Using a corpus to study historical linguistics" diskuterer Tore Nessel og Anastasia Makarova (2018) scenario 1-3 ovenfor for å forklare ulikheter i bruk av kasus etter preposisjonen "в" i tidskonstruksjoner. I tillegg har jeg tatt med scenario 4, som er fravær av de tre andre scenariene.

Nessel og Makarova sier at det ofte har blitt argumentert for at fullstendige synonymmer ikke finnes, og de henviser her til Goldbergs "The principle of no symmetry". Goldberg sa at hvis to konstruksjoner er syntaktisk ulike, så må de også være semantisk eller pragmatisk ulike (Goldberg, 1995:67). Nessel og Makarova kaller synonymmer "rivaliserende former" (Nessel & Makarova, 2018:71). Лазить og лазать er rivaliserende former av flerretningsverbet for å klatre, og jeg skal i dette kapitlet se nærmere på hvordan situasjonen er for disse to konkurrentene.

For å forklare scenariet "leveling" (at et ord utkonkurrerer et annet) viser Nessel og Makarova til de rivaliserende formene *ljuftr* og *kærr* i gammelnorsk/norrønt (2018:73). Begge betød 'kjær'. *Kærr* var et låneord fra fransk ("cher"). *Kærr* utkonkurrerte rivalen *ljuftr*, og ble til dagens "kjær". Det finnes i dag kun spor av ordet *ljuftr* i poetisk nynorsk. *Nynorskordboka* (2021) sier:

"ljuv (norrønt ljúfr) i poetisk mål: herleg (I), behageleg; yndefull; søt, mild".

Scenariet om semantisk differensiering illustrerer forfatterne med de to rivaliserende flertallsformene *brethren* og *brothers* i engelsk. De betød opprinnelig det samme, men i dag har *brethren* fått en annen betydning. Nå refererer det til medlemmer av et samfunn, yrke eller sekt. Scenariet om sosiolingvistisk differensiering illustreres med de to engelske ordene *kid* og *child*. Man antar at *kid* var et låneord fra Skandinavia, som betegnet en geitekillling. Fra 1590-årene er det vist brukt om menneskelig avkom. Begge ordene har overlevd til i dag, men *kid* er blitt en mer uformell, muntlig form, mens *child* er den formelle, boklige formen.

2.2 Pilotprosjekt

Våren 2021 utførte jeg et mindre pilotprosjekt der jeg så på de russiske verbene for å klatre. Jeg var nysgjerrig på dette med at man har to flerretningsverb, og jeg ønsket å se på om det var noen forskjell i bruken når det gjaldt de to verbene, лазить og лазать.

Jeg tok utgangspunkt i Det russiske nasjonalkorpuset, og samlet inn 80 eksempler med лазить og 20 med лазать. 80/20-fordelingen ble gjort på bakgrunn av at jeg visste at лазить var mest brukt, og i samråd med veileder. Jeg så kun på eksempler fra 1950 og framover.

I korpuset fant jeg totalt 2.620 tilfeller av de to verbene; 1.903 forekomster av лазить, og 717 forekomster av лазать. Dette gir en andel av totalen på 73 % for лазить, mens 27 % er tilfeller av лазать. Det viser at 80/20-fordelingen traff ganske bra.

Basert på de tre ordbøkene Berkovs store russisk-norske ordbok (2011), Ozjegov/Sjvedova (digital utgave, 2013) og Малый академический словарь (digital utgave, 2021) lagde jeg 5 kategorier for лазить/лазять. Jeg tok utgangspunkt i Berkov, og gjorde justeringer etter å ha konsultert de andre to. Det nevnes også flere betydninger i ordbøkene, men disse fant jeg ikke representert i mine data.

De 5 kategoriene ble som følger:

- A. Fysisk klatring, bevegelse oppover/over noe - vertikalt
- B. Fysisk kryping, bevegelse bortover/gjennom noe - horisontalt
- C. Presse/trengse seg fram (utenom rett eller god oppførsel, bølle seg fram)
- D. Stikke noe inn i noe annet (f.eks. hånd i lomme, bok i veske), dvs. fysisk bevegelse
- L. Gå inn på/surfe på internett, metaforisk

A-D er bokstavelige kategorier, mens L er en metaforisk kategori i og med at det er snakk om bevegelse i overført betydning. Kategorier E-K gjaldt enretningsverbet лезть, som var med i pilotprosjektet. Noen av disse andre kategoriene kommer jeg tilbake til i den utvidede studien, fra kapittel 2.3.

Eksempler fra kategoriene

Kategori A - Fysisk klatring, bevegelse oppover/over noe - vertikalt

1. Викинги перед битвой предусмотрительно заняли вершину холма, так что саксы были вынуждены **лезть** вверх по склону (Aleksejev, 2008).

'Før slaget okkuperte vikingene forsiktig toppen av bakken, så sakserne ble tvunget til å **klatre** opp bakken.'

Kategori B - Fysisk kryping, bevegelse bortover/gjennom noe - horisontalt

2. Прямо на берег **лезли** громадные раки и что-то шептали, шептали, не в силах пожаловаться человеческим языком на свою горькую и жалкую участь (Girjavenko, 2002).

'Rett til land **krøp** enorme krepser og hvisket noe, hvisket, ute av stand til å klage på menneskelig språk om sin bitre og elendige skjebne.'

I denne setningen kan man diskutere hvorvidt dette er snakk om kryping eller klatring, altså om det er horisontal eller vertikal bevegelse. På norsk sier vi at noe "kryper **opp** på land" eller "kryper **opp** av jorden". Bevegelsene her er kanskje vertikal, men slike dyr kryper på alle fire eller på magen. På norsk ville det vært rart å si at krepser **klatrer**, i disse sammenhengene. Man kan nok si at mellom det å krype og det å klatre finnes en gråson, at det ikke er et helt klart skille mellom dem. I noen sammenhenger kan kanskje begge verbene brukes. Noen forskjeller blir det også fordi begreper brukes litt forskjellig i ulike språk. Oversettelsen min er selvfølgelig påvirket av mitt norske språk og tankesett. Jeg kommer tilbake til forholdet mellom klatring og kryping i kapittel 4.

Kategori C - Presse/trengte seg fram (utenom rett eller god oppførsel, bølle seg fram)

3. Водитель уже двэри-гармóшки распахнул, все **лэзут** к выходу (Aleksin, 1967/1980).

'Sjåføren har allerede åpnet trekkspilldørene, alle **presser seg** fram mot utgangen'

Kategori D - Stikke noe inn i noe annet (f.eks. hånd i lomme), dvs. fysisk bevegelse

4. Стоит себе, вся дрожит то ли от холода, то ли от жадности и грязной своей лапищей **лезет** в горшок со сметаной (Orlova/Schneerson, 2003).

'Står for seg selv, alt skjelver enten av kulde eller av grådighet, og den skitne labben **stikkes ned** i en krukke med rømme.'

Kategori L - Gå inn på/surfe på internett (metaforisk)

Denne betydningen finner jeg ikke i ordbøkene, men den går igjen i materialet, og jeg synes den måtte tas med som egen kategori.

5. Он стал **лазать** по интернету, рассматривать отвратительные фотографии с сифилитиками. (Buzulukckij, 2014)

'Han begynte å **surfe** på Internett og så på motbydelige fotografier av personer med syfilis.'

Betydninger som jeg ikke fant representert i mitt utvalg

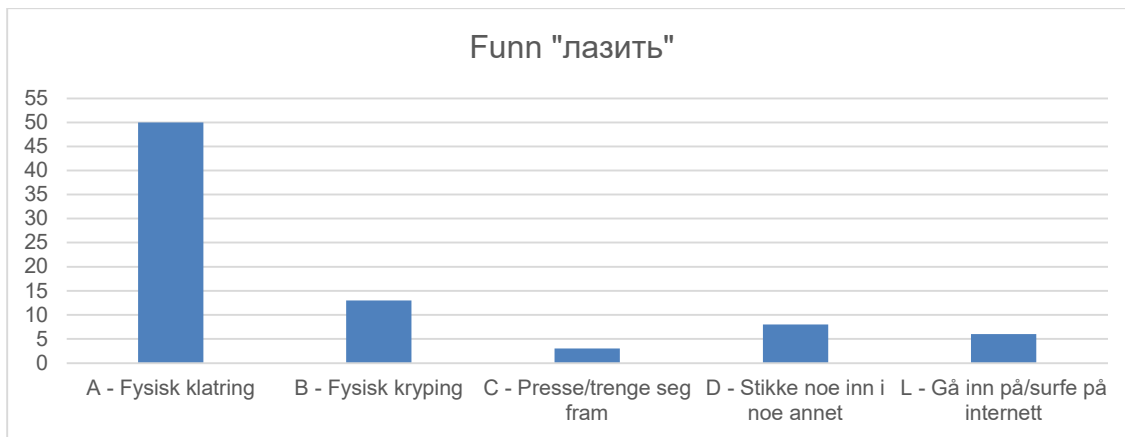
I tillegg til disse betydningene som jeg har funnet i mitt datamateriale, finnes det også andre uttrykk. Her har vi for eksempel det å blande seg borti andres saker eller spørre nærgående private spørsmål, å bekymre seg eller ha/få forskjellige dårlige/forstyrrende tanker i hodet, at noe ikke sømmer seg/passer seg eller er dårlig oppførsel/kutyme, og at man går ut av sitt gode skinn for noe. I et større utvalg er det naturlig at man vil se eksempler fra flere av betydningene, noe vi skal se i den utvidede studien i kapittel 2.5.

Resultater

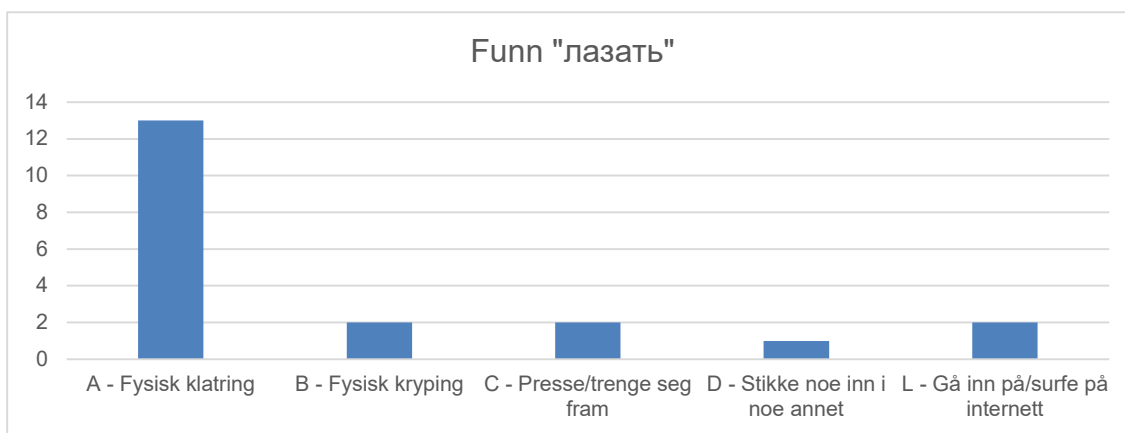
Jeg fant at **лазить** og **лазать** brukes nesten bare i bokstavelig betydning, og særlig dominerer kategoriene A og B som her stod for ca. 75 % av forekomstene. De brukes også litt metaforisk; vi ser at kategori L, det å surfe på internett, har hhv. 7,5 % og 10 % av forekomstene. Vi ser også at bruken av de to verbene er veldig lik. De 5 kategoriene har svært like prosentvise resultater, og vi ser ingen tegn til at verbene har ulik bruk. Dette ser vi i tabell 2.1 og figurene 2.1 og 2.2.

ЛАЗИТЬ			ЛАЗАТЬ		
Kategori	Antall funn	Prosent	Kategori	Antall funn	Prosent
A	50	62,5 %	A	13	65 %
B	13	16,25 %	B	2	10 %
C	3	3,75 %	C	2	10 %
D	8	10 %	D	1	5 %
L	6	7,5 %	L	2	10 %
Sum	80	100 %	Sum	20	100 %

Tabell 2.1: Resultater fra kategorisering av bruk i 100 setninger med **лазить** og **лазать** fra 1950-2021.

Figur 2.1: Bruk av лазить i 80 setninger fra 1950-2021 fordelt på 5 bokstavelige og metaforiske kategorier

Figur 2.2: Bruk av лазать i 20 setninger fra 1950-2021 fordelt på 5 bokstavelige og metaforiske kategorier.

2.3 En utvidet undersøkelse: presentasjon av datamaterialet og endring over tid

Pilotprosjektet tyder på at лазить og лазать brukes likt, men datagrunnlaget var for lite til å trekke sikre konklusjoner. Derfor ønsket jeg å utvide datagrunnlaget og se på forholdet mellom лазить og лазать i et større og bredere perspektiv.

Jeg har i Det russiske nasjonalkorpuset hentet alle forekomstene av лазить og лазать fra år 1700 til 2021. Korpuset er ikke helt konsekvent i hvor mange treff som dukker opp. Søker man for en stor periode, får man færre treff enn om man deler opp i flere mindre perioder. Et annet problem viste seg å være at hvis det er mange treff i en periode, så fungerer ikke overføringen til Excel sånn at alle blir med. For å løse disse problemene delte jeg årstallene

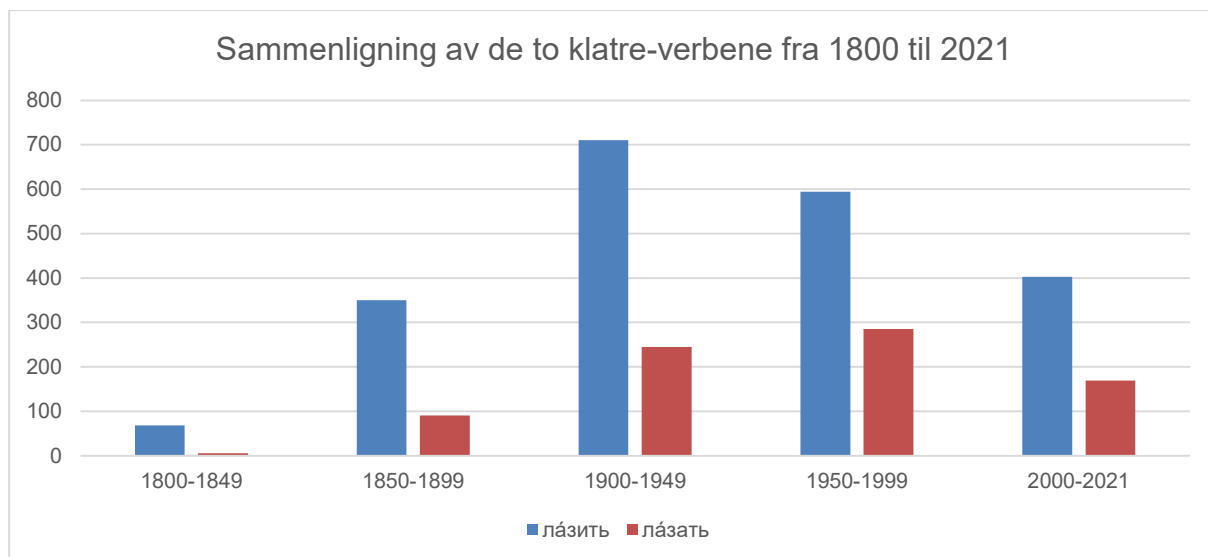
inn i følgende grupper: 1700-1799, 1800-1849, 1850-1899, 1900-1919, 1920-1939, 1940-1959, 1960-1979, 1980-1999, 2000-2009 og 2010-2021.

På denne måten satt jeg til slutt igjen med 2.158 treff for лазить og 798 treff for лазать for en periode på vel 300 år (og som er det som finnes i korpuset). Dette gir en fordeling av forekomster på 73 % for лазить og 27 % for лазать. Tabell 2.2 viser alle forekomstene av лазить og лазать hentet fra korpuset for perioden 1700-2021. Vi ser at på 1700-tallet er det få treff på begge verbene. Dette er kanskje ikke så rart siden det ble skrevet mindre på den tiden generelt. Vi ser også at лазить har dominert kraftig i starten. På 1800-tallet ser vi at det er stor forskjell mellom del 1 og 2 av 1800-tallet, der лазить dominerer første halvdel, men går ned over 10 prosentpoeng i andre halvdel. Utover 1900-tallet øker den prosentvise andelen av лазать noe, mens лазить går noe ned, slik at vi på 2000-tallet har kommet til en fordeling på 70,5 % av лазить og 29,5 % av лазать. Vi ser at лазить hele tiden synker jevnt og trutt, med et lite oppsving igjen på 2000-tallet, i forhold til siste halvdel av 1900-tallet, med motsatt tendens for лазать. Dataene mine viser dermed at лазать øker litt på bekostning av лазить.

	лазить		лазать		totalt for begge	
1700-1799	33	94,3 %	2	5,7 %	35	100 %
1800-1849	68	91,9 %	6	8,1 %	74	100 %
1850-1899	350	79,4 %	91	20,6 %	441	100 %
1900-1949	710	74,3 %	245	25,7 %	955	100 %
1950-1999	594	67,6 %	285	32,4 %	879	100 %
2000-2021	403	70,5 %	169	29,5 %	572	100 %
Sum 1700-2021	2.158	73,0 %	798	27,0 %	2.956	100 %
Sum 1700-1799	33	94,3 %	2	5,7 %	35	100 %
Sum 1800-1899	418	81,2 %	97	18,8 %	515	100 %
Sum 1900-1999	1.304	71,1 %	530	28,9 %	1.834	100 %
Sum 2000-2021	403	70,5 %	169	29,5 %	572	100 %

Tabell 2.2: Totalt antall forekomster av лазить og лазать i Det russiske nasjonalkorpuset fra 1700-2021, både i tall og i prosent.

Figur 2.3 viser en grafisk framstilling av tallene fra tabell 2.2, fra 1800-2021. Her ser vi tydelig at bruken av de to verbene stiger og synker i takt. Dette betyr at vi kan si at de brukes stort sett likt og stabilt over tid. Unntaket er i 2. halvdel av 1900-tallet, der лазить synker ift. perioden før, mens лазать øker. Men selv om forskjellene ikke er store, tyder dataene på at лазить taper litt terreng til fordel for лазать.

Figur 2.3: Begge øker i takt, inntil лазить begynner å synke litt, mens лазать fortsetter å øke (1800-1999)

I pilotprosjektet, der jeg tok for meg kun perioden 1950-2021, kom jeg fram til at fordelingen i bruk mellom flerretningsverbene лазить og лазать var hhv. 73 % vs. 27 %. For hele perioden 1700-2021 blir det samme prosentvise fordeling. Men, som sagt har jeg utelukket 1700-tallet pga. at datagrunnlaget er så lite at vi kan ikke si noe pålitelig om fordelingen i bruk av de to verbene (bare 35 funn totalt for hele århundret). For 1800-tallet som helhet er den prosentvise fordelingen hhv. 81,2 % for лазить og 18,8 % for лазать. På 1900-tallet har fordelingen endret seg ytterligere, til hhv. 71,1 % for лазить og 28,9 % for лазать. For 2000-tallet til nå, er tallene ganske like de for 1900-tallet, hhv. 70,5 % og 29,5 %.

En statistisk analyse av tallene fra 1800-tallet og 2000-tallet

Vi har sett i tabell 2.2 at det totale antallet forekomster av de to verbene er ganske like på 1800-tallet og 2000-tallet, med hhv. 515 og 572 forekomster. Jeg har foretatt en statistisk analyse der jeg sammenligner situasjonen på 1800-tallet med situasjonen på 2000-tallet.³ Konklusjonen er at forskjellene mellom лазить og лазать er statistisk signifikante med en

³ Jeg sammenlignet tallene for 1800-tallet og 2000-tallet. Pearsons chi-kvadrat-test med Yates' kontinuitetskorreksjon ($X^2=16,246$, $df = 1$) ga p-verdi = $5,564e-05$. Dette viser at forskjellen mellom de to århundrene er statistisk signifikant, dvs. at det er svært lite sannsynlig at de observerte forskjellene skyldes tilfeldigheter. Cramers V-verdi = 0,1. Dette er en liten, men rapporterbar effektstørrelse.

liten, men rapporterbar effektstørrelse. Det betyr at vi kan konkludere at andelen eksempler med лазать øker litt.

En ting ift. scenario 1 ("leveling") i kapittel 2.1, er at лазать ser ut til å være et nyere verb enn лазить. Begrunnelsen for dette er bl.a. at vi ser en større bruk av лазить på 1700-tallet (ref. Det russiske nasjonalkorpuset), samt at i gamle kilder finner vi kun verbet лазить/лазители. Jeg har konsultert følgende to ordbøker for gammelrussisk og middelrussisk (omtrent opp til 1600-tallet); Sreznevskij (1893) og Filin (1981). Begge ordbøkene har kun лазители som oppslagsord, og alle eksemplene er med лазители. Лазить/лазители ser altså ut til å være et eldre verb, men det minsker ikke mye i bruk på bekostning av det nyere verbet лазать.

Konklusjon

Hvis vi relaterer dette til scenario 1 av de fire mulige språkhistoriske utviklingsscenariene; "Tar det ene verbet over, mens det andre blir borte", så kan vi svare nei, ut fra de dataene jeg har samlet og analysert. Fordelingen i bruk av лазить og лазать holder seg ganske stabil gjennom århundrene, med en liten økning i bruk av лазать, mens лазить har en liten nedgang. Dette kan være tilfeldig, siden datagrunnlaget i Det russiske nasjonalkorpuset ikke er veldig stort, med under 3.000 treff på verbene. Det kan også hende at funnene er store nok til at vi kan si at vi ser en liten økt helning mot лазать. Den statistiske analysen tyder på at sistnevnte er tilfelle. Men det er langt fra snakk om at det ene ser ut til å være på tur til å ta over, mens det andre blir borte. Det må i så fall være langt fram i tid.

2.4 Utvalg for videre arbeid

Nesten 3000 verb fra korpuset blir for mye å undersøke i detalj, så derfor trengte jeg et mindre og mer håndterbart utvalg. I datamaterialet valgte jeg å ta 200 tilfeldige eksempler av hvert verb. 400 verb totalt burde gi meg et godt grunnlag for å si noe, i forhold til de 100 jeg hadde i pilotprosjektet (80/20 fordeling på лазить/лазать). Jeg har valgt å utelate eksempler fra 1700-tallet siden datagrunnlaget er så tynt i denne perioden (33 av лазить og 2 av лазать.)

På hvert verb har jeg tatt 50 eksempler fra 1800-tallet, 50 eksempler fra 1900-1949, 50 eksempler fra 1950-1999 og 50 eksempler fra 2000-2021. Når jeg valgte å dele opp slik, så er det for å få med utviklingen over tid. På 1800-tallet er det færre forekomster totalt sett, så

derfor har jeg bare tatt 50 fra hele århundret. 1900-tallet har mange flere forekomster, og jeg valgte derfor å dele opp i to perioder, med 50 eksempler fra hver. 2000-tallet har allerede like mange forekomster som 1800-tallet, og jeg valgte derfor å ta 50 eksempler derfra også, selv om det "bare" er snakk om 21 år.

Jeg har valgt å fjerne de forekomstene i korpuset som står uten forfatternavn. I utvalget mitt har jeg også sørget for at hver forfatter bare er representert én gang, for å få mest mulig variasjon og uavhengige observasjoner. Unntaket er лазать på 1800-tallet, der jeg måtte la noen forfattere være representert to ganger for å få stort nok datagrunnlag.

Før utvelgelse av mine 50 satt jeg igjen med følgende antall forekomster:

	лазить	лазать
1800-1899	147 treff	50 treff
1900-1949	202 treff	110 treff
1950-1999	212 treff	142 treff
2000-2021	148 treff	99 treff

Tabell 2.3: Vi ser her antall forekomster jeg har tatt mitt utvalg ut fra, etter å ha fjernet eksempler med ukjent forfatter, og forfattere som er representert flere ganger.

Jeg har sortert datamaterialet etter årstallet da eksempelsetningene ble skrevet. Etter hvor stort grunnlaget var fra de ulike periodene, tok jeg hver andre, hver tredje eller hver fjerde setning for å få et tilfeldig utvalg. Da fikk jeg også hele spennet i tidsperiodene representert i utvalget mitt. Noen ganger har jeg måttet avvike fra dette, da jeg ikke fikk kontekst nok til at det var mulig å forstå setningene. Et annet problem jeg støtte på, var "лажу". "Лажу" er både 1. person entall av лазить og ладить (som betyr 'komme overens'). Korpuset skiller ikke ut de som gjelder ладить, så de måtte jeg sortere ut manuelt.

2.5 Betydning: syv kategorier

Når det gjelder kategorisering av det nye materialet i denne større undersøkelsen, har jeg tatt utgangspunkt i kategoriene jeg hadde i pilotprosjektet. Der gjaldt kategoriene A-D + L flerretningsverbene лазить og лазать. Med et datagrunnlag på 400 лазить/лазать-setninger så jeg fort at jeg trengte flere kategorier enn jeg hadde i pilotprosjektet, med bare 100 setninger.

Noe som var helt nytt i dette datagrunnlaget, var det å smiske eller strebe etter høyere posisjon. Denne tolkningen finnes i Малый академический словарь (2021), for лезть. Jeg har funn som passer inn her, for лазить/лазять, og lagde derfor en ny kategori.

Eksempel:

1. Матушка моя в Болгарии, здорова, впрочем, я ей послал телеграмму. Чего она **лазает** там по парламентам? Только раздражает моих врагов! (Filipov, 1894).
'Moren min er i Bulgaria, hun er frisk, men jeg sendte henne et telegram. Hvorfor **streber hun etter posisjon** i parlamentene der? Hun bare irriterer fiendene mine!'
2. Господа купцы начали **лазить** к государю, министрам и нас будоражить, заваленных работой по горло. (Varentsov, 1930-1935)
'Herre-kjøpmenn begynte å smiske med herskeren (tsaren/monarken) og ministrene, og de begynte å egge opp oss, som satt opp til halsen i arbeid.'

I tillegg var det flere av betydningene som jeg ikke fant eksempler på i pilotprosjektet, som jeg nå så at jeg trengte. Det gjaldt betydninger som det 'å blande seg inn i andres saker' og 'å "klatre" i noens sjel (spørre noen ut / være nærgående på en psykisk måte)'. Jeg har valgt å slå disse to sammen til én kategori, som jeg kaller E. Det er bare 9 funn totalt, og betydningene er like nok til at jeg mener det er greit å slå dem sammen til en kategori. Å smiske eller strebe etter høyere posisjon blir kategori F. I tillegg gir jeg gamle kategori L, om å surfe på internett, bokstavkoden G for å få en sammenhengende alfabetisk rekke.

Jeg ender da opp med følgende 7 kategorier:

- A. Fysisk klatring, bevegelse oppover/over noe - vertikalt
- B. Fysisk kryping, bevegelse bortover/gjennom noe - horisontalt
- C. Presse/trengje seg fram (utenom rett eller god oppførsel), bølge seg fram, bokstavelig mening og fysisk bevegelse
- D. Stikke noe inn i noe annet (f.eks. hånd i lomme, bok i veske), dvs. fysisk bevegelse
- E. Blande seg bort i/legge seg opp i noe (som ikke angår en)/spørre noen ut om følelser/stille nærgående og private spørsmål, metaforisk
- F. Smiske, eller strebe etter å skaffe seg en høyere posisjon, metaforisk
- G. Gå inn på/surfe på internett, metaforisk

A-D er fortsatt bokstavelige kategorier, og E-G er metaforiske.

Resultater av kategoriseringen

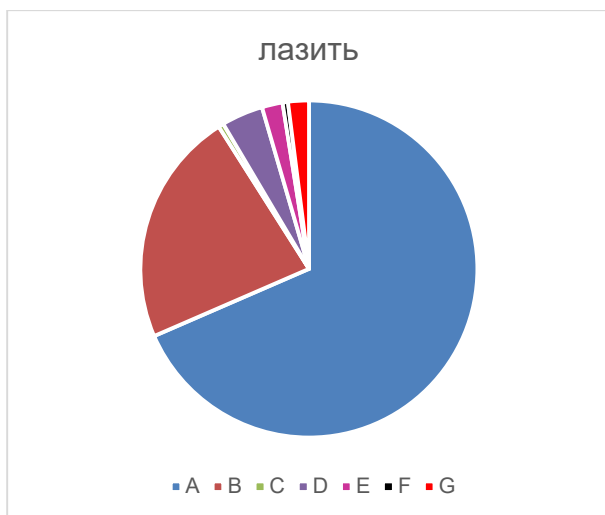
Etter en gjennomgang og sortering av materialet inn i disse 7 kategoriene, ser man at kategoriene A og B er dominerende i denne undersøkelsen også, slik de var i pilotprosjektet. Vi ser i tabell 2.4 under hvordan de to verbene fordeles seg over de syv kategoriene. Vi ser her at kategori A, bokstavelig klatring, dominerer, mens kategori B, bokstavelig kryping, er på en klar andreplass. De øvrige kategoriene har få funn. Når det gjelder лазить har kategori A 68,5 % og B har 22,5 % av alle forekomstene. Når det gjelder лазать har A 77,5 % og B har 13,5 %. Til sammen utgjør A og B like stor andel hos begge verbene, 91 % av utvalget. I pilotprosjektet var tallene hhv. 79 % for лазить og 75 % for лазать.

ЛАЗИТЬ			ЛАЗАТЬ		
Kategori	Antall funn	Prosent	Kategori	Antall funn	Prosent
A	137	68,5 %	A	155	77,5 %
B	45	22,5 %	B	27	13,5 %
C	1	0,5 %	C	1	0,5 %
D	8	4,0 %	D	8	4,0 %
E	4	2,0 %	E	5	2,5 %
F	1	0,5 %	F	1	0,5 %
G	4	2,0 %	G	3	1,5 %
Sum	200	100 %	Sum	200	100 %

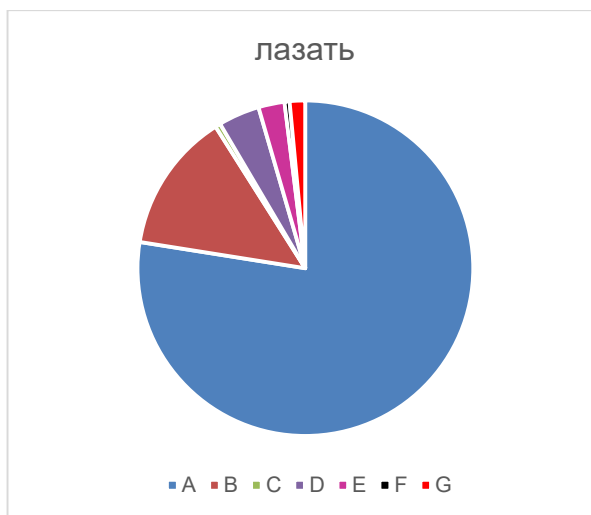
Tabell 2.4: Fordeling av лазить og лазать i de 7 kategoriene, for perioden 1800-2021.

Vi ser at resultatene i kategoriene A og B er litt ulike for лазить og лазать. I kategori A har vi flere forekomster av лазать enn av лазить, mens det i kategori B er motsatt. Der har vi flere forekomster av лазить enn лазать.

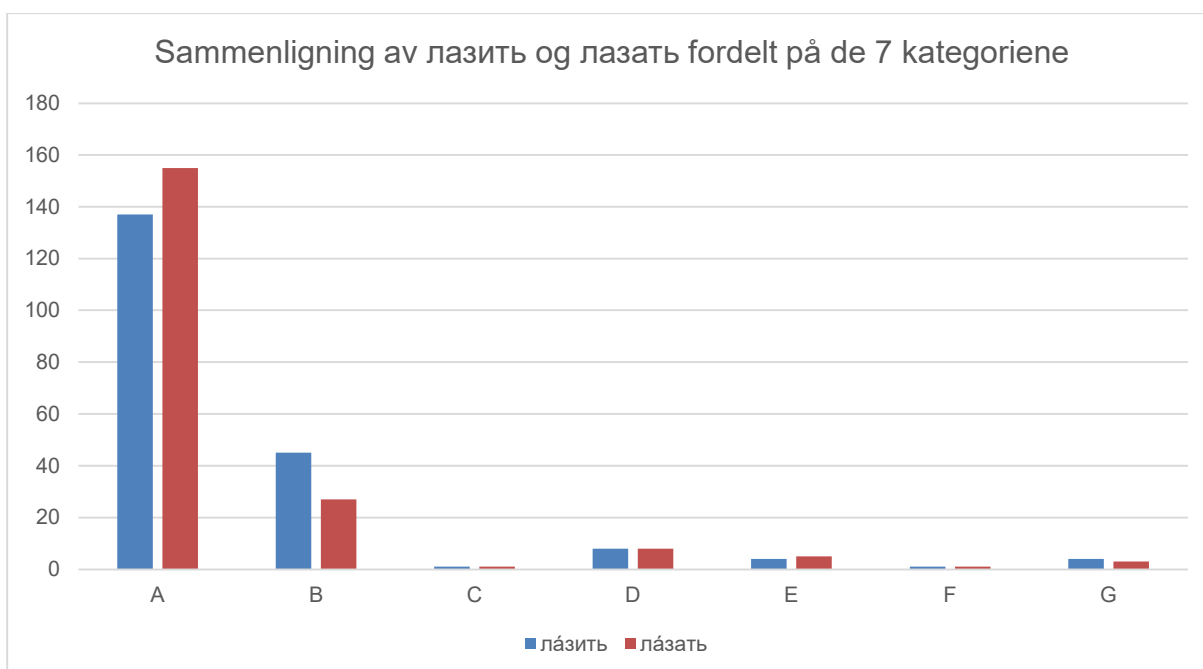
I figurene 2.4 og 2.5 ser vi enda tydeligere hvordan A-kategorien dominerer i bruk. Dette er heller ikke så merkelig, siden dette er den opprinnelige betydningen til verbet. B-kategorien har en betydelig del av kaka, mens de øvrige kategoriene er svært små. I figur 2.6 ser vi bruken av begge verb satt inn i samme modell.

Figur 2.4: Fordeling av лазить i de 7 kategoriene.

Figur 2.5: Fordeling av лазять i de 7 kategoriene.

Figur 2.6: Fordeling av лазить og лазять i de 7 kategoriene over perioden 1800-2021.

Vi ser her det samme; A dominerer for begge verb, men лазять har litt flere treff enn лазить. Vi ser også at antallet forekomster i kategori B er svært likt for de to verbene, men at tendensen fra A er snudd. Her er лазить mest vanlig. Vi ser ellers at tallene er veldig like. C og F har nesten ingen forekomster, og på D, E og G øker det litt, og denne økningen er lik for begge verbene. Vi kan med andre ord ikke si at vi kan se noen tydelig forskjell i bruk for de to verbene, bortsett fra en veldig liten forskjell i A og B. Dette kan vi relatere til scenario 2. Det ser ut til at vi kan ha mulige ulike betydninger eller bruksområder for verbene her.

En statistisk analyse av tallene fra tabell 2.4

Vi har sett i tabell 2.4 at kategoriene A og B er størst og nest størst i materialet mitt. Det ser samtidig ut til at лазить brukes mer om kringing enn hva лазать gjør, og at лазать brukes mer om direkte klatring enn hva лазить gjør. Jeg har foretatt en statistisk analyse av tallene fra A- og B-kategoriene i tabell 2.4.⁴ Forskjellene er signifikante, og skyldes altså etter alt å dømme ikke tilfeldigheter. Resultatene tyder på at det er en liten, men reell forskjell på de to verbene. Лазать har en litt større andel med kringing enn лазить.

2.6 Syv kategorier: utvikling over tid

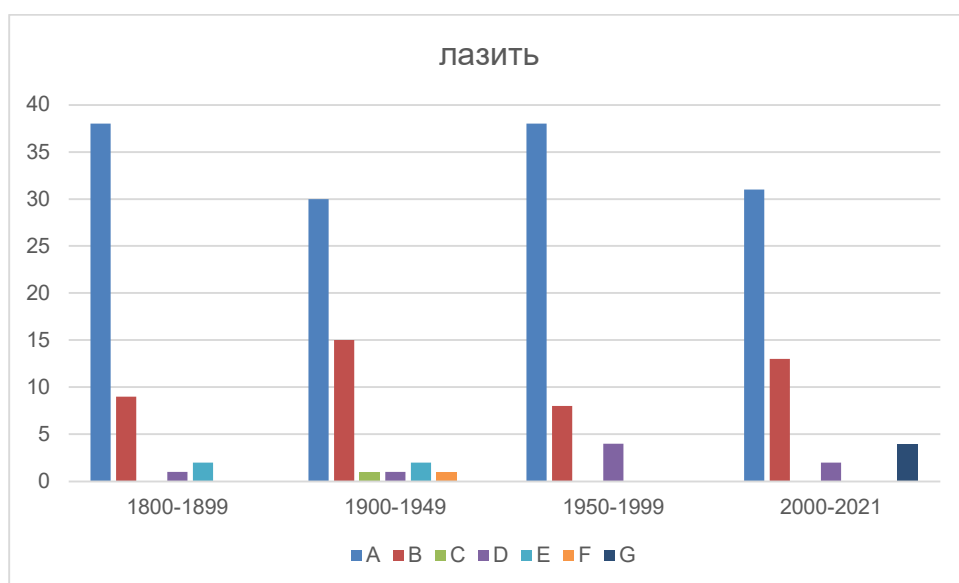
I tillegg til å se på tallene under ett for perioden 1800-2021, har jeg også splittet opp resultatene i de fire periodene som jeg hentet 50 verb hver fra. Vi ser resultatene i tabell 2.5 for лазить og i tabell 6 for лазать. Tabellene er også visualisert i hhv. figur 2.7 og 2.8. Vi ser av disse tabellene og figurene at bruken av begge verbene holder seg lik og stabil over disse vel 200 årene. Fra slutten av 1900-tallet dukker et nytt bruksområde av verbene opp, nemlig det å surfe på internett, kategori G.

Hvis vi ser på tabellene 2.5 og 2.6, ser vi også utviklingen for hvert verb over tidsrommet 1800-2021. Лазить og лазать følger hverandre gjennom årene med ganske like tall. Klatre-kategorien A er alltid størst. Den ligger litt høyere for лазать, mens krype-kategorien B, som alltid totalt sett er nr. to, har litt flere treff for лазить enn for лазать.

⁴ Jeg sammenlignet tallene for kategoriene A og B for лазить og лазать. Pearsons chi-kvadrat-test med Yates' kontinuitetskorreksjon ($X^2=5,0036$, $df = 1$) ga p-verdi = 0,02529. Dette viser at forskjellen mellom de to verbenes bruk av kategoriene er statistisk signifikant, dvs. at det er svært lite sannsynlig at de observerte forskjellene skyldes tilfeldigheter. Cramers V-verdi = 0,124. Dette er en liten, men rapporterbart effektstørrelse.

ЛАЗИТЬ	1800-1899		1900-1949		1950-1999		2000-2021	
	Count	%	Count	%	Count	%	Count	%
Kategori A	38	76 %	30	60 %	38	76 %	31	62 %
Kategori B	9	18 %	15	30 %	8	16 %	13	26 %
Kategori C	0	0 %	1	2 %	0	0 %	0	0 %
Kategori D	1	2 %	1	2 %	4	8 %	2	4 %
Kategori E	2	4 %	2	4 %	0	0 %	0	0 %
Kategori F	0	0 %	1	2 %	0	0 %	0	0 %
Kategori G	0	0 %	0	0 %	0	0 %	4	8 %
Totalt	50	100 %	50	100 %	50	100 %	50	100 %

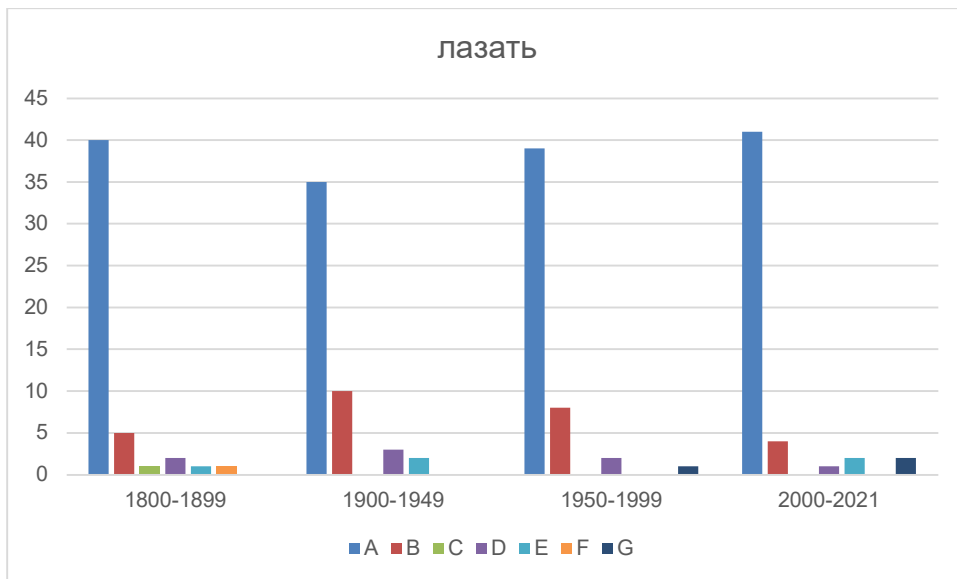
Tabell 2.5: Fordeling av forekomstene av лазить i de 7 kategoriene, for de 4 periodene jeg hentet data fra.

Figur 2.7: Visualisering av tabell 5.

ЛАЗАТЬ	1800-1899		1900-1949		1950-1999		2000-2021	
	Count	%	Count	%	Count	%	Count	%
Kategori A	40	80 %	35	70 %	39	78 %	41	82 %
Kategori B	5	10 %	10	20 %	8	16 %	4	8 %
Kategori C	1	2 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Kategori D	2	4 %	3	6 %	2	4 %	1	2 %
Kategori E	1	2 %	2	4 %	0	0 %	2	4 %
Kategori F	1	2 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Kategori G	0	0 %	0	0 %	1	2 %	2	4 %
Totalt	50	100 %	50	100 %	50	100 %	50	100 %

Tabell 2.6: Fordeling av forekomstene av лазать i de 7 kategoriene, for de 4 periodene jeg hentet data fra.

Figur 2.8: Visualisering av tabell 6.

I kategori A har det gått igjen ordbruk som å klatre i trær, klatre i fjell, klatre i tau, klatre i klokketårn/tårn, klatre på tak, klatre over gjerder, og jeg har også brukt A-kategorien når det har vært snakk om å gå på/til loftet. Jeg har brukt B-kategorien når det har vært snakk om å gå i kjeller. For meg høres det mest naturlig ut å si "klatrer opp på loftet", men "kryper ned i kjelleren". I tillegg har B-kategorien uttrykk som å krype i skyttergraven, krype gjennom gresset/hagen, krype under bordet osv.

Eksempler kategori A:

1. У меня любимое занятие было беганье и **лазить** по деревьям, и как бы высоко дерево ни было, - то непременно влезу. (Labzina, 1810).
'Mitt favoritt-tidsfordriv var å løpe og **klatre** i trær, og uansett hvor høyt treet var, ville jeg absolutt klatre opp i det.'
2. Помню, он **лазил** в риге по соломенной крыше и очень любил отыскивать в ней воробьиные гнезда: отыщет гнездо и тотчас начнет отрывать воробьям головы. (Dostojevskij, 1876)
'Jeg husker at han **klatret** på stråtakinget i låven og var veldig glad i å lete etter spurvenes reir der: når han fant et reir, begynte han umiddelbart å rive hodene av spurvene.'
3. Много пили, смеялись, острили - и иногда очень удачно - бегали взапуски и **лазили** по горе. (Artsybaev, 1902).
'De drakk mye, lo, spøkte - og noen ganger veldig vellykket - løp de om kapp og **klatret** i fjellet.'

4. На первый день мы с сыном Яковлевых, однолеткой Федей, **лазали** на колокольню и там нам давали звонить. (Nesterov, 1926-1928).
'Den første dagen **klatret** jeg og Jakovlevs sønn, ett år gamle Fedja, i klokketårnet og fikk lov til å ringe der.'
5. В доме этом жили пожарные, которые постоянно тренировались, **лазая** по веревкам и лестницам. (Nosov, 1958).
'I dette huset bodde det brannmenn, som konstant trente, **klatret** i tau og stiger.'

Eksempler kategori B:

6. И Домна начинает **лазать** по полу и собирать зерна бус. (Voronov, 1872).
'Og Domna begynner å **krype** på gulvet og samle perlekorn.'
7. Они перерыли мох, облежавший дубовые корни, **лазили** с фонарем в дупло, но кольца не нашли. (Amfiteatrov, 1895).
'De gravde gjennom mosen som omgir eikrøttene, **krøp** inn i hulen med en lykt, men de fant ikke ringen.'
8. Вспомним американские и французские фильмы из русской жизни, вспомним это «незабываемое» начало картины «Анна Каренина», где офицеры пью водку, крестятся перед каждой рюмкой, **лазаят** почему-то под стол, потом всей компанией парятся в бане и хором поют... (Irina, 1946).
'La oss huske amerikanske og franske filmer fra det russiske livet, la oss huske denne "uforglemmelige" begynnelsen på filmen "Anna Karenina", der offiserene drikker vodka, korsjer seg før hvert glass, **kryper** av en eller annen grunn under bordet, og deretter tar hele selskapet inn i badestua og synger i kor...'
9. По двору прошел отец - **лазал** в погреб за малосольными огурцами. (Sjuksjin, 1960-1971)
'Far gikk gjennom gården, og **krøp** inn i kjelleren for å hente lettsaltede agurker.'
10. Работал в ЖЭКе электриком и сантехником. Приходилось **лазить** в топку, чинить колосники. За пачку чая колот жильцам дрова. (Mozjajev, 2006).
'Han jobbet på boligkontoret som elektriker og rørlegger. Måtte **krype** inn i ovnen, fikse ristene. For en pakke med te hogde han ved til beboerne.'

Når vi relaterer til scenario 2, om utvikling av ulike betydninger og bruksområder over tid for de to verbene, så viser tallene mine at лазить og лазать ser ut til å brukes veldig likt, men ikke helt likt. Den forskjellen jeg har funnet er liten, men den er rapporterbar.

Scenario 3 om ulik bruk i dialekter og sosiolekter har jeg ikke data her til å uttale meg om, og ser derfor bort fra det. Scenario 4 om at ingenting skjer og at verbene brukes om hverandre, stemmer ikke. Dette scenariet henger sammen med scenario 2.

Det vil være veldig aktuelt og interessant å dykke dypere inn i scenariene 2 og 4 for å finne mulige svar.

2.7 Mer om betydning: bevegelsesmønstre

I boka *Ikke bare-bare. En liten bok om å oversette til russisk* (2016:64-66) skriver Tore Nettet og Anastasia Makarova om bevegelsesverbs ulike bevegelsesmønstre. Flerretningsverb har tre forskjellige bevegelsesmønstre. De tre mønstrene er:

1. "Fram og tilbake" - Bevegelse til et mål og tilbake igjen.
Он мне рассказал, что ходил на почту. 'Han fortalte meg at han hadde vært på posten.'
2. "Rundt omkring" - Bevegelse uten noen spesiell retning.
Они летают и чирикают. 'De flyr rundt og kvitrer.'
3. "Evne" - Å ha evne til å utføre en bevegelse.
Петя уже ездит на велосипеде. 'Petja kan allerede sykle.'

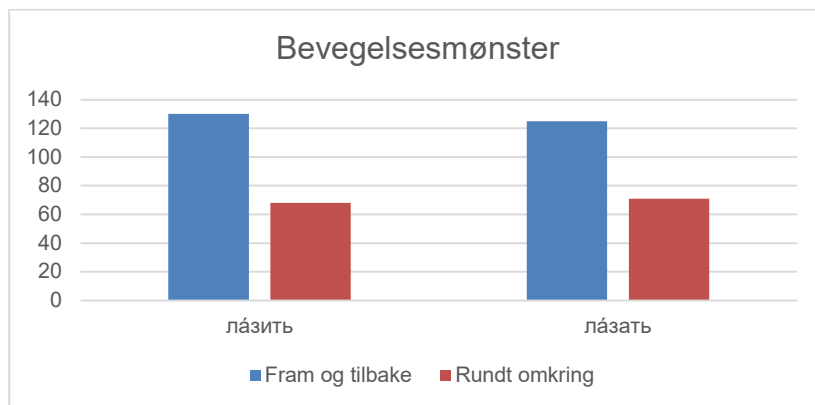
Jeg har gått gjennom alle 400 eksempelsetningene, for å se om det er forskjell her i bruk av лазить og лазать. Dette var en litt vanskelig oppgave, og her fikk jeg hjelp av en russisk morsmålsbruker, for å sikre at jeg forstår eksemplene riktig. Vi har lagt til grunn at når det finnes en vertikal bevegelse, så er eksemplet plassert i kategorien "fram og tilbake", selv om det også kunne skje bevegelse "rundt omkring" samtidig, f.eks. på et tak, i et tårn, i et tre, o.l. når den det gjelder, først var kommet opp på stedet (og før vedkommende gikk/klatret/krøp ned igjen).

Resultatene er som vist i tabell 2.7 under:

	Fram og tilbake	Rundt omkring	Evne	Uplasserbare	Totalt
лазить	130	68	1	1	200
лазать	125	71	1	3	200

Tabell 2.7: Vi ser fordelingen på de ulike typene av bevegelsesmønstre.

Vi ser at funnene er like for begge verbene. Betydningen "fram og tilbake" er mest brukt, betydningen "rundt omkring" er på andre plass, mens betydningen "evne" er lite brukt. De vi har regnet som uplasserbare, er de der vi ikke hadde nok kontekst til å forstå. Det ser ut til at betydningen i bevegelsesmønster er ganske lik for begge verbene. Vi ser funnene i tabell 2.7 visualisert i figur 2.9.

Figur 2.9: Vi ser her en visualisering av hvordan de to vanlige bevegelsesmønstrene forekommer.

En statistisk analyse av tallene for bevegelsesmønster

Vi har sett i tabell 2.7 og figur 2.9 at for begge verbene brukes betydningen "fram og tilbake" mest, i ca. to tredjedeler av tilfellene, mens betydningen "rundt omkring" brukes i ca. en tredjedel av tilfellene. Jeg har foretatt en statistisk analyse av tallene.⁵ Resultatene forteller oss at det ikke er noen signifikant forskjell for de ulike bevegelsesmønstrene.

Sammenligning med andre tilsvarende verb

I artikkelen "Securing strategic input for L2 learners: Constructions with Russian motion verbs" ser Tore Nettet og Laura Janda (2022) på de seks bevegelsesverbene *возить* (transportere), *водить* (lede), *ездить* (kjøre), *ходить* (gå), *летать* (fly) og *плавать* (svømme/seile). Dette er flerretningsverbene i de relevante verbparene. Nettet og Janda har sett på hvordan de bruksmessig fordeler seg ift. "fram og tilbake" (round trip), "rundt omkring" (multidirectional) og "evne" (capacity).

⁵ Jeg sammenlignet tallene for de to ulike bevegelsesmønstrene for *лазить* og *лазать*. Pearsons chi-kvadrat-test med Yates' kontinuitetskorreksjon ($X^2=0,081372$, $df = 1$) ga p-verdi = 0,7754. Dette viser at forskjellen mellom de to verbenes bruk av de to ulike bevegelsesmønstrene ikke er statistisk signifikant, dvs. at det er sannsynlig at de observerte forskjellene skyldes tilfeldigheter.

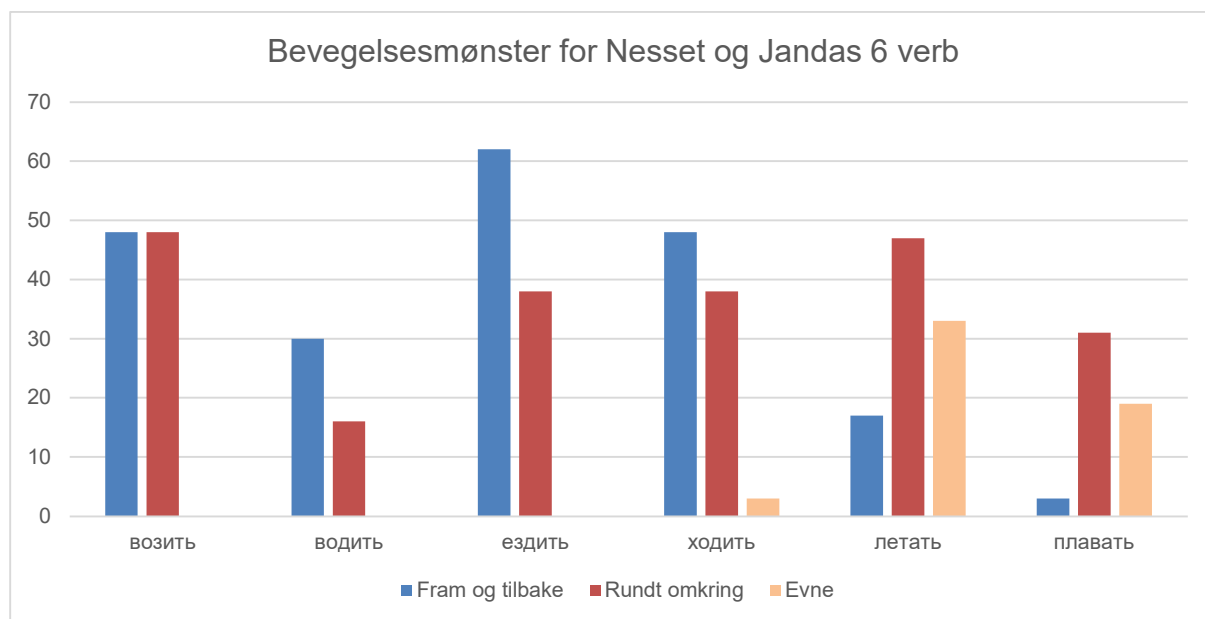
Neset og Janda fant ut at *возить* (transportere) brukes like mye i betydningene "fram og tilbake" og "rundt omkring". Det viste seg at verbene *водить* (lede), *ездить* (kjøre) og *ходить* (gå) brukes mest i betydning "fram og tilbake", mens *летать* (fly) og *плавать* (svømme/seile) brukes mest i betydningen "rundt omkring". I tillegg så de at disse siste to verbene var de eneste som brukes i betydningen "evne", i tillegg til *ходить* (gå). Verbene som dominerte i "fram og tilbake"-gruppen var nesten i komplementær distribusjon med "evne"-betydningen.

Vi ser funnene til Neset og Janda sammenstilt i tabell 2.8 under.

	Fram og tilbake	Rundt omkring	Evne	Totalt
<i>возить</i> (transportere)	48	48	0	96
<i>водить</i> (lede)	30	16	0	46
<i>ездить</i> (kjøre)	62	38	0	100
<i>ходить</i> (gå)	48	38	3	89
<i>летать</i> (fly)	17	47	33	97
<i>плавать</i> (svømme/seile)	3	31	19	53
Totalt	208	218	55	481

Tabell 2.8: Vi ser her verbenes fordeling i bevegelsesmønstre fra Neset og Jandas undersøkelse

I tabell 2.8 ser vi at *возить* bruker begge mønstrene "fram og tilbake" og "rundt omkring" like mye. For *водить*, *ездить* og *ходить* er det flest "fram og tilbake", mens for *летать* og *плавать* er det flest "rundt omkring". Funnene er visualisert i figur 2.10 under.

Figur 2.10: Vi ser her en visualisering av hvordan bevegelsesmønstrene forekommer hos Neset og Janda.

Neset og Janda hadde flere verb enn jeg hadde i min undersøkelse. Blant deres 6 verb er det ingen bevegelsesmønstre som dominerer, men det varierer fra verb til verb. Hos meg dominerer "fram og tilbake" for både лазить og лазать. Hos meg ser vi få treff på "evne", og samtidig er de fleste eksempelsetningene mine kategorisert i betydningen "fram og tilbake". Dette stemmer overens med Neset og Jandas funn; "fram og tilbake" og "evne" går ikke sammen. Vi ser også at лазить og лазать ligner mest i bevegelsesmønstre på водить og ездить. Disse er alle ferdigheter som ikke brukes ofte sammen med det å lære inn bevegelsen. For de verbene der ferdigheter krever en spesiell innlæring, så går søylene i motsatt retning i forhold til bevegelsesmønstre.

Funnene i kapittel 2.7 kan vi relatere til scenario 2. Her utvikler det seg ikke ulike betydninger og bruksområder, men verbene brukes likt.

2.8 Mer om betydning: gjentatte handlinger

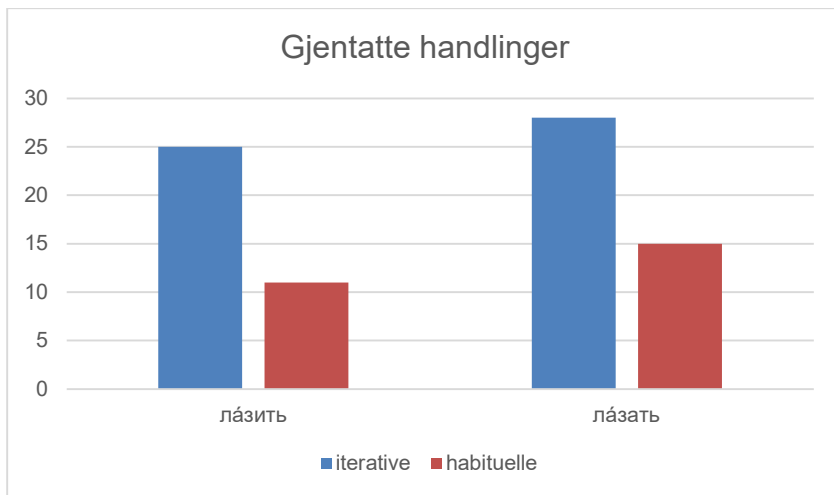
Jeg har også sett gjennom alle eksemplene med лазить og лазать for å se om de brukes like mye i gjentatte handlinger. Når det gjelder gjentatte handlinger, kan vi dele inn i to typer; iterative og habituelle. Iterative er bokstavelig gjentakelse, eller repetisjon, som "han klatret opp i tårnet hver kveld". Habituelle er vaner, som "disse trærne klatret jeg mye i som barn".

Denne jobben var også litt utfordrende, for det er ikke noe helt klart skille mellom de to typene, men jeg har kommet fram til følgende antall handlinger som jeg med sikkerhet kan si er gjentatte:

	Gjentatte handlinger					
	Iterative (repeterende)		Habituelle (vane)		Til sammen	
лазить	25	69,4 %	11	30,6 %	36	100 %
лазать	28	65,1 %	15	34,9 %	43	100 %

Tabell 2.9: Vi ser her hvor stor andel av verbene som kan kalles gjentatte handlinger, delt inn i iterativ og habituell.

Disse tallene er gjengitt i figur 2.11. Vi ser at de iterative gjentatte handlingene utgjør 2/3 av totalen, og de habituelle 1/3. Igjen kan vi konkludere med at det ikke er noen forskjell i bruken av de to verbene лазить og лазать.

Figur 2.11: Visualisering av forekomsten av gjentatte handlinger, gjennom de to typene iterativ og habituell.

Det kan se ut som at gjentatte handlinger er like vanlig for лазить og лазать, men her er det viktig å huske på, som vi så i tabell 2.2, at лазить er mer brukt enn лазать. Vi så at лазить hadde 2.158 tilfeller i perioden 1700-2021, mens лазать bare hadde 798. De 36 tilfellene av gjentatte handlinger med лазить i tabell 2.9 utgjør 1,7 % av de totale forekomstene av лазить, mens de 43 tilfellene av gjentatte handlinger med лазать utgjør 5,4 % av de totale forekomstene av лазать. Det tyder på at gjentatte handlinger er vanligere for лазать enn for лазить.

Noen ganger er det ikke mulig å vurdere om eksemplet refererer til noe som skjedde ofte, eller om det skjedde én gang, for eksempel: Много пили, смеялись, острили - и иногда очень удачно - бегали взапуски и лазили по горе. 'De drakk mye, lo, spøkte - og noen ganger veldig vellykket - løp de om kapp og klatret i fjellet.' Hvorvidt dette skjedde én gang, flere ganger, eller om det var en vane, det kan ikke jeg si utfra setningen. Jeg konsulterte også en morsmålsbruker, og hun kunne heller ikke si om dette tilfellet var en engangshandling eller gjentakelse. Slike tilfeller har jeg utelatt i statistikken.

Tallene tyder på at лазить og лазать også her brukes svært likt. Iterativ gjentatt handling er dominerende for begge verbene. Det er ca. dobbelt så mange iterative for begge verbene, som det er av habituelle gjentatte handlinger.

Dette kan vi relatere til scenario 2. Her utvikler det seg ikke ulike betydninger og bruksområder, men verbene brukes likt.

2.9 Forfatterens kjønn

Tabellene under viser hvordan forfatterens kjønn er fordelt på de 400 eksempelsetningene mine. "Ukjent" betyr at det i korpuset står "незнакомый" under forfatter, eller at navnet var av en sånn art at det ikke var mulig å identifisere forfatterens kjønn. I disse tilfellene har jeg heller ikke har klart å finne vedkommende på internett for å avgjøre om det er mann eller kvinne. "Begge" er tilfeller der det er to forfattere, og en av hvert kjønn.

ЛАЗИТЬ	1800-1899		1900-1949		1950-1999		2000-2021	
Kvinner	5	10 %	8	16 %	7	14 %	13	26 %
Menn	45	90 %	40	80 %	43	86 %	35	70 %
Ukjent/begge	0	0 %	2	4 %	0	0 %	2	4 %
Totalt	50	100 %	50	100%	50	100 %	50	100 %

Tabell 2.10: Fordeling av mannlige og kvinnelige forfattere i utvalget mitt, for лазить.

ЛАЗАТЬ	1800-1899		1900-1949		1950-1999		2000-2021	
Kvinner	7	14 %	5	10 %	8	16 %	16	32 %
Menn	43	86 %	45	90 %	41	82 %	33	66 %
Ukjent/begge	0	0 %	0	0 %	1	2 %	1	2 %
Totalt	50	100 %	50	100 %	50	100 %	50	100 %

Tabell 2.11: Fordeling av mannlige og kvinnelige forfattere i utvalget mitt, for лазать.

Vi ser at menn dominerer i alle perioder, men at det tar seg merkbart opp med antall kvinner fra år 2000. Hvis vi ser på fordelingen i forhold til kategoriene og tar høyde for kjønn, får vi følgende resultater:

ЛАЗИТЬ	1800-1899		1900-1949		1950-1999		2000-2021	
	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne
Kategori A	33	5	22	6	34	4	19	10
Kategori B	9	0	13	2	6	2	12	1
Kategori C	0	0	1	0	0	0	0	0
Kategori D	1	0	1	0	3	1	2	0
Kategori E	2	0	2	0	0	0	0	0
Kategori F	0	0	1	0	0	0	0	0
Kategori G	0	0	0	0	0	0	2	2
Totalt	45	5	40	8	43	7	35	13

Tabell 2.12: Fordeling av mannlige og kvinnelige forfattere i utvalget mitt, for лазить, sortert for kategori også.

ЛАЗАТЬ	1800-1899		1900-1949		1950-1999		2000-2021	
	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne
Kategori A	33	7	33	2	31	7	26	14
Kategori B	5	0	8	2	7	1	2	2
Kategori C	1	0	0	0	0	0	0	0
Kategori D	2	0	2	1	2	0	1	0
Kategori E	1	0	2	0	0	0	2	0
Kategori F	1	0	0	0	0	0	0	0
Kategori G	0	0	0	0	1	0	2	0
Totalt	43	7	45	5	41	8	33	16

Tabell 2.13: Fordeling av mannlige og kvinnelige forfattere i utvalget mitt, for лазать, sortert for kategori også.

Disse tallene viser at menn og kvinner bruker de to verbene likt. Selv om vi har få kvinner representert, så ser vi at de som finnes, plasserer seg i hovedsak på kategori A, og dernest på B, og så noen ytterst få i de andre kategoriene. Tendensene er de samme, selv om det er betraktelig flere menn enn kvinner.

Fordeling av forfatternes kjønn kan vi relatere til scenario 3. I språklig sammenheng som dette kan vi se på menn og kvinner som sosiolingvistiske grupper. Konklusjonen her blir at det er ingen forskjell i bruk av verbene mellom de to gruppene.

2.10 Strategisk input

Vi har sett at av de to verbene лазить og лазать, så er лазить et eldre verb og det brukes fortsatt mest av de to. De siste årene har bruken mellom de to verbene fordelt seg slik at лазить brukes i ca. 70 % av tilfellene. Det er jo heller ikke vanlig med to flerretningsverb. For studenter som skal lære seg russisk som fremmedspråk, så er det russiske verbsystemet veldig komplisert. I tillegg til bevegelsesverb med både en- og flerretningsverb, har vi aspektsystemet. På bakgrunn av dette mener jeg at det kan være hensiktsmessig at studenter i utgangspunktet bare lærer flerretningsverbet лазить. At det finnes et flerretningsverb til, det er noe som kan komme et godt stykke ut i et studieløp, kanskje ikke før på masternivå.

Jeg mener det er en god idé å lære studenter at det finnes ulike bevegelsesmønstre, men jeg synes det kan være hensiktsmessig å vente "evne"-betydningen til en stund ut i studieløpet for å ikke å komplisere ting for mye for studenter.

2.11 Konklusjon

Som oppsummering vil jeg vende tilbake til de fire scenariene jeg presenterte i kapittel 2.1.

Scenario 1: Det ene verbet tar over, og det andre blir borte.

Dette skjer ikke. Лазить går litt ned og лазать går litt opp fra midten av 1900-tallet, men vi kan ikke snakke om at det ene tar over. Лазить er fortsatt dominerende og лазать er mye mindre brukt. En statistisk analyse viste oss at det at лазать øker og лазить minker litt, er statistisk signifikant, og effektstørrelsen er liten, men rapporterbar.

Scenario 2: Det utvikler seg ulike betydninger og bruksområder for hvert av de to verbene.

Det kan se ut til at лазить brukes litt mer om krypting enn лазать gjør. Det kan også se ut til at лазать brukes mer om klatring enn лазить gjør. Dette er ikke en stor forskjell, og her bør vi ta hensyn til at noe av forskjellen kan skyldes min oversettelse og forståelse. Dog, en statistisk analyse viste oss at denne forskjellen, selv om den er liten, faktisk er signifikant og ikke et resultat av tilfeldigheter.

Scenario 3: Verbene brukes ulikt i dialekter og sosiolekter; noen velger det ene verbet og noen velger det andre verbet, og bruker bare det ene av de to.

Eventuelle forskjeller mellom dialekter har jeg ikke sjekket i denne oppgaven, men jeg har sammenlignet de sosiologiske gruppene "mann" og "kvinne" med hverandre. Vi har sett at det blant disse to gruppene ikke er noen forskjell i bruk av лазить og лазать. Kvinner og menn bruker verbene likt, i hvert fall i mitt materiale.

Scenario 4: Ingenting skjer, og begge verbene brukes om hverandre.

Vi ser noen små ulikheter, men i store trekk brukes verbene om hverandre.

Alt i alt passer scenario 4 best på mine data. Forskjellene er små, og verbene brukes om hverandre. Vi har imidlertid små innslag av scenario 1 og 2 også. Ihht. scenario 1, så har лазать økt litt mens лазить har gått litt ned. Ihht. scenario 2, så ser det ut til at лазить brukes litt mer for klatring, mens лазать brukes litt mer for krypting.

Kapittel 3: Klatreverb med prefiks

I kapittel 2 har vi sett på de uprefigerte klatreverbene. Vi snakket om enretningsverbet лезть og flerrettningsverbene лазить og лазать, og det uvanlige i at det er to flerrettningsverb. I dette kapitlet skal vi se på prefigerte klatreverb. Her dukker det opp enda flere verb på scenen. Jeg vil gjennom hele dette kapitlet bruke data fra Det russiske nasjonalkorpuset.

Ved prefigering opphører verb å være et bevegelsesverbpar, og går over til å bli et aspektpar. Enretningsverb (bestemt bevegelsesverb) med prefiks blir normalt perfektivt verb, mens flerrettningsverb (ubestemt bevegelsesverb) med prefiks normalt for(bli) imperfektivt. Mathiassen sier: *"Det bestemte bevegelsesverb blir ved prefigering perfektivt, mens det ubestemte (normalt) forblir imperfektivt."* (1996:403). Dette kan vi illustrere med bevegelsesverbparet идти og ходить. Enretningsverbet идти + prefiks blir perfektivt verb, f.eks. войти og выйти, mens flerrettningsverbet ходить + prefiks blir imperfektivt verb, f.eks. входить og выходить.

Dette mønsteret kaller Mathiassen "hovedsystemet", mens det finnes også et "bisystem" der flerrettnings (ubestemte) bevegelsesverb blir perfektive når man legger til prefiks. Han bruker som eksempel verbene поездить og изъездить.

Klatreverbene passer ikke inn i "hovedsystemet". Enretningsverbet лезть er det eneste som oppfører seg som forventet; med prefiks får vi et perfektivt verb. Imperfektivt verb dannes ved hjelp av suffiks fra лезть, dvs. -лезать. Лазить og лазать kan også få prefiks men de passer ikke helt inn i "bisystemet" fordi de prefigerte verbene, som vi skal se, kan være enten perfektive eller imperfektive. Som et femte verb finner vi det prefigerte klatreverbet -лезти. Verbet er en variant av -лезть, og er også et perfektivt verb når det forekommer med prefiks. Dette verbet finnes heller ikke i uprefigert form, og i tillegg finner vi det bare med prefikset ВЫ-.

Jeg begynner i kapittel 3.1.1 med å se på hvilke prefikser som brukes med de ulike verbene. Vi ser at det i hovedsak er -лезть som brukes med prefiks av klatreverbene. Det er også en stor andel av вылезти. Det eneste imperfektive verbet, -лезать, brukes også mye. Derimot brukes -лазить og -лазать lite, -лазать nesten ikke i det hele tatt.

Vi skal så i kapittel 3.1.2 se på refleksive klatreverb med de samme prefiksene. Her ser vi at refleksive klatreverb er sjeldent. I tillegg er раз- nesten det eneste prefikset som brukes.

I kapittel 3.2 skal vi se på forholdet mellom perfekte -лезть/-лезти og imperfektive -лезать. Det er disse to som danner aspektpar av prefigerte klatreverb. I kapittel 3.2.1 ser jeg på prefiksenes frekvensfordeling på hvert av de tre verbene. Vi ser at for -лезть/-лезти står tre av prefiksene (с-/по-/вы-) for 72 % av forekomstene. For -лезать står de tre mest brukte prefiksene (вы-/в-/с-) for 74 % av forekomstene.

Det viser seg her at perfektivt verb brukes i ca. 80 % av forekomstene i korpuset, mens imperfektivt verb brukes i ca. 20 % av forekomstene. Dette er ikke den vanlige fordelingen mellom perfekte og imperfektive verb. Jeg vil i kapittel 3.2.2 sammenligne med en undersøkelse gjort av Janda og Lyashevskaya (2011). De fant at imperfektive verb generelt brukes mindre enn perfekte. I deres undersøkelse er forholdet mellom perfekte og imperfektive verb jevnere enn det resultatet jeg fikk i min undersøkelse, der perfekte klatreverb brukes betraktelig mer enn imperfektive.

I kapitlene 3.2.3 og 3.2.4 skal vi se på fenomener med полезать. Dette er et imperfektivt verb som det er overraskende å finne, siden prefikset по- normalt bare danner perfekte verb. Likevel finner vi 14 eksempler med verbet i korpuset. I tillegg finner vi utstrakt brukt av imperativformene полезай/полезайте, som man skulle tro var former av полезать, men vi skal se at det er ikke alle enige i. Formene er ansett som både former av лезть og полезть. I kapittel 3.2.3 ser jeg på former av полезать generelt, mens i kapittel 3.2.4 ser jeg på imperativformene полезай/полезайте.

I kapittel 3.3 skal vi se på forholdet mellom -лазить og -лазать og hvordan de brukes med prefikser. I kapittel 2 så vi at forholdet i brukshyppighet mellom disse to uprefigerte verbene var 70 % / 30 % i favør av лазить. Når vi ser på de prefigerte verbene også, så ser vi at fordelingen øker til ca. 94 % / 6 % i favør av лазить.

I kapittel 3.4 skal vi se på det faktum at noen ganger så viser prefigerte verb av -лазить seg å være imperfektive. Med noen prefikser blir -лазить perfektivt verb og andre ganger blir det imperfektivt verb. Her er det bare konteksten som kan hjelpe oss til å vurdere aspektet. I dette

kapitlet har jeg laget en liten undersøkelse, for å se om det er prefikset som avgjør aspektet, og for noen av prefiksene ser det ut til å stemme, mens for andre prefikser så kan utfallet gå begge veier; resultatet kan bli enten imperfektivt eller perfektivt.

I kapittel 3.5 ser jeg på strategisk input, og hvilke valg som jeg vil anbefale i innlæring av prefigerte klatreverb.

3.1 Oversikt over klatreverbene og de 19 mest vanlige prefiksene

3.1.1 Verb uten -ся

Jeg har gått gjennom Det russiske nasjonalkorpuset og sett på hvilke prefikser som brukes sammen med klatreverbene. Noe som er nytt når vi begynner å snakke om prefigerte verb, er at det dukker opp to nye verb; -лезать og -лезти. Disse verbene finnes kun i prefigerte varianter, og -лезти forekommer i tillegg kun med prefikset вы-. I tabell 3.1 ser vi forekomstene av klatreverb med prefiks.

	-лезть	-лезти	-лезать	-лазить	-лазать	Sum
по-	9.557	-	14	82	23	9.676
с-	15.679	-	1.829	339	29	17.876
за-	3.874	-	1.359	107	1	5.341
о-	-	-	-	-	-	0
об-	229	-	42	194	17	482
на-	147	-	252	18	-	417
про-	1.576	-	463	34	1	2.074
вы-	157	7.048	4.425	401	3	12.034
раз-	-	-	-	-	-	0
из-	-	-	1	46	6	53
у-	27	-	4	-	-	31
вз-	297	-	120	4	-	421
воз-	2	-	-	-	-	2
от-	8	-	1	-	-	9
при-	47	-	1	-	-	48
пере-	974	-	483	34	2	1.493
под-	145	-	70	1	-	216
в-	4.985	-	1.857	66	-	6.908
до-	87	-	3	2	-	92
Sum	37.791	7.048	10.924	1.328	82	57.173

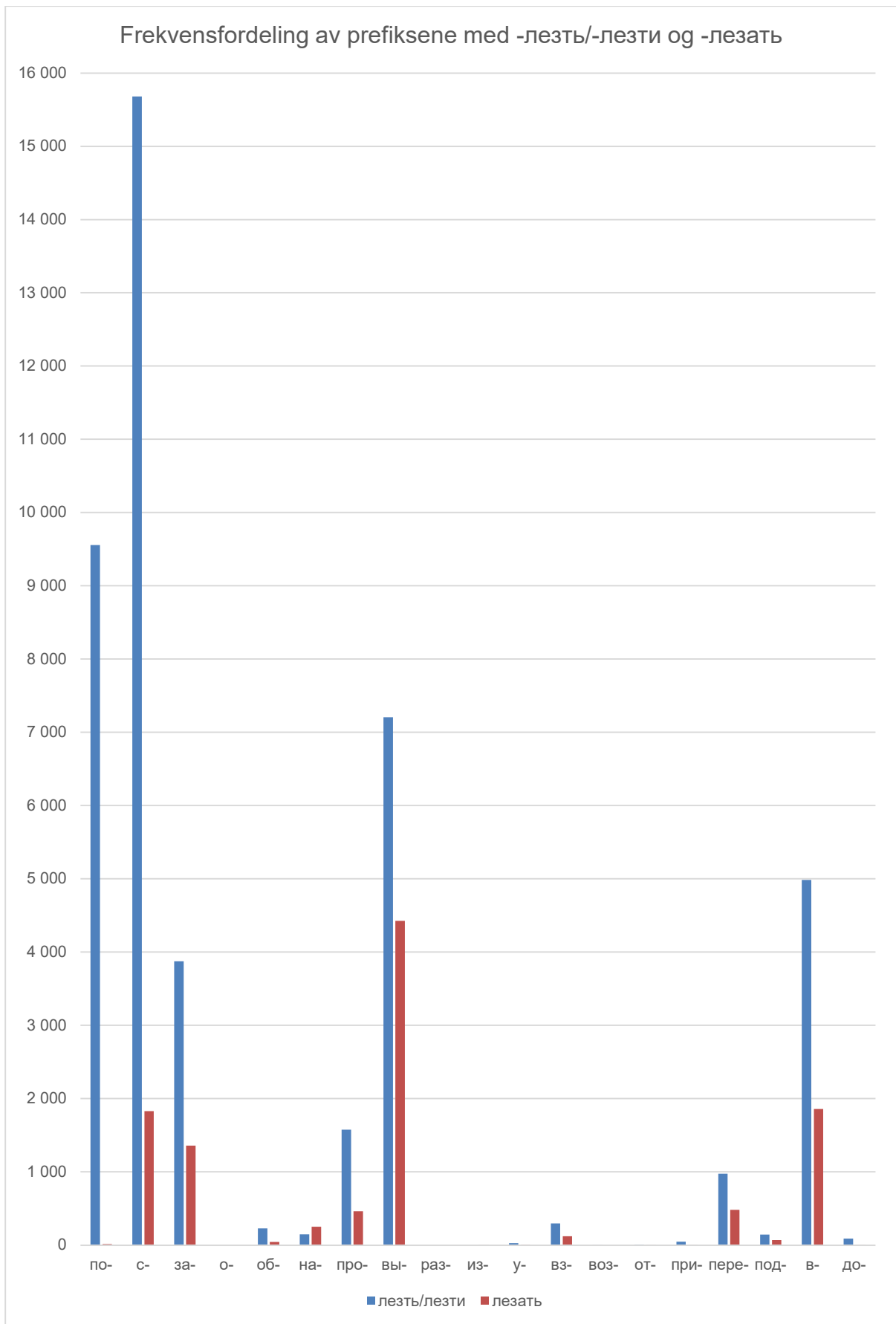
Tabell 3.1: Oversikt over 5 klatreverb kombinert med de 19 vanligste prefiksene.

Vi ser at når det gjelder prefigerte klatre-bevegelsesverb, så er det i hovedsak -лезть som brukes med prefiks. Hele 66,1 % av alle de prefigerte verbene er en -лезть-variant. Inkluderer vi -лезти så utgjør de to til sammen 78,43 %. Det prefigerte verbet som kommer på andreplass i bruk, er variantene av -лезать. -Лезать finnes ikke som uprefigert verb, bare med prefiks. -Лезать-variantene utgjør 19,11 % av den totale mengden prefigerte klatreverb. Variantene av -лазить og -лазять utgjør til sammen bare 2,47 %. Mellom de to utgjør -лазить 2,32 % og -лазять 0,14 %.

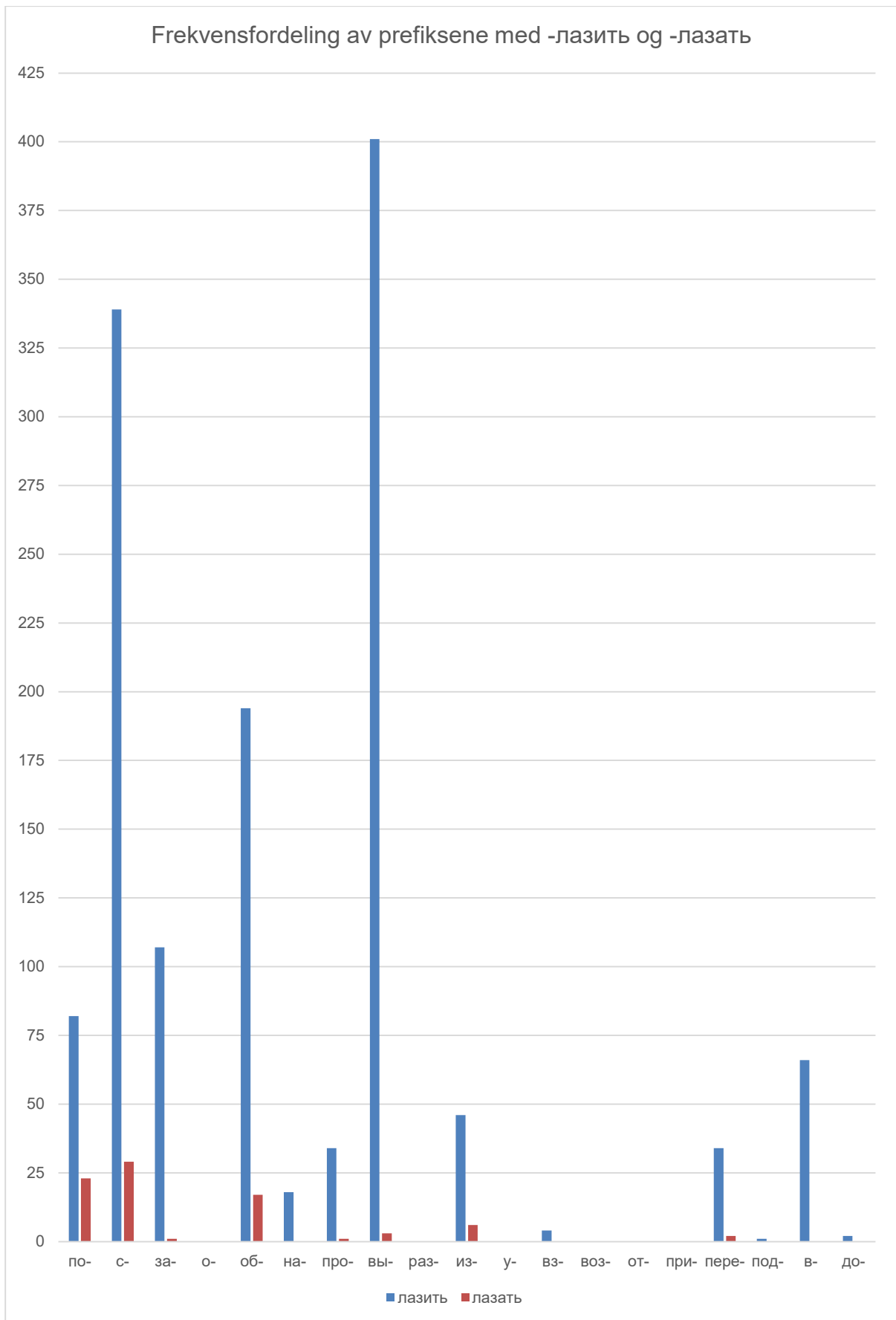
Det er ulike prefikser som dominerer for de ulike verbene. For -лезть/-лезти-variantene er de tre mest brukte prefiksene, i rekkefølge, с-, по- og вы-. Uten -лезти hadde det tredje mest brukte prefikset vært в-. For -лезать-variantene er de tre mest brukte prefiksene вы-, в- og с-. For -лазить-variantene er de tre mest brukte prefiksene вы-, с- og об-, mens de tilsvarende for -лазять-variantene er с-, по- og об-. Vi ser at blant de mest brukte prefiksene for -лазить og -лазять, er to av tre de samme på topp tre - i litt ulik rekkefølge. Dette er kanskje ikke så overraskende, siden de to grunnverbene betyr det samme og brukes veldig likt.

Samlet sett, for alle de fire verbene som bruker mer enn ett prefiks, er det klart mest brukte prefikset с-. Det nest mest brukte er по-, og på tredje plass kommer в-. Under ser vi grafiske framstillinger av hvilke prefikser som er mest vanlige med de ulike klatreverbene. Jeg har slått sammen -лезть og -лезти. I figur 3.1 ser vi prefiksfrekvens for verbene -лезть/-лезти og -лезать, mens vi i figur 3.2 ser prefiksfrekvens for verbene -лазить og -лазять. Jeg har delt det inn i to figurer siden tallene er så sprikende fra veldig store forekomster til veldig små, så å vise alt i en figur hadde gitt et utydelig bilde.

Figur 3.1 viser tydelig at -лезть/-лезти er mer frekvente enn -лезать. Med unntak av по-, som nesten ikke forekommer med -лезать, har -лезть/-лезти og -лезать relativt like profiler. Det er de samme prefiksene som er mye brukt for begge verb. Figur 3.2 viser at -лазить er vanligere enn -лазять, men at det her også er stort sett de samme prefiksene som brukes.

Figur 3.1: Fordeling av prefiksene med klatreverbene -лезть/-лезти og -лезать

Figur 3.2: Fordeling av prefiksene med klatreverbene -лазить og -лазять

3.1.2 Verb med -ся

Jeg har også søkt i Det russiske nasjonalkorpuset etter prefigerte refleksive verb. Det viser seg at det er noe som forekommer sjelden. Når jeg kombinerte de fire refleksive klatreverbene med de 19 mest brukte prefiksene, fant jeg bare 138 forekomster totalt. I tillegg var 126 av disse med prefikset раз-. Det er bare 6 av de 19 prefiksene som forekommer med refleksive verb. Prefikset раз- dominerer klart, med 91,3 % av alle 138 tilfellene. Ellers har на- 6 forekomster, у- og от- har 2 forekomster hver, og с- og пере- har 1 forekomst hver.

Se tabell 3.2 under for en oversikt over forekomstene.

	-лезться	-лезаться	-лазиться	-лазаться	Sum
по-					
с-		1			1
за-					
о-					
об-					
на-			5	1	6
про-					
вы-					
раз-	81	38	7		126
из-					
у-			2		2
вз-					
воз-					
от-			1	1	2
при-					
пере-		1			1
под-					
в-					
до-					
Sum	81	40	15	2	138

Tabell 3.2: Oversikt over forekomst av refleksive klatreverb kombinert med de 19 vanligste prefiksene.

Разлезться er det aller mest brukte prefigerte refleksive klatreverbet, mens разлезаться også har noen forekomster. At disse to refleksive verbene finnes er interessant, siden разлезть og разлезать ikke finnes.

Berkov (2011) sier om разлезться og разлезаться at betydningen er 'å trevle seg opp' eller 'å rakne opp'. Zaliznjak og Sjmeljov kaller verbene med раз...ся for "evolutiv aksjonsart", og de nevner разбежаться 'løpe fra hverandre' som eksempel (2000:118).

Vi ser av de fire eksempelsetningene nedenfor, at betydningen 'rakne'/'falle fra hverandre' passer godt. Noen ganger er betydningen bokstavelig, mens andre ganger mer metaforisk.

Blant de 81 forekomstene av разлезться finner vi bl.a.:

1. Она уже почти вся распеленалась, **разлезлась** тяжелыми складками и покрывалась снегом, покуда он ее привязывал к гроту-фалу. (Vladimov, 1969).
Det var allerede nesten helt tatt ned, **spredt ut** i tunge folder og dekket av snø, mens han bandt det til storseilet.'
2. Плис на шапке был гнилой, и именно потому, что накануне Акулина старательно зашила его в прорванном месте, он **разлезся** с другого конца, ... (Tolstoj, 1963).
'Plysjen på hatten var råttent, og nettopp fordi Akulina dagen før møysommelig hadde sydd den på det revnede stedet, hadde den **raknet** i den andre enden.'

Blant de 38 forekomstene av разлезаться finner vi bl.a.:

3. В ужасе Нина Александровна попыталась завязать все это в **разлезающийся** узел, наматывая на него висящие концы. (Slavnikova, 2001).
'I skrekk prøvde Nina Aleksandrovna å knytte det hele til en **løs** knute, og vikle de hengende endene rundt den ...'
4. Страна, как дряблый, изношенный организм, распадается, **разлезается** на части, и чем дальше, тем сильнее. (Sorokin, 1917).
'Landet går i oppløsning, **rakner** i stykker som en slapp og utslitt mekanisme, og jo lenger, jo sterkere.'

3.2 Forholdet mellom -лезть/-лезти og -лезать

3.2.1 Prefiksenes fordeling

Vi har sett at det er en stor skjevhet i hyppigheten i bruk av prefikset вы- med verbene -лезть og -лезать. Вылезть har 157 forekomster i korpuset, mens вылезать har 4.425 forekomster. Dette virker litt underlig. Men, så har vi verbet -лезти. Hvis vi sjekker Berkovs ordbok (2011), ser vi at det imperfektive вылезать har to perfekte partnere; вылезть og вылезти. Et søk på вылезти i korpuset gir oss 7.048 forekomster!

I korpuset har vi til sammen 55.763 forekomster av prefigerte varianter av disse tre verbene, der 80,41 % er varianter av -лезть/-лезти (perfektivt verb), mens 19,59 % er varianter av -лезать (imperfektivt verb).

Varianter av de perfekte verbene, -лезть/-лезти, brukes fire ganger mer enn hva varianter av det imperfektive verbet -лезать gjør. Er det denne fordelingen i brukshyppighet for perfektivt og imperfektivt verb unik for klatreverbene? Brukes imperfektive verb generelt i ca. 20 % av tilfellene, mens perfekte verb brukes i ca. 80 % av tilfellene? Dette kommer jeg tilbake til senere i kapittel 3.2.2.

Det er også noen forskjeller i hvilke prefikser som brukes med det perfekte og hvilke som brukes med det imperfektive verbet. Se fordelingstabell under.

	-ЛЕЗТЬ/-ЛЕЗТИ (pf.)			-ЛЕЗАТЬ (ipf.)		
	antall	prosent	rangering	antall	prosent	rangering
по-	9.557	21,31 %	2.	14	0,13 %	11.
с-	15.679	34,97 %	1.	1.829	16,74 %	3.
за-	3.874	8,64 %	5.	1.359	12,44 %	4.
о-	0	0 %	-	0	0 %	-
об-	229	0,51 %	9.	42	0,38 %	10.
на-	147	0,33 %	10.	252	2,31 %	7.
про-	1.576	3,51 %	6.	463	4,24 %	6.
вы-	7.205	16,07 %	3.	4.425	40,51 %	1.
раз-	0	0 %	-	0	0 %	-
из-	0	0 %	-	1	0,01 %	14.
у-	27	0,06 %	14.	4	0,04 %	12.
вз-	297	0,66 %	8.	120	1,10 %	8.
воз-	2	0,00 %	16.	0	0 %	-
от-	8	0,00 %	15.	1	0,01 %	14.
при-	47	0,10 %	13.	1	0,01 %	14.
пере-	974	2,17 %	7.	483	4,42 %	5.
под-	145	0,32 %	11.	70	0,64 %	9.
в-	4.985	11,12 %	4.	1.857	17,00 %	2.
до-	87	0,19 %	12.	3	0,03 %	13.
Sum	44.839	99,96 %	-	10.924	100,01 %	-

Tabell 3.3: Oversikt over -лезть/-лезти og -лезать med de 19 vanligste prefiksene, med prosentfordeling og rangering.

Når det gjelder hyppighet i bruk blant prefiksene for disse to verbene, ser vi at de fire minst brukte/ikke brukte er о-, раз-, из- og воз-. På disse fire prefiksene er det bare 3 forekomster totalt.

De fire hyppigst brukte prefiksene med -лезть, er с-, по-, в- og за-, i den rekkefølgen. Med -лезать er de fire hyppigst brukte prefiksene вы-, в-, с- og за-. Her ser vi at 3 av 4 prefikser er de samme for verbene. Et unntak er по- som er nr. 2 i bruk med -лезть, det er bare nr. 11 med -лезать. Prefikset по- står i særstilling, i det at dette prefikset bare danner perfekte verb i utgangspunktet (Mathiassen, 1996:414). Vi forventer dermed ingen aspektpar. I mine funn er det likevel 14 verbvarianter av полезать. Jeg ser nærmere på dette i kapittel 3.2.4.

Det andre unntaket er prefikset вы- som er nr. 1 med -лезать, men bare nr. 9 med -лезть. Her kommer imidlertid -лезти inn i bildet. Når vi slår sammen funnene for -лезть og -лезти, så ender вы- opp som tredje mest brukte prefiks med de to perfekte verbene til sammen.

Hyppigst brukte prefiks for begge verb (с-/ВЫ-), har ca. 35-40 % av forekomstene. Prefikset på andre plass har hhv. 21 % vs. 17 %. Prefikset på tredje plass har 16 % hos begge verb, mens prefikset på fjerde plass har 11-12 % av forekomstene.

Totalt sett plasserer prefiksene seg nokså likt i rangeringene for begge verbene, som vi har sett av tabellen.

3.2.2 Forholdet mellom perfekte og imperfekte verb

Janda og Lyashevskaya (2011) har bl.a. sett på det overordnede forholdet mellom perfekte og imperfekte verb. De sier (2011:719) at det er en lengdegående debatt, - om russiske aspektpar bare formes gjennom suffigering, eller om de formes gjennom både suffigering og prefigering. De sier å ha funnet at verbene oppfører seg likt, om aspektforholdet er markert gjennom prefigering eller suffigering. Med suffigering menes at det som skiller to verb i et aspektpar, er at forskjellen er suffikset. Janda og Lyashevskaya kaller verbpar som skilles av prefiksene for "p-partnere" (eks. делать/сделать) og verbpar som skilles av suffiksene for "s-partnere" (eks. говорить/говоривать).

Et eksempel på et slikt par har vi i mine klatreverb; -лезть og -лезать. De er et aspektpar som skilles av at de har ulike suffiks, dvs. -лезать har fått et suffiks som partneren -лезть ikke har. Dermed kan -лезть og -лезать kalles "s-partnere".

Jeg vil sammenligne Janda og Lyashevskayas funn med mine tall. Vi har i tabell 3.3 sett at forholdet i brukshyppighet mellom de perfekte -лезть/-лезти og det imperfekte -лезать er skjevt. De perfekte verbene brukes i 80,41 % av tilfellene, mens det imperfekte verbet brukes i 19,59 % av tilfellene. Er disse tallene sammenlignbare med forholdet mellom perfektivt og imperfektivt verb i russisk generelt?

Janda og Lyashevskaya har samlet inn data fra Det moderne subkorpuset i Det russiske nasjonalkorpuset, der dataene er fra årene 1950-2007. De har sett på bøyde former, mens jeg ser på totalbildet. Jeg har derfor slått sammen deres tall for å få et helhetlig bilde for perfektivt og imperfektivt aspekt. Jeg har tatt utgangspunkt i deres tabell 2 (s. 733). Når jeg legger sammen tallene for formene "non-past" (nåtid og framtid), "past" (fortid), "inf" (infinitiv) og "imper" (imperativ), får jeg totalt 2.803.967 imperfekte verb og 3.147.283 perfekte verb.

Dette gir oss en prosentfordeling mellom verbene på 47,12 % imperfektive og 52,88 % perfektive verb.

Vi ser altså her at den fordelingen jeg har fått mellom perfektivt og imperfektivt aspekt, ikke er den vanlige fordelingen mellom de to aspektene. Når det er sagt, så har jeg i mine data med verb med prefikset по-. Dette er et prefiks som nesten ikke danner imperfektive verb, kun perfektive. Andelen verb med по- er stor; ca. 15 % av det totale materialet mitt. Vi kan her ikke snakke om at vi har aspektpar. Jeg har derfor tatt ut eksemplene med по-. Vi står da igjen med 35.282 perfektive verb og 10.910 imperfektive verb i materialet mitt. Uten prefikset по- forandrer tallene mine seg til å bli 76,38 % perfektive verb og 23,62 % imperfektive verb.

Dette gir oss følgende tall:

	imperfektive verb	perfektive verb
Janda og Lyashevskayas funn	47,12 %	52,88 %
-лезть/-лезти og -лезать	19,59 %	80,41 %
-лезть/-лезти og -лезать и/ по-	23,62 %	76,38 %

Tabell 3.4: Forholdet mellom Janda og Lyashevskayas p-partnere og s-partnere sammenlignet med -лезть/-лезти og -лезать.

Vi ser at tallene endrer seg; de minker for perfektive verb og øker for imperfektive verb, men de er likevel ikke i nærheten av fordelingen i Janda og Lyashevskayas tall.

Siden det som skiller -лезть og -лезать, er suffikset, velger jeg å gå til Janda og Lyashevskayas tabell 3 (s. 733) der de har skilt mellom p-partnere og s-partnere, og bare bruke deres s-partner-tall til å sammenligne med mine tall. Når jeg nå legger sammen tallene for formene "non-past" (nåtid og framtid), "past" (fortid), "inf" (infinitiv) og "imper" (imperativ), får jeg totalt 1.698.312 imperfektive verb og 2.618.534 perfektive verb. Dette gir oss en prosentfordeling mellom verbene på 39,24 % imperfektive og 60,66 % perfektive verb.

Vi får da følgende tall:

	imperfektive verb	perfektive verb
Janda og Lyashevskaya, bare s-partnere	39,34 %	60,66 %
-лезть/-лезти og -лезать и/ по-	23,62 %	76,38 %

Tabell 3.5: Forholdet mellom Janda og Lyashevskayas s-partnere og "mine" s-partnerne -лезть/-лезти og -лезать.

Nå ser vi at tallene nærmer seg enda mer, men samtidig er forskjellene fortsatt tilsynelatende store. Jeg har foretatt en statistisk analyse der jeg sammenligner "mine" s-partner-tall med Janda og Lyashevskayas.⁶ Testen angir riktignok at forskjellen på klatreverbene og s-partnere generelt er statistisk signifikant, dvs. at den neppe skyldes tilfeldigheter, men effektstørrelsen er så lav at forskjellen ikke har noen praktisk betydning.

Det ser dermed ut til at forholdet mellom perfekte -лезть/-лезти og imperfektive -лезать ikke er særlig forskjellig fra det generelle forholdet mellom perfektivt og imperfektivt aspekt i russisk. Det kan se ut til at klatreverb, eller bevegelsesverb, har en høyere andel av perfekte verb, enn russisk generelt. Kan det være at bevegelsesverb brukes oftere i fortid enn andre verb? I tilfelle ville det være forventet med mye perfektiv.

3.2.3 Former av полезать

Prefikset по- står altså i en særstilling, i det dette prefikset bare danner perfekte verb i utgangspunktet (Mathiassen, 1996:414). Når jeg likevel har funnet 14 verbvarianter av det imperfektive полезать i Det russiske nasjonalkorpuset, er det interessant.

Disse 14 formene av полезать fordeler seg over 4 verbformer: 9 forekomster av gerundiet полезая (presens), 2 forekomster av полезаю (presens, 1. p. entall), 2 forekomster av полезают (presens, 3. p. flertall) og 1 forekomst av infinitiven полезать.

Neset og Janda (2010) fant at språkendring skjer først i de perifere verbformene, før i de prototypiske verbformene. Med "prototypiske verbformer" mener de de verbformene som er mest sentrale, mest brukte, mens perifere verbformer er de mer fjerne, mindre brukte. De rangerer verbformene i mest prototypiske til venstre og mest perifere til høyre:

3sg > 3pl > 1&2person > imperativ > gerundium/partisipper

⁶ Pearsons chi-kvadrat-test med Yates' kontinuitetskorreksjon ($X^2 = 4740,7$, $df = 1$) ga p-verdi $< 2,2e-16$. Cramers V-verdi = 0,033. Dette viser at forskjellen er statistisk signifikant, dvs. at det er svært lite sannsynlig at de observerte forskjellene skyldes tilfeldigheter, men at effektstørrelsen er så liten at den ikke regnes som rapporterbar.

Vi ser at gerundium er en av de mest perifere verbformene, der språkendring forventes å skje før det skjer i de andre verbformene. Når jeg har funnet bare 14 varianter av verbet *полезать*, og 9 av dem er gerundier, så er det nærliggende å tenke at kanskje vi har en språkendring på gang. Det kunne være et uttrykk for at verbet *полезать* er i en prosess, der bruken av det øker og at denne endringen har startet med den mest perifere formen: gerundium.

Et uttrykk kan da være på vei ut mens et annet er økende i bruk. For *полезать* ser imidlertid ikke dette ut til å være tilfelle. Vi ser av disse eksemplene at bruken av *полезать* har en stor årstallsspredning. Det eldste eksemplet er fra 1856 og det nyeste fra 2002, og innimellom der er det god spredning. Dette er altså verken et nytt eller et gammelt fenomen. Det forekommer sjelden, men jevnt, over år.

Noen av *полезать*-eksemplene fra Det russiske nasjonalkorpuset er som følger:

1. Кто ж знал, что, назвавшись груздем, обычно **полезают** в кузов. (Simonova, 2002)
'Hvem visste, at har de sagt A må de vanligvis også si B.'
2. Сторонники же схемы, предлагающие всем **полезать** в соответствующий кузов, находятся как среди озверелых государственныхников, так и среди озверелых общечеловеков, ... (Sokolov, 2001)
'Tilhengerne av ordningen, som sier at har du sagt A må du si B, er representert blant både brutale statsmenn og brutale vanlige folk.'
3. — воскликнул он, **полезая** за окно и доставая оттуда кастрюли. (Kormer, 1987)
'... utbrøt han mens han **klatret** ut av vinduet og hentet kasserollen'
4. Но потом они опять ко мне **полезают**. (Bulgakova & Lugovskoj, 1943)
'Men etterpå kommer de igjen **krypende** til meg.'
5. — Экой срам-то, срам, — бормотал старик, **полезая** на печь, — при гостях-то!
(Tsjechov, 1897)
'... mumlet gamlingen mens han **klatret** opp på ovnen foran gjestene.'
6. Смерть не люблю глупых! — вздохнул Игнат, **полезая** на печь. (Tsjechov, 1895)
'... sukket Ignat mens han **klatret** opp på ovnen.'
7. — думал он, **полезая** и воду и глядя, как от него убежали стаи мелких, золотистых карасиков. (Tsjechov, 1888)

- '... tenkte han, mens han **klattret** ned i vannet / **gikk** ut i vannet, og så hvordan stimer av små gylne karusser rømte unna han.'
8. — Графиня Драницкая, — прошептал о. Христофор, **полезая** в бричку. — Да, графиня Драницкая, — повторил Кузьмичов тоже шёпотом. (Tsjekhov, 1888)
' "Grevinne Dranitskaja" hvasket Kristoffer mens han **klattret** opp i vognen.'
9. — сказал Грябов, **полезая** в воду и крестясь. (Tsjekhov, 1883)
'... sa Grjabov mens han **gikk** ut i vannet og korset seg.'
10. Взял кадушку масла да лукошко яиц — забранили: «Он-те, бают, даст за это...»
Полезая в избу. «А где, баю, владыка?» (Sjelgunov, 1871)
'... Jeg **går/klattrer** inn i huset/hytta.'
11. **Полезая** в избу: «А где, баю, владыко?...» (Resjetnikov & Znamenskij, 1866)
'... Jeg **klattrer** inn i huset/hytta: ...'
12. — возразил он с важностью, выколотил пепел из трубки себе на ладонь и, **полезая** пальцами в кисет, ухарски, сбоку, укусил мундштук чубука. (Turgenev, 1856)
'... svarte han med kraft, slo asken fra pipa i hånda, og mens han **stakk** fingrene i tobakkspungen, ...'

En annen interessant ting å legge merke til er at 5 av 14 forekomster er fra Tsjekhov. De fem er også fra forskjellige verker av Tsjekhov. Ingen andre forfattere er representert mer enn én gang heller. Det ser ut til at dette er en form som Tsjekhov særlig har likt å bruke. Jeg legger merke til at ingen av de andre største forfatterne, som Tolstoj og Dostojevskij, som hadde en mye større produksjon (og lengre liv) enn Tsjekhov, brukte denne gerundiumsformen. Vi har ett eksempel fra Turgenev. Det kunne vært interessant å undersøke om dette også gjelder andre bevegelsesverb og "vanlige" verb. Uansett tyder funnene mine på at ulike språkbrukere bruker *полезать* ulikt. Noen bruker det, og noen ser ikke ut til å bruke det i det hele tatt.

Vi fant som sagt 9 tilfeller av det imperfektive gerundiet *полезая* av *полезать* i korpuset. Av *лезть* finner vi kun 6 eksempler av gerundiet *лезя*, mens av *полезть* finner vi ingen gerundier. Gerundiet *полезая* brukes mellom 1856 og 1997, mens *лезя* brukes mellom 1832 og 1993, så godt som likt der altså. *Полезать* brukes totalt sett lite, mens *лезть* og *полезть* brukes veldig mye. Likevel finner vi flere gerundiumsformer av *полезать* enn av de andre to. Det er interessant. En mulig forklaring på dette kan være at det ikke er så vanlig å danne

gerundier av enstavelsesverb. Mathiassen (1996:435) sier at en rekke verb ikke har evne til å danne gerundium, særlig imperfektivt gerundium (altså gerundium på -a/-я).

3.2.4 Imperativformene полезай/полезайте

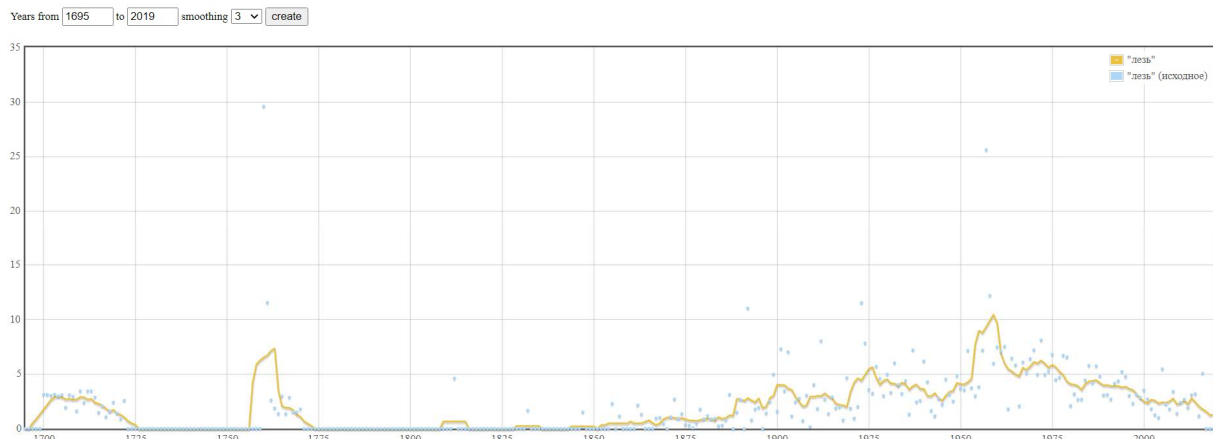
Zaliznjak (1980) sier i sin grammatiske ordbok at i imperativ brukes полезай i tillegg til лезть. Berkov (2011) og Ozjegov/Sjvedova (2013) støtter dette. Vi skulle da forvente både formene полезай/полезайте og лезь/лезьте i Det russiske nasjonalkorpuset. Verbet полезать har, som vi så, ingen imperativer blant de 14 forekomstene som vi finner av verbet. Dette var et søk gjort på infinitiven, i et søk etter alle former av verbet.

Søker vi derimot direkte på imperativformene лезь og лезьте, finner vi 987 + 198 forekomster. Totalt har лезть altså 1.185 imperativformer i korpuset. Søker vi på полезь og полезьте får vi 18 + 1 forekomster, totalt 19 imperativformer for полезть. Direkte søk på formene полезай og полезайте gir 408 + 63 forekomster, totalt 471 tilfeller, men disse formene er også former av verbet полезть, ifølge korpuset. Ozjegov/Sjvedova (2013) sier at полезай er en form av лезть. Jeg synes det er mer rimelig å analysere полезай som en form av полезать, men det er uansett verdt å merke seg at hvorfra imperativformen полезай kommer, det strides de lærde om. Som vi så i kapittel 3.2.3, finnes det også eksempler på andre former av полезать, bl.a. gerundiet полезая.

Vi ser at Zaliznjak, Berkov og Ozjegov/Sjvedova har rett. Både de helt klare лезть-formene лезь/лезьте, og полезай/полезайте brukes i imperativ. At лезть gjør det, er ingen overraskelse, men at полезать-formene (eller de som ser ut som полезать-former) har så utstrakt bruk i imperativ, er noe overraskende, siden dette verbet generelt brukes så lite.

Følgende grafer er hentet fra Det russiske nasjonalkorpuset, og viser fordeling i bruk over tid for de fire imperativ-formene лезь/лезьте og полезай/полезайте.

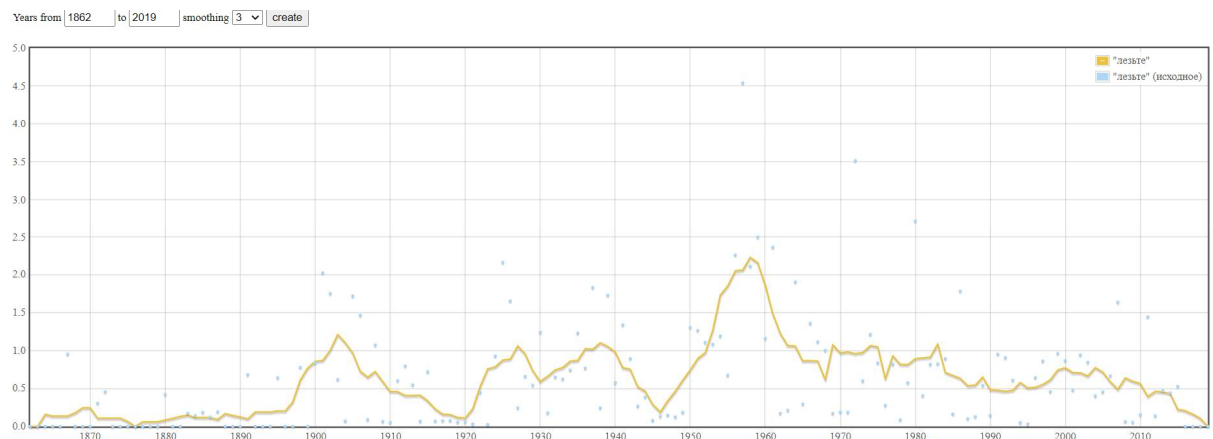
Formen лезь over tid:

Figur 3.3 Bruk av лезь over tid, fra 1695 til 2019.

(https://processing.ruscorpora.ru/graphic.xml?graphic_from_result=1&lang=en&mode=main&req=%D0%BB%D0%B5%D0%B7%D1%8C&smoothing=3&sort=i_grtagging&text=lexform)

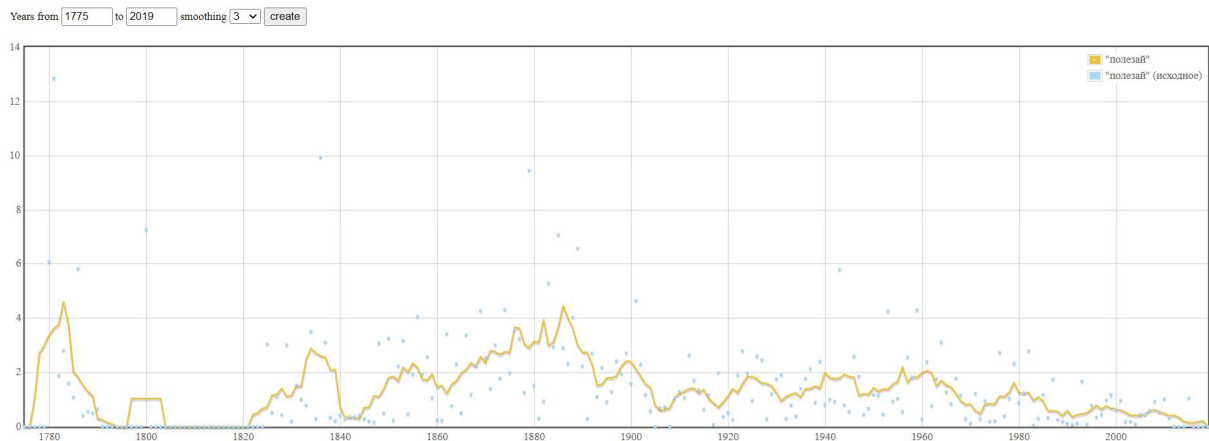
Formen лезьте over tid:

Figur 3.4 Bruk av лезьте over tid, fra 1862 til 2019.

(https://processing.ruscorpora.ru/graphic.xml?graphic_from_result=1&lang=en&mode=main&req=%D0%BB%D0%B5%D0%B7%D1%8C%D1%82%D0%B5&smoothing=3&sort=i_grtagging&text=lexform)

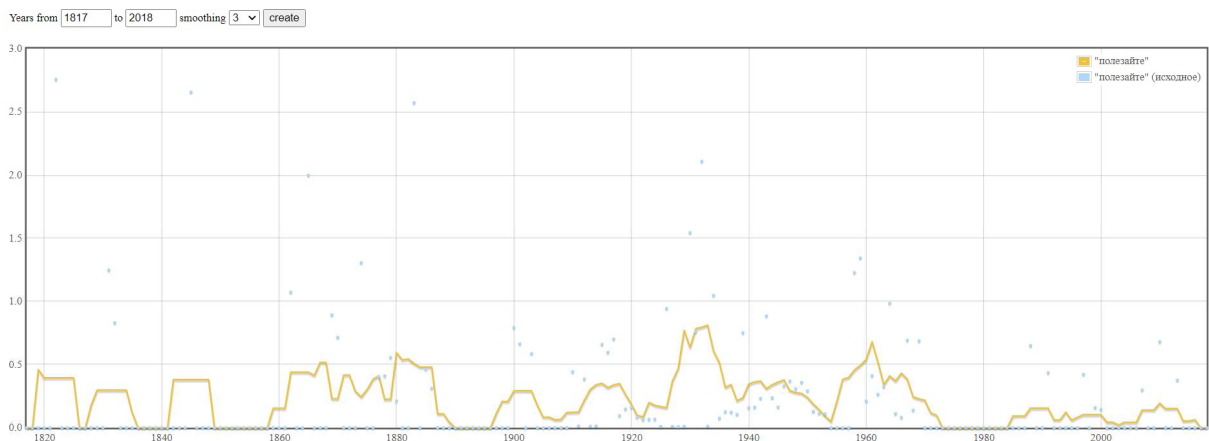
Formen полезай over tid:

Figur 3.5 Bruk av полезай over tid, fra 1775 til 2019.

(https://processing.ruscorpora.ru/graphic.xml?graphic_from_result=1&lang=en&mode=main&req=%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D0%B9&smoothing=3&sort=i_grtagging&text=lexform)

Formen полезайте over tid:

Figur 3.6 Bruk av полезайте over tid, fra 1817 til 2018.

(https://processing.ruscorpora.ru/graphic.xml?graphic_from_result=1&lang=en&mode=main&req=%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D0%B9%D1%82%D0%B5&smoothing=3&sort=i_grtagging&text=lexform)

Лезть-formene лезь/лезьте ser ut til å ha vært brukt jevnt og trutt, med en økning fra ca. år 1900 og med en topp rundt 1960. De antatte полезать-formene полезай/полезайте ser ut til å ha blitt brukt mer på 1800-tallet enn i nyere tid, men de er ikke gått helt ut av bruk.

3.3 Forholdet mellom -лазить og -лазять

I korpuset har vi til sammen 1.410 forekomster av prefigerte varianter av disse to verbene, som vi så i tabell 3.1. De fordeler seg slik at 94,18 % er varianter av -лазить, mens bare 5,82 % er varianter av -лазять.

Med -лазить brukes 13 av de 19 prefiksene, men noen av dem brukes i veldig liten grad. Prefiksene *вз-*, *под-* og *до-* brukes bare i 7 tilfeller til sammen. De resterende 10 prefiksene fordeler seg som følger:

вы-	с-	об-	за-	по-	в-	из-	про-	пере-	на-
401	339	194	107	82	66	46	34	34	18
30,4 %	25,7 %	14,7 %	8,1 %	6,2 %	5,0 %	3,5 %	2,6 %	2,6 %	1,4 %

Tabell 3.6: Oversikt over de 10 vanligste prefiksene til -лазить, rangert etter hyppighet i bruk.

Med -лазять brukes 8 av de 19 prefiksene, men noen av dem brukes her også i veldig liten grad. De 4 minst brukte av disse 8 prefiksene har bare 7 forekomster totalt. De 3 mest brukte utgjør 84 % av den totale bruken. De 8 prefiksene fordeler seg som følger:

с-	по-	об-	из-	вы-	пере-	про-	за-
29	23	17	6	3	2	1	1
35,4 %	28,0 %	20,7 %	7,3 %	3,7 %	2,4 %	1,2 %	1,2 %

Tabell 3.7: Oversikt over de 8 vanligste prefiksene til -лазять, rangert etter hyppighet i bruk.

Vi ser at alle de 8 prefiksene som brukes med -лазять også brukes med -лазить, men rekkefølgen over hyppighet i bruk er ulik. *Вы-*, som er mest brukt med -лазить med 401 forekomster og over 30 % av tilfellene, brukes bare i 3 tilfeller eller 3,7 % av tilfellene med varianten -лазять. Prefikset *в-*, som brukes i 66 tilfeller, eller 5 % av tilfellene, med -лазить, brukes ikke i det hele tatt med -лазять. Det samme gjelder *на-*, men *на-* brukes ikke veldig hyppig med -лазить heller.

Forklaringen på at *вы-* brukes så mye med -лазить har kanskje noe å gjøre med det jeg skal komme inn på i kapittel 3.4, nemlig at -лазить noen ganger blir imperfektivt verb og at *вы-* er et av prefiksene som gjør -лазить til et imperfektivt verb i stedet for et perfektivt. Det tilsvarende ser ikke ut til å skje med -лазять. Det er alltid et perfektivt verb.

I kapittel 2 så vi at styrkeforholdet mellom лазить og лазать i brukshyppighet var hhv. ca. 70 % vs. 30 %. Vi ser at, når vi her analyserer prefigerte utgaver av de to verbene, så dominerer variantene av -лазить i enda større grad. Fordelingen i brukshyppighet er nå økt til hhv. ca. 94 % vs. 6 % mellom de to verbene/verbvariantene. Totalt sett står лазить, med både uprefigerte og prefigerte varianter, enda sterkere enn før, i forhold til лазать.

3.4 Imperfektive verb med -лазить

Som tidligere sagt, er begge verb i et bevegelsesverbpar av enretnings- og flerretningsverb imperfektive. Både лезть og лазить/лазять er imperfektive, som forventet.

Ved prefigering opphører verb å være et bevegelsesverbpar, og går over til å bli et aspektpar. I et aspektpar blir et enretningsverb (bestemt bevegelsesverb) + prefiks et perfektivt verb, mens et flerretningsverb (ubestemt bevegelsesverb) + prefiks går over til å bli/forblir et imperfektivt verb. Mathiassen sier: *"Det bestemte bevegelsesverb blir ved prefigering perfektivt, mens det ubestemte (normalt) forblir imperfektivt."* (1996:403).

Men, som vi skal se, blir flerretningsverbet лазить med prefiks noen ganger perfektivt, andre ganger imperfektivt. Det avhenger av prefikset. Med noen prefikser blir лазить perfektivt verb, noen ganger imperfektivt verb, og noen ganger kan det være begge deler. Det vil si, vi kan ikke se om det er det ene eller det andre. Det er bare konteksten som kan avgjøre aspektet.

For å finne ut mer om dette, har jeg laget et lite sett med eksempler av prefigerte verb dannet av -лазить. Jeg brukte Det russiske nasjonalkorpuset, og hentet 5 eksempler fra hver prefigert variant av -лазить, med de samme 10 prefikser som i tabell 3.6. Jeg har passet på, for få mest mulig varierte data, å bare ta ett eksempel fra hver forfatter, samt å sørge for å ha et spenn i tid mellom de ulike eksemplene. Jeg har fått hjelp av en morsmålsbruker av russisk til å vurdere aspektet i de ulike eksemplene.

I tabell 3.8 har jeg sammenstillet funnene fra "miniundersøkelsen" min av aspekt.

	IPF	PF	SUM
полазить (klatre en stund)	0	5	5
слазить (klatre/gå t/r, klatre ned)	3	2	5
залазить (klatre innom/inn under/oppå)	5	0	5
облазить (klatre overalt, lete overalt)	0	5	5
налазить ("passe")	5	0	5
пролазить (klatre gjennom)	4	1	5
вылазить (klatre ut)	5	0	5
излазить (klatre ut, "tråle gjennom")	0	5	5
перелазить (klatre over)	5	0	5
влазить (klatre/komme/gå inn, passe inn)	5	0	5
Sum	32	18	50

Tabell 3.8: Fordeling mellom imperfektivt og perfektivt aspekt for prefigerte verb av -лазить.

Av tallene i tabell 3.8 ser vi at noen av prefiksene danner bare imperfektive verb, som за-, на-, вы-, пере- og в-. Andre som по-, об- og из- danner bare perfektive verb, mens en tredje gruppe kan danne både imperfektive og perfektive verb, som с- og про-.

Av mine 50 verb i datagrunnlaget, ser vi at 32 stk. eller 64 % er imperfektive, mens 18 stk. eller 36 % er perfektive. Datagrunnlaget mitt er ikke så stort, men det gir en indikasjon på at imperfektivt -лазить faktisk forekommer.

Jeg har videre søkt på om disse 10 verbinfinitivene finnes i korpuset med *будет* foran, siden det da vil være et sikkert tegn på at de er imperfektive. Av resultatet i tabell 3.10 under ser vi at det er så godt som ingen forekomster.

Infinitiv	Aspekt	Framtid	Evt. forekomster
полазить	pf	будет полазить	ingen forekomster
слазить	begge	будет слазить	ingen forekomster
залазить	ipf	будет залазить	ingen forekomster
облазить	pf	будет облазить	1 forekomst, 1994
налазить	ipf	будет налазить	1 forekomst, 1935
пролазить	begge	будет пролазить	ingen forekomster
вылазить	ipf	будет вылазить	1 forekomst, 2004
излазить	pf	будет излазить	ingen forekomster
перелазить	ipf	будет перелазить	ingen forekomster
влазить	ipf	будет влазить	ingen forekomster

Tabell 3.9: Forekomster av verbene fra tabell 3.9 med *будет*.

Når det gjelder **вылезать** og **вылезать**, som begge tydeligvis er imperfektive verb, så tenkte jeg på om det kunne være noen forskjell i når de ulike formene ble brukt. Kunne det hende at **вылезать** var en nyere form, som var i startfasen på å ta over for **вылезать**? Når jeg søker på fordeling over år i korpuset ser det ikke slik ut.

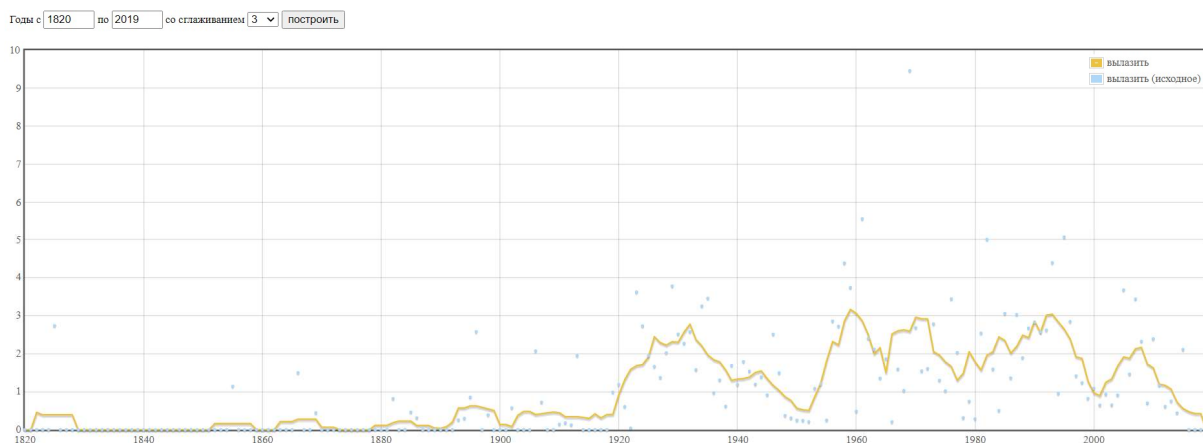
Вылезать - over år:

Figur 3.7 Bruk av **вылезать** over tid, fra 1765 til 2019.

(https://processing.ruscorpora.ru/graphic.xml?graphic_from_result=1&lang=ru&level1=0&lex1=%D0%B2%D1%8B%D0%BB%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D1%82%D1%8C&mode=main&parent1=0&sem-mod1=sem&sem-mod1=semx&smoothing=3&sort=i_grtagging&text=lexgramm)

Вылазить - over år:

Figur 3.8 Bruk av **вылазить** over tid, fra 1820 til 2019.

(https://processing.ruscorpora.ru/graphic.xml?graphic_from_result=1&lang=ru&level1=0&lex1=%D0%B2%D1%8B%D0%BB%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D1%82%D1%8C&mode=main&parent1=0&sem-mod1=sem&sem-mod1=semx&smoothing=3&sort=i_grtagging&text=lexgramm)

Vi ser av de to grafene fra korpuset at kurvene ligner hverandre. **Вылезать** ser vi er første gang i bruk i 1765, mens første forekomst av **вылазить** er i 1820. Bortsett fra det har begge

verbene ligget lavere i bruk for å så få et oppsving rundt 1920. Deretter har de holdt seg på det nivået, med noen få unntak. **ВЫЛАЗИТЬ** har hatt et fall rundt 1950, men gått raskt opp igjen. **ВЫЛЕЗАТЬ** har hatt en topp rundt 1960, men så gått tilbake igjen. Til tross for de små svingningene, så ser kurvene så like ut, at vi kan ikke si at **ВЫЛАЗИТЬ** er på framfart for å ta over, med det er et nyere verb enn **ВЫЛЕЗАТЬ**.

3.5 Strategisk input

Hva kan vi så ta med oss fra dette temaet i forhold til strategisk input, og hva vi skal fokusere på å lære studenter? Vi har sett at prefigerte varianter av **ЛАЗИТЬ** og **ЛАЗАТЬ** ikke er så vanlig, mens slike varianter av **ЛЕЗТЬ** og **ЛЕЗАТЬ** forekommer svært hyppig. Jeg mener det da kan være hensiktsmessig å fokusere på de siste to i undervisningen. De danner også aspektpar. Når enretningsverbet **ЛЕЗТЬ** blir det prefigerte **-ЛЕЗТЬ**, oppfører det seg som forventet, og blir perfektivt. Alt som er forutsigbart, er bra for studenter i en startfase. At det dukker opp et nytt verb som blir den imperfektive partneren til **-ЛЕЗТЬ**; **-ЛЕЗАТЬ**, gir mening å lære studenter, selv om det er uventet for dem. Fenomenet er kjent i grammatikker, som tidligere nevnt i Mathiassen. Når de to verbene er så mye i bruk, er det ikke til å komme unna at studenter bør lære om dette. Varianten **-ЛЕЗТИ** som bare finnes med **ВЫ-** kan ventes med, etter min mening, siden det kan bli for mye for studenter å forholde seg til 5 verb, der man er vant til 2, og selv det er ett mer enn de fleste nordmenn er vant til fra morsmålet sitt.

Vi så også at refleksive verb med prefiks ikke er vanlig, så det mener jeg også kan komme senere i læringen for russiskstudenter. Det at perfekte klatreverb ser ut til å brukes mye mer enn imperfektive, trenges nok å undersøkes ytterligere. Saken med **ПОЛЕЗАЙ** er heller ikke noe vi trenger å lære studenter før et godt stykke ut i et studieløp. Forholdet mellom de perfekte **-ЛАЗИТЬ** og **-ЛАЗАТЬ**, og det innimellom imperfektive **-ЛАЗИТЬ**, er kanskje litt for "sært" til å lære studenter om, iallfall før masternivå.

3.6 Konklusjon

I kapittel 3 har jeg tatt for meg prefigerte utgaver av klatreverbene. I kapittel 2 forholdt vi oss til 3 forskjellige verb, mens for de prefigerte verbene snakker vi om så mye som 5 forskjellige

verb. Noen er mer i bruk enn andre. Jeg har sett på bruken av disse 5 verbene med 19 prefikser, og jeg har også sett på bruken av prefigerte refleksive klatreverb.

For verbene -лезть/-лезти og -лезать har vi sett at de vanligste prefiksene er с-, по-, вы- og в-, mens for verbene -лазить og -лазать er de mest vanlige prefiksene вы-, с-, об- og по-. Som vi ser er det store likheter, tre av prefiksene gjelder for alle verbene. Prefikset в- er ikke så mye brukt med -лазить og -лазать, mens prefikset об- ikke er så mye brukt med -лезть/-лезти og -лезать.

Når det gjelder de refleksive klatreverbene, har vi sett at de forekommer sjelden, og at de få forekomstene vi har, er nesten utelukket med prefikset раз-.

Vi har sett på fordelingen i bruk mellom perfekte -лезть/-лезти og imperfektive -лезать. Her fant jeg at forekomsten er mye høyere av perfekte klatreverb enn imperfektive. Fordelingen mellom perfekte og imperfektive verb i russisk er ca. 53 % vs. 47 %, mens for klatreverbene jeg har undersøkt, er andelen perfekte verb mye høyere, hele 80 % av alle forekomstene. Dette er noe man kunne undersøkt nærmere i en videre undersøkelse.

Vi har også sett på det litt uvanlige verbet полезать. Det er et imperfektivt verb, selv om по- er et prefiks som i utgangspunktet bare danner perfekte verb. Likevel har jeg funnet 14 eksempler av verbet i Det russiske nasjonalkorpuset. Hele 9 av forekomstene var i tillegg gerundiumsformer. I tillegg finnes imperativformene полезай/полезайте som er hyppige i bruk. De ser ut som former av полезать, men om dette er det ulike meninger. Noen mener de er former av лезть, og andre mener de er av полезть.

Jeg har også sett på forholdet mellom de prefigerte verbene -лазить og -лазать. I kapittel to så vi at uprefigerte лазить og лазать hadde et 70/30 % styrkeforhold mellom seg. Når vi tar de prefigerte verbene med i regnestykket, øker styrkeforholdet til 94/6 % i favør av лазить/-лазить.

Noen ganger viser prefigerte -лазить seg å være imperfektivt verb. Det kan se ut som at det er prefiksene som avgjør om -лазить blir perfektivt eller imperfektivt. Med noen prefikser blir det utelukkende perfektivt og med andre utelukkende imperfektivt, men med prefiksene с- og

про- kan utfallet være begge deler, og det er konteksten som må avgjøre aspektet. Et av prefiksene som gjør -лазить utelukkende til imperfektivt verb, er вы-.

Oppsummert vil jeg si at det er to ting som peker seg ut som mest uventet, eller mest interessant. Det første er verbet полезать. Det er et imperfektivt verb, selv om man bare skulle forvente perfektivt verb, med dette prefikset. Verbet er ikke mye brukt totalt sett, men 9 av 14 former jeg finner, er gerundiumsformer. I tillegg har vi de mye brukte imperativformene полезай/ полезайте, som ser ut som former av полезать. Her erfarte vi at russiske lingvister er av ulike oppfatninger om hvilket verb de kommer fra. Er det полезать, eller er det лезть eller полезть?

Den andre tingen jeg merket meg, er at prefigerte -лазить ofte kan være imperfektivt verb. Her forventer vi at alle prefigerte -лазить skal være perfekte verb. Dette hadde det vært interessant å gå enda mer i dybden i, i et annet prosjekt.

Ingen av disse to fenomenene er nevnt i Mathiassens grammatikk fra 1996.

Kapittel 4: Klatreverb vs. krypeverb

Da jeg analyserte eksemplene i de forrige kapitlene, la jeg merke til at de russiske klatreverbene i mange tilfeller svarte til andre verb på norsk, ikke minst verb for å kripe. For å undersøke forholdet mellom russisk og norsk nærmere skal jeg i dette kapitlet se nærmere på de fire norske verbene *klatre*, *klyve*, *krype* og *krabbe* og hva de svarer til på russisk. Hensikten med denne undersøkelsen er at jeg ønsker å se om det er et system i når det brukes лезть/лезти/лезать/лазить/лазять, og når det brukes ползти/ползть i forhold til de norske verbene *klatre*, *klyve*, *krype* og *krabbe*.

I dette kapitlet har jeg brukt RuN-korpuset og søkt etter oversatte forekomster av å *klatre*, *klyve*, *krype* og *krabbe*. Jeg vil si at å *klyve* er et synonym til å *klatre*, mens *krype* og *krabbe* er synonymer. Når jeg i dette kapitlet snakker om "klatreverb", så mener jeg лезть, лезти, лезать, лазить og лазять og avledninger av disse, og når jeg snakker om "krypeverb" mener jeg ползти og ползть og avledninger av disse verbene.

4.1 Fordeling etter klatreverb og krypeverb

Hvis vi sjekker betydningene av лезть/лезти/лезать/лазить/лазять og ползти/ползть i Berkovs ordbok (2011), ser vi at ползти og ползть oversettes med bare kryping og krypelignende bevegelser, som for eksempel 'å slepe seg', 'å gli langsomt'. Лезть har derimot mange flere betydninger, også mange metaforiske. Vi har 'klatre', 'krype', 'trenge/presse seg fram', 'stikke noe i noe annet (hånd i lomme)', 'passe inn i noe (bok i veske, el. fot i sko)', 'blande seg borti andres saker/saker man ikke har noe med', 'mase', 'rakne', 'flasse av', samt i en rekke faste uttrykk som for eksempel лезть в драку 'søke slagsmål'. Лезти og лезать er ikke egne oppføringer hos Berkov, men vi vet fra kapittel 3 at de bare finnes i prefigerte varianter. Лазить og лазять har de samme grunnbetydningene som лезть, men uten de metaforiske betydningene og uttrykkene. Utfra Berkov kan vi trekke den konklusjonen at лезть har mange flere betydningsområder enn ползти. Dette vil jeg undersøke nærmere i de følgende underkapitlene.

Jeg har sett på frekvensen av klatreverb og krypeverb gjennom tidene i Det russiske nasjonalkorpuset, og i tabellen under har jeg satt opp frekvensen for de fem grunnverbene for

klatring og kryping, til sammenligning. Jeg har også tatt med tidsepoken de er i bruk. Vi ser at krypeverbene er like gamle i bruk som klatreverbene. Det er de to flerretningsverbene av å klatre som skiller seg ut som nyest.

	лезть	лазить	лазять	ползти	ползать
Forekomster	15.844	2.002	746	7.719	3.869
Tidsrom, år	1695-2019	1750-2019	1765-2019	1693-2019	1695-2019

Tabell 4.1: Forekomster av grunnverbene for klatring og kryping i korpuset.

Vi ser også her at лезть forekommer omtrent dobbelt så mye som ползти. Når vi i forrige avsnitt så at лезть ifølge Berkov (2011) har flere betydninger enn ползти, så synes det også rimelig at verbet forekommer mer. Et verb som har flere betydninger enn et sammenlignbart verb, vil man anta også brukes oftere. Dette viser også tallene i tabell 4.1 basert på Det russiske nasjonalkorpusets data.

Jeg har i RuN-korpuset søkt etter alle forekomster av å *klatre*, *krype*, *krabbe* og *klyve*. Noen ganger er de oversatt med verb av лезть/лезти/лезать/лазить/лазять, noen ganger med verb av ползти/ползать, og noen ganger med helt andre verb. Det er mange av disse andre verbene, som f.eks. карабкаться, og dem kommer jeg tilbake til i kapittel 4.4. Jeg fant også at i noen tilfeller er teksten skrevet om i så stor grad, at vi ikke finner et verb som tilsvarende et annet, og i disse tilfellene har jeg klassifisert eksemplene som "blanke". Under følger et par eksempler på slike tilfeller.

1. Bimbo hadde **krøpet** ned i kurven sin for natten. (Astrid Lindgren)
Бимбо спал в своей корзинке.
2. Det første de gjorde, var å **klatre** opp på loftet og hente ned en gammel TV som var gjemt der. (Boris Akunin)
Первым делом спустили с чердака спрятанный там старенький телевизор.

I eksempel 1 ser vi at den russiske setningen er kortere enn den norske og tar ikke med noe om typen av bevegelse. I eksempel 2 ser vi at den norske setningen er mer spesifiserende enn den russiske. I den russiske står det ikke noe om at de gikk opp på loftet, men det er underforstått, ut fra den videre handlingen.

I tabell 4.2 under har jeg satt opp fordelingene mellom de ulike verbtypene. Vi ser alle fire norske verb, og deres russiske ekvivalenter, i rene tall og prosent. Vi leser først tabellen vertikalt. Her fokuserer vi på hva de norske ordene tilsvarer i russisk.

	Klatre		Klyve		Krype		Krabbe	
Verb av лезть/лезти/лезать/лазить/лазять	73	64,0 %	12	42,9 %	57	25,2 %	18	47,4 %
Verb av ползти/ползать	4	3,5 %	1	3,6 %	89	39,4 %	11	28,9 %
Andre verb	34	30,0 %	15	53,6 %	71	31,4 %	8	21,1 %
"blanke"	3	2,5 %	0	0,0 %	9	4,0 %	1	2,6 %
Totalt	114	100 %	28	100 %	226	100 %	38	100 %

Tabell 4.2: Hvordan er klatre-/krype-verb oversatt. Funn i faktiske tall og i prosent.

I tabell 4.2 ser vi at når det gjelder å *klatre* er verb av лезть/лезти/лезать/лазить/лазять mest vanlig, 64,0 %. Dette er som jeg ville forventet, siden лезть/лезти/лезать/лазить/лазять er de verbene som kan kalles "hovedverbene" for det å klatre. Slår man opp i Berkovs ordbok (2011) på *klatre*, så er лезть og лазить de første verbene som nevnes. I tillegg viser tabell 4.2 et stort innslag av det jeg har kalt "andre verb", 30,0 %, for betydningen *klatre*.

For å *krype* er verb av ползти/ползать mest vanlig, 39,4 %. Slår vi opp *krype* i Berkov (2011), er det ползти og ползать som nevnes først. Vi har også i tabellen her et stort innslag av verb av лезть/лезти/лезать/лазить/лазять, og andre verb er også veldig vanlig, med hhv. 25,2 % og 31,4 %. For å *krabbe* er verb av лезть/лезти/лезать/лазить/лазять mest vanlig, med 47,4 %, med verb av ползти/ползать på andreplass, med 28,9 %. Det er litt uventet at *krabbe* ikke følger *krype*, men her har vi få eksempler. I tillegg stammer veldig mange av dem fra Astrid Lindgrens *Karlsson på taket*. Hvilket verb Astrid Lindgren brukte på svensk, kan ha hatt en betydning, samt oversetterens preferanse. Når det gjelder å *klyve* er det de såkalte "andre verb" som har flest funn med 53,6 %, med лезть/лезти/лезать/лазить/лазять-varianter på andreplass med 42,9 %. Også her er det få eksempler.

I tabell 4.3 under tolker vi de samme tallene horisontalt. Vi ser nå på hva de russiske ordene tilsvarer i norsk tekst. Vi ser at лезть/лезти/лезать/лазить/лазять som oftest oversettes med å klatre, 45,6 %, men også mange tilfeller oversettes med å krype, 35,6 %. Derimot oversettes ползти/ползать nesten alltid med krypning, hele 84,8 % av tilfellene, eller krabbing i 10,5 % av tilfellene. Til sammen utgjør de to, *krype/krabbe* 95,3 % av alle tilfeller med ползти/

ползать. Det er bare noen få tilfeller der ползти/ползать oversettes med å klatre. Disse vil jeg komme med noen eksempler på om litt.

	Klatre		Klyve		Krype		Krabbe		Totalt	
Verb av лезть/лезти/лезать/лазить/лазать	73	45,6 %	12	7,5 %	57	35,6 %	18	11,3 %	160	100 %
Verb av ползти/ползать	4	3,8 %	1	1,0 %	89	84,8 %	11	10,5 %	105	100 %

Tabell 4.3: Samme funn som i tabell 4.2 men sett fra de russiske verbenes side, funn i faktiske tall og i prosent.

Jeg har i det videre valgt å slå sammen *klatre* og *klyve* til én kategori, og vil heretter bruke betegnelsen *klatre* om begge. Samtidig slår jeg sammen *krype* og *krabbe* til én kategori og bruker betegnelsen *krype* om begge. Jeg mener dette er hensiktsmessig og gir en bedre oversikt siden *klatre/klyve* og *krype/krabbe* kan ses på som synonymer. Vi ser resultatet i tabell 4.4 under.

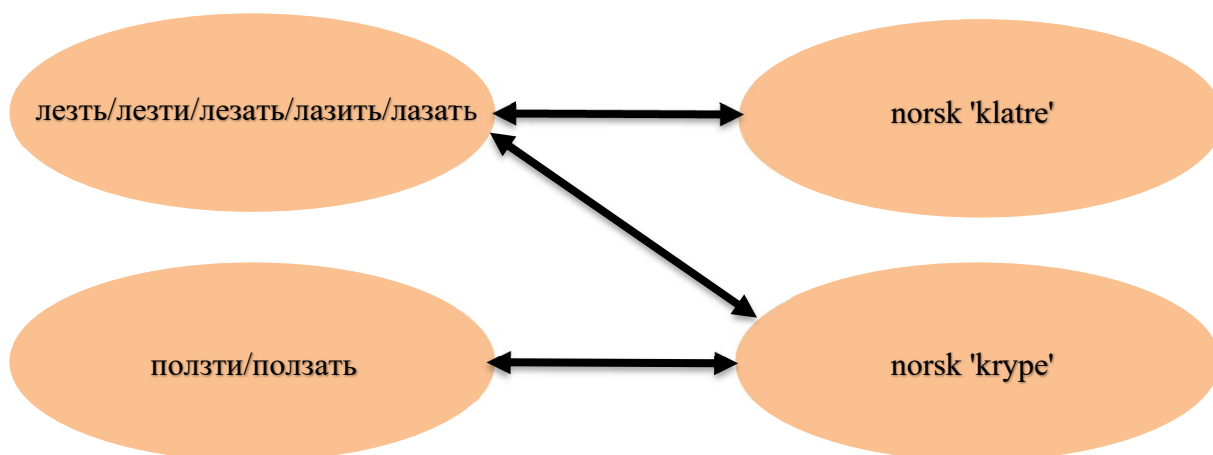
	Klatre		Krype	
Verb av лезть/лезти/лезать/лазить/лазать	85	59,9 %	75	28,4 %
Verb av ползти/ползать	5	3,5 %	100	37,9 %
Andre verb	49	34,5 %	79	29,9 %
"blanke"	3	2,1 %	10	3,8 %
Totalt	142	100 %	264	100 %

Tabell 4.4: Her er *klatre* og *klyve* slått sammen, og *krype* og *krabbe*, i to hovedgrupper; *klatre* og *krype*.

Her ser vi tydelig at klatreverbene лезть/лезти/лезать/лазить/лазать og krypeverbene ползти/ползать konkurrerer i betydningen 'krype'. Det er på russisk mest vanlig med ползти/ползать-varianten, men klatreverb og andre verb er også svært vanlig.

Ползти/ползать-variantene står for nesten 38 %, mens klatreverbene og de andre verbene har nesten 30 % hver.

Når det gjelder betydningen 'klatre' derimot, er ползти/ползать-varianten nesten fraværende. Her brukes stort sett klatreverbene лезть/лезти/лезать/лазить/лазать, men med et innslag av andre verb. Klatreverbene har nesten 60 % av tilfellene i betydning 'å klatre', mens krypeverbene bare står for 3,5 %. De andre verbene har hele 34,5 %. Jeg vil i kapittel 4.4 komme nærmere tilbake til disse såkalte "andre" verbene. Bruken av de russiske klatre- og krypeverbene med de norske klatre og krype kan illustreres som i figur 4.1 under.

Figur 4.1: En illustrasjon av hvordan de norske og russiske verbene for klatring og kryping brukes i forhold til hverandre.

Jeg vil nå komme med noen eksempler på de ulike kombinasjonene av verb; *å klatre* og лезть/лезти/лезать/лазить/лазать, *å klatre* og ползти/ползать, *å krype* og лезть/лезти/лезать/лазить/лазать, samt *å krype* og ползти/ползать.

Gruppe a): *Å klatre* og лезть/лезти/лезать/лазить/лазать

Denne gruppen er den vanligste typen, der лезть m.fl. svarer til *å klatre*.

3. Å grava i jorda med spann og spade, å **klatra** i trea, å slåst, å kasta snøball. (Kjartan Fløgstad)

Копать землю лопатой, **лазать** по деревьям, драться, играть в снежки.

4. At hun hadde en bordskikk som en dreng, **klatret** i trær og drakk vin i lysthuset om nettene, var ikke det verste. (Herbjørg Wassmo)

То, что она за столом вела себя как простой работник, **лазила** по деревьям и пила по ночам в беседке, тоже было не самым худшим.

5. "Slipper du meg ut døra, eller må jeg **klatre** gjennom vinduet?" spurte han. (Ljudmila Ulitskaja)

— В дверь выпустишь или в окно **лезть**? — спросил он.

I alle disse tre eksemplene er det brukt et russisk klatreverb og det norske *klatre*. Hvis vi ser på hva setningene beskriver, så er det i alle tre tilfellene snakk om å bevege seg oppover eller over noe. To av setningene omhandler det å klatre i trær, og den siste beskriver det å komme seg gjennom et vindu, som jeg vil tenke krever bevegelse først opp og så ned. I slike tilfeller

er det på russisk naturlig å forvente лезть/лезти/лезать/лазить/лазать, mens det på norsk er naturlig å tenke *klatre*. Alle tre setningene beskriver bevegelse som man kan se på som anstrengende eller krevende.

Gruppe b): Å klatre og ползти/ползать

Denne gruppen er der vi hadde færrest funn, som jeg kommenterte tidligere. Når man skal uttrykke det å *klatre* er det veldig sjelden på russisk at man velger ползти eller ползать, men det forekommer.

6. Fandorin og Masa hadde alt forlenget klatret opp på taket, men jeg **klatret** fremdeles oppover nedløpsrøret og prøvde å ikke se ned. (Boris Akunin)
Фандорин и Маса давно уже перелезли на крышу, а я всё **полз** по водостоку и вниз больше старался не смотреть.
7. Og hun satt ved bordet i det tomme kjøkkenet og så på at lyset **klatret** i kopperkjørlene på veggen og smøg seg oppetter det blåmalte panelet og avslørte at filleryene... (Herbjørg Wassmo)
Она сидела за столом в пустой кухне и смотрела, как солнечный луч **ползет** по медным котлам, подбирается к синей крашеной панели и напоминает, что половик давно пора выстирать.

I eksempel 6 ser vi at vi har først et klatreverb i den russiske originalen; перелезли, og deretter et krypeverb; полз. I den norske teksten derimot har oversetteren gått for *klatre* i begge tilfellene. Det er interessant at oversetteren har tatt disse valgene. Jeg tenker meg at for Fandorin og Masa så var klatringen noe de var trygg på og noe som gikk greit. For jeg-personen så går bevegelsen saktere og det er redsel i bildet, noe det at han prøvde å ikke se ned, forteller oss. Når oversetteren har valgt *klatre* i begge tilfellene, så ser jeg for meg det kanskje kan være fordi det å klatre oppover et rør høres bedre ut på norsk enn å krype opp et rør. Den russiske forfatterens valg gir også mening, i det at det å krype brukes om en mer langsom bevegelse, og det forteller oss også noe om jeg-personen her.

I eksempel 7 er det snakk om metaforisk bevegelse. Vi vet fra Berkov (2011) at ползти brukes om sakte bevegelse, også i overført betydning. Лезть er også veldig mye brukt i metaforiske sammenhenger. Kunne det vært brukt her også? Jeg spurte en russisk morsmålsbruker, og hun mente at лезть også kunne vært brukt, men at ползти høres bedre ut.

Jeg tenker at én forklaring på det kan være fordi lys beveger seg langsomt, og ползти er en saktere bevegelse enn лезть. I den norske setningen kunne man også like godt brukt *krype* som *klatre*, og betydningen hadde vært ganske lik. Jeg ville nok i motsetning til forfatteren heller sagt *krype* enn *klatre*.

Jeg mener at i denne gruppen kunne man på begge språk valgt begge alternativene.

Gruppe c): Å krype og лезть/лезти/лезать/лазить/лазать

Denne gruppen er svært vanlig, siden det å *krype* nesten like gjerne oversettes med лезть m.fl. som med ползти eller ползать.

8. Jeg spurte ondskapsfullt hvorfor Kuroda-san ikke hadde **krøpet** sammen med meg ned på havbunnen? (Boris Pilnjak)

Я злоехидничал, почему Курода-сан вместе со мною не **лазил** на морское дно?

9. Men hunden adlød ikke og **krøp** rett på Ivan Andreevitsj. (Fjodor Dostojevskij)

Но собачка не слушалась и **лезла** прямо на Ивана Андреевича.

Det er interessant at eksempel 8 bruker лазить om det å bevege seg på havbunnen. Hvorfor man på russisk bruker klatreverb når det er snakk om bevegelse på havbunnen virker for meg pussig. Samtidig synes jeg heller ikke at krypeverb er noe bedre alternativ. Litt av det samme tenker jeg om eksempel 9. Verken klatre- eller krypeverb passer helt, synes jeg. På norsk ville det passet bedre med *hoppet*, ifølge min egen språkfølelse.

Så langt ser det for meg ut som at når klatreverbene brukes i krype-betydning, så er det i litt spesielle sammenhenger.

Gruppe d): Å krype og ползти/ползать

Denne gruppen er den som dominerer for det å *krype*. Slår man i Berkov (2011) opp på *krype*, finner man ползти/ползать som hovedverb, og slår man opp på ползти, så er det *krype* som kommer opp.

10. Men jeg kunne jo ikke la Emilie være her alene, så mauren **krøp** på henne og fluene satte seg på ansiktet hennes. (Boris Akunin)

Но не оставлять же Эмилию здесь одну, чтобы по ней **ползали** муравьи и на лицо садились мухи.

11. Jeg **krøp** på knærne på asfalten, jeg rullet meg i grusen på fotballbanen. (Ingvar Ambjørnsen)

Я **ползал** на коленках по асфальту, я катался по гальке на футбольном поле.

I eksempel 10 så er det helt vanlig bevegelse på fire av et insekt/dyr. Dette er verbets mest tradisjonelle betydning så det gir mening. I eksempel 11 kryper jeg-personen på knærne, så det passer bra med ползти.

Sammenligner vi gruppe c og d, så ser det ut som at krypeverbene brukes i betydningen *krype* når det er helt vanlig krypning det er snakk om, mens klatreverbene ser ut til å brukes i betydningen *krype* i mer spesielle situasjoner.

Toppfordeling av verb i materialet - hvilke verb er mest frekvente?

Med "toppfordeling" mener jeg de verbene som er hyppigst i bruk. Hvis vi ser på toppfordelingen i materialet mitt fra RuN-korpuset, så ser det ut som følger, i tabell 4.5 under.

Klatre		Klyve		Krype		Krabbe	
залезать/ залезть	16	взбираться/ взобраться	4	ползать/ ползти	33	ползать	7
влезать/влезть	12	влезать/влезть	4	полезть	15	лезть	6
перелезать/ перелезть	10	подниматься/ подняться	2	вылезать/ вылезти	13	вылезать/ вылезти	5
полезть	9	лезть	2	поползти	11	полезть	3
подниматься/ подняться	8	слезать/слезть	2	забираться/ забраться	10	влезать/влезть	2
лазить	8			залезать/ залезть	10		
взбираться/ взобраться	5			выползать/ выползти	7		
спускаться	5			лезть	7		
лезть	5						

Tabell 4.5: Oversikt over de mest brukte verbene.

Slår vi her også sammen *klatre/klyve* til *klatre* og *krype/krabbe* til *krype*, så ser toppfordelingen ut som følger under i tabell 4.6, med de 8 vanligste verbene i hver kategori. Jeg

har her i tillegg merket лезть/лезти/лезать/лазить/лазать-variantene med oransje og ползти/ползать-variantene med grønt. Vi ser her tydelig hvordan лезть/лезти/лезать/лазить/лазать-variantene finnes i begge betydninger, mens ползти/ползать-variantene bare finnes i krype-betydningen. I tillegg har begge betydninger et stort innslag av andre verb.

Klatre		Крыпе	
влезать/влезть	16	ползать/ползти	40
залезать/залезть	16	полезть	18
перелезать/перелезть	10	вылезать/вылезти	18
подниматься/подняться	10	лезть	13
полезть	9	поползти	11
взбираться/взобраться	9	забираться/забраться	10
лазить	8	залезать/залезть	10
лезть	7	выползать/выползти	7

Tabell 4.6: Oversikt over de mest brukte verbene, når klatre/klyve og krype/krabbe er slått sammen.

Eksempler på verb som er oversatt med *klatre*

Jeg har her tatt med eksempler på hver av de 8 vanligste verbene som brukes i betydningen *klatre*, fra tabell 4.6, for å illustrere hvordan de ulike verbene gjerne brukes. Jeg kommenterer bare de eksemplene som ikke er "vanlige" klatreverb (лезть/лезти/лезать/лазить/лазать).

влезать/влезть

12. Aleksander Semjonovitsj var overmåte geskjeftig, og han **klatret** selv opp stigen for å inspisere ledningsopplegget. (Mikhail Bulgakov)

Александр Семенович хлопотал, сам **влезал** на лестницу, проверяя провода.

13. Kusken **klatret** ned og kom inn, lukket døren etter seg og knyttet et tett bind foran ... (Boris Akunin)

Кучер **влез** внутрь, прикрыв за собой дверцу и завязал мне глаза плотной тканью.

залезать/залезть

14. Det ryktes fort at den unge kona på Reinsnes **klatret** øverst i det høyeste treet i hagen for å se dampen bedre, eller for ... (Herbjørg Wassmo)

Вскоре стало известно, что молодая хозяйка Рейнснеса **залезает** на самое высокое дерево в саду, чтобы первой заметить пароход. Или разглядывать в бинокль горы.

15. Artjom var kommet tilbake fra basaren og hadde tatt med seg den gamle kikkerten og **klatret** opp på taket. Han flyttet ikke sitt velutrustede blikk fra glipen mellom åsene

der... (Ljudmila Ulitskaja)

Артем, вернувшись с базара, **залез** на крышу со старым биноклем и не спускал вооруженного глаза с просвета между холмами, где мелькала каждая едущая в поселок машина.

перелезать/перелезть

16. Minst fire ganger **klatret** han over stakittet og streifet omkring i parken omkring Eremitasjen. (Boris Akunin)

По меньшей мере четырежды **перелезал** через ограду и бродил по парку вокруг Эрмитажа.

17. Det var ikke tid til å fundere over det. Jeg **klatret** besluttosomt over vinduskarmen, hoppet ned på bakken, bøyd meg ned og løp etter ... (Boris Akunin)

Я решительно **перелез** через подоконник, прыгнул на землю и, пригнувшись, побежал следом.

подниматься/подняться

18. I fritida forlet mange av gruvearbeidarane grav-gangane inne i fjellet, og **klatra** motsett veg, langs fjellsida og opp i lyset. (Kjartan Fløgstad)

В свободное время многие шахтёры покидали штольни и **поднимались** на вершину горы.

19. Hun **klatret** opp på høyden igjen og så at alt hadde forandret seg på de få minuttene ... (Ljudmila Ulitskaja)

Она **поднялась** на холм и увидела, как все изменилось за те несколько минут, ...

Når det gjelder **подниматься/подняться**, skal vi se i senere kapittel 4.4 og tabell 4.12 at dette er et verb som brukes mye om det å bevege seg oppover, som et synonym til nettopp det å *klatre*. I både 18 og 19 ser vi at det er vertikal bevegelse det er snakk om; klatre langs en fjellside og klatre opp på en høyde.

полезть

20. Karlson og Lillebror **klatret** tilbake over taket og opp til Karlsons hus. (Astrid Lindgren)

А Карлсон и Малыш **полезли** вверх по крыше и благополучно добрались до домика за трубой.

взбираться/взобратся

21. ... mangen gang båret i armene: den lyslokkete pjokken hadde satt papirhatt på hodet og **klatret** opp på nakken hans. Apollon Apollonovitsj hadde da med sprengt og sprukken stemme hest ... (Andrej Belyj)

Аполлон Аполлонович вспомнил: ведь, этот посторонний "Петрушка" был маленьким тельцем; тельце это, бывало, он с отеческой нежностью таскал на руках; белокудрый мальчоночек, надев колпачок из бумаги, **взбирался** на шею.

22. Latour **klatret** opp til balkongen. (Nikolaj Frobenius)

Взобрался на балкон.

Når det gjelder **взбираться/взобратся**, skal vi også se i kapittel 4.4 og tabell 4.12 at dette er et verb som brukes mye om det å bevege seg oppover, som et synonym til det å *klatre*.

Prefikset *вз-* betyr også "opp". I både 21 og 22 er det vertikal bevegelse det er snakk om; klatre på noens nakke og klatre opp på en balkong.

лазить

23. Eftersom han aldri hadde sett levende dukker og ikke ante at dukker **klatret** i trær om natten, var han blitt meget redd og hadde besvimt. (Jurij Olesja)

Так как он никогда не видел живых кукол и не предполагал, что куклы по ночам **лазят** на деревья, то он очень испугался и лишился чувств.

лезть

24. "Slipper du meg ut døra, eller må jeg **klatre** gjennom vinduet?" spurte han. (Ljudmila Ulitskaja)

— В дверь выпустишь или в окно **лезть**? — спросил он.

Eksempler på verb som er oversatt med *крыпе*

Jeg har her tatt med eksempler på hver av de 8 vanligste verbene fra tabell 4.6, som brukes i betydningen *крыпе*, for å illustrere hvordan de ulike verbene gjerne brukes. Jeg kommenterer bare de eksemplene som ikke er "vanlige" krypeverb (ползти/ползать).

ползать/ползти

25. På Nevskij Prospekt fantes det ikke mennesker; men et **krypende**, ulende tusenben fantes; ut i ett og samme rå luftrom strødde et virvar ... (Andrej Belyj)

Не было на Невском Проспекте людей; но **ползучая** голосащая многоножка была там; в одно сырое пространство ссыпало многообразие голосов ...

26. Kontorsjefen gned seg i øynene og så en gulvommet tordensky komme **krypende** lavt inn over Moskva. (Mikhail Bulgakov)

Администратор протер глаза и увидел, что над Москвой низко **ползет** желтобрюхая грозовая туча.

полезть

27. Kjørekaren pisket hestene inntil han forsto at midthesten ikke greide å reise seg. Da **krøp** han ut i gjørmen for å spenne fra hesten. Han satte benet uti og ... (Boris Pilnjak)

Кучер хлестал лошадей пока не понял, что коренник встать не может, — тогда он **полез** в грязь, чтобы выпрячь лошадь.

Her ser vi at verbet er en лезть-variant. Den russiske forfatteren har egentlig sagt *klattret ut*, mens oversetteren har valgt det norske *krøp ut*. Min språkfølelse sier at begge oversettelsene passer, men at *klatre* passer best, siden det høres ut som at kjørekaren kommer ut av en vogn. Kanskje oversetteren tenkte at fokus var på at kjørekaren, først ute av vogna, måtte krype i gjørme for å komme til hesten.

вылезать/вылезти

28. For Guds skyld! ropte Ivan Andreevitsj, idet han **krøp** frem, for Guds skyld, Deres Eksellense, ikke rop på folkene! (Fjodor Dostojevskij)

— Ради бога, ради бога! — кричал Иван Андреевич, **вылезая**, — ради бога, ваше превосходительство, не зовите людей!

29. Ut av kaminen kom det **krypende** en høy mann i grønn kappe. (Jurij Olesja)

Из камина **вылез** высокий человек в зеленом плаще.

I eksemplene 28 og 29 har vi også klatreverb-varianter. Begge de russiske forfatterne har valgt å si *klatre*, men oversetterne har valgt å bruke *krype* i stedet. Russiske лезть-verb ser ut til å ha en videre betydning enn det norske *klatre*. I begge disse tilfellene gir *krype* bedre mening enn *klatre*, siden det høres ut som at personene det gjelder kommer fram fra / ut fra et sted de har gjemt seg.

лезть

30. Men hunden adlød ikke og **krøp** rett på Ivan Andreevitsj. (Fjodor Dostojevskij)

Но собачка не слушалась и **лезла** прямо на Ивана Андреевича.

For eksempel 30 gjelder det samme som for eksempel 28 og 29. Her ville jeg nok ikke brukt et klatre-verb på norsk, så лезть har nok videre betydning enn hva *klatre* har.

поползти

31. Hunden samlet sine siste krefter og **krøp** sanseløs fra portrommet og ut på fortauet.

(Mikhail Bulgakov)

Пес собрал остаток сил и в безумии **пополз** из подворотни на тротуар.

забираться/забраться

32. Hun **krøp** sammen under kjøkkenbenken, eller løp til skogs hvor hun kunne være alene.

(Nikolaj Frobenius)

Забиралась под кухонный стол или убежала в лес, где могла побыть в одиночестве.

33. Dina **krøp** opp i den store himmelsengen. (Herbjørg Wassmo)

Дина **забралась** на кровать.

Verbene *забираться/забраться* skal jeg komme tilbake til i kapittel 4.4 og tabell 4.12. Disse verbene brukes en del både i betydningen 'klatre' og 'krype', men mest i krype-betydningen. Det ser ut til at det ikke er snakk om store bevegelser, men bevegelser som på norsk kunne vært oversatt med 'å komme seg inn i / opp i' blant annet.

залезать/залезть

34. Isj, skjønner du ikke at jeg tøyser," sa Lillebror. "Han **krøp** slett ikke inn da han var liten, og vi har ham ikke der for ... (Astrid Lindgren)

Конечно, он не **залезал** сюда, когда был маленьким, и нам он ни на что не нужен.

35. Jeg har diktet et helt poem av ham, mens jeg selv er **krøpet** under bordet av redsel.

(Fjodor Dostojevskij)

Я поэму из него сочинил, а сам под стол от страху **залез**.

Eksemplene 34 og 35 ligner her eksemplene 28 og 29 i det at selv om det er brukt klatreverb-varianter, så gir det mer mening å oversette med *krype* enn *klatre*. På norsk virker det

unaturlig å bruke *klatre* om bevegelse inn under noe. Dette støtter teorien om at лезть-verbene har en videre betydning enn det norske *klatre*.

ВЫПОЛЗАТЬ/ВЫПОЛЗТИ

36. Pavlovskij ville lyttet til hjertet mitt: jeg viftet med hånden mot hjertet. Jeg **krøp** overlykkelig ut fra loddene og gummidrakten, tok stolt på meg buksene og knøt slipset ... (Boris Pilnjak)

Я радостнейше **выползал** из гирь и резин, надевал в гордости штаны, и завязывал галстух, грелся солнцем, шлепал по плечам японцев, "юриси-гоза-имасил", т.е. объяснял, что очень хорошо!

37. Der lå han under senga med tindrende øyne, men nå **krøp** han fram, glad og munter. (Astrid Lindgren)

Он преспокойно лежал там, и глаза его сияли. Он **выполз**, веселый и довольный.

Konklusjon

Russiske лезть/лезти/лезать/лазить/лазать oversettes, som vi ser, både som *klatre* og *klyve*, men også i stor grad *krype* og *krabbe*. Russiske ползти/ползать, derimot, oversettes stort sett bare som *krype/krabbe*. Vi kan trekke den konklusjon at лезть/лезти/лезать/лазить/лазать har videre betydning enn ползти/ползать. Dette svarer godt til Berkovs beskrivelse av verbene. Vi kan også konkludere med at лезть/лезти/лезать/лазить/лазать, og særlig лезть, ser ut til å ha videre betydning enn det norske *klatre*. Dette er også i henhold til Berkov.

4.2 Når brukes лезть om det å krype?

Som vi har sett, kan det være vanskelig å vite hvilket russisk verb man skal bruke når vi oversetter *krype* fra norsk til russisk.

Jeg stilte fire morsmålsbrukere følgende spørsmål:

Når brukes лезть/лезти/лезать/лазить/лазать om bevegelsen 'krype', i stedet for ползти/ползать?

Ut fra svarene jeg fikk, har jeg kommet opp med følgende tre hypoteser:

1. Det har med innsats å gjøre: Når innsatsen er stor/tung, brukes лезть/лезти/лезать/лазить/лазать, mens når det er mer rolig/langsamt brukes ползти/ползать. Лезть m.fl. understreker at man muligens overvinner noen vanskeligheter, dvs. bevegelsen er hindret, mens ползти ikke har denne effekten, det er bare en sakte bevegelse. Ползти (om mennesker) er å bevege seg på knærne, mens лезть er å bruke "alle fire lemmer", men ikke nødvendigvis bare knærne.
2. Når лезть/лезти/лезать/лазить/лазать brukes, finnes det ofte en negativ nyanse.
3. Лезть/лезти/лезать/лазить/лазать brukes i krype-betydning helst om mennesker, og ikke dyr.

Dette skal jeg nå se nærmere på om jeg kan finne belegg for i materialet mitt.

Jeg har gått gjennom alle variantene av *krype* i materialet mitt fra RuN-korpuset, der den russiske ekvivalenten til *krype* er лезть. Det er snakk om 7 tilfeller, som følger under.

38. ... springende, innpåsliten, ertelysten, og i slike øyeblikk lignet han de fluene som **kryper** inn i øynene, neseborene, øret på deg; når det trekker opp ... (Andrej Belyj)
А Аполлон Аполлонович, как и всегда, в каламбурах, в нелепицах, в шуточках (как, бывало, найдет на него) выказывал просто настырство какое-то: иногда, бодрясь, становился сенатор (как никак; действительный тайный, профессор и носитель бриллиантовых знаков); непоседою, вертуном, приставалой, дразнилой, походя в те минуты на мух, **лезущих** тебе в глаза, в ноздри, в ухо; перед грозой, в душный день, когда сизая туча томительно вылезает над липами; мух таких давят десятками; на руках, на усах; перед грозой, в душный день.
39. Karlson til å skjønne hvordan en slik innretning fungerte. Frøken Buck trengte ikke å **krype** inn i apparatet selv, hun kunne sitte i fred og ro flere mil borte ... (Astrid Lindgren)
— Чтобы попасть в телевизор, фрекен Бок вовсе не надо самой **лезть** в ящик, она может преспокойно сидеть себе в нескольких милях от него, и все же она будет видна на экране как живая, — объяснил Малыш.
40. ... rommet med henne. En hvit måne, trøtt av å haste over himmelen, **krøp** inn gjennom vinduet. Попов gikk bort til vinduet og kikket ut på snøen og ... (Boris Pilnjak)
В окно **лезла** белая луна, уставшая спешить.

41. ... kom hit! ropte fruene, ici, ici. Men hunden adlød ikke og **krøp** rett på Ivan Andreevitsj. Hvorfor bjeffer Amie hele tiden, kjæreste? sa gamlingen ... (Fjodor Dostojevskij)
Но собачка не слушалась и **лезла** прямо на Ивана Андреевича, — Что это, душечка, Амишка все лает?
42. ... alle kanter: oppe i trappene, i døråpningene, på galleriene. De kom **krypende** inn av de runde vinduene, flommet ut på balkongene, kløv opp i søylene ... (Jurij Olesja)
Они **лезли** из круглых окон, переполняли балконы, карабкались на колонны, чтобы лучше видеть и слышать.
43. ... med den svarte påskriften "Arbeideravisen". Han, professoren, grønlig flimrende og blinkende, **krøp** inn i en drosje, og etter ham, hektet fast i ermet hans, ... (Mikhail Bulgakov)
Он, профессор, дробясь, и зеленея, и мигая, **лез** в ландо такси, а за ним, цепляясь за рукав, лез механический шар в одеяле.
44. Fjodor med et tent bryllupslys, tilhørende Darja Petrovna, kløv opp en gardintrapp og **krøp** inn gjennom vinduet oppe under taket. Buksebaken hans med sine store grå ruter glimtet ... (Mikhail Bulgakov)
Минут через пять Борменталь, Зина и Дарья Петровна сидели рядышком на мокром ковре, свернутом трубкою у подножия двери, и задними местами прижимали его к щели под дверью, а швейцар Федор с зажженной венчальной свечой Дарьи Петровны по деревянной лестнице **лез** в слуховое окно.

Når vi ser på disse syv eksemplene, er det vanskelig å finne belegg for hypotesene. I forhold til hypotese 1 er det ingen av de syv beskriver noen anstrengende bevegelse; det er 'krype inn i øynene', 'krype inn i apparatet', 'krype gjennom vinduet', 'krype på noen' og 'krype inn i en drosje'. Jeg vil si at alle setningene har moderat til lav anstrengelse og rolig bevegelse. I tillegg er det ingen vanskeligheter eller hindringer. Når det gjelder hypotese 2, at det er en negativ nyanse når *лезть* brukes for å *крыпе*, så kan jeg ikke se at dette heller finnes i disse syv eksemplene, med mindre man ser på det at fluer kryper inn i øynene som noe negativt. I forhold til hypotese 3, så motsier heller eksemplene den. Vi har to tilfeller der dyr er handlende; i 38 kryper fluene og i 41 kryper en hund.

Selv om materialet jeg har ikke støtter hypotesene, så kan de likevel stemme. Grunnlaget mitt er for lite til å trekke noen bastante konklusjoner.

4.3 Hvilke prefikser er mest vanlige?

I kapittel 3 så vi på prefigerte klatreverb, og hvilke prefikser som er mest vanlige i bruk i henhold til Det russiske nasjonalkorpuset. Jeg har nå også sett på prefiksbruk i setningene fra RuN-korpuset. Jeg regnet med 19 prefikser i kapittel 3, og her i materialet fra RuN-korpuset ser vi at vi har alle de samme prefiksene bortsett fra от-. De fem mest brukte prefiksene, i Det russiske nasjonalkorpuset, med -лезть/-лезти/-лезать var, i rekkefølge; с-, вы-, по-, в- og за-. De fem mest brukte prefiksene med -лазить/-лазять var, i rekkefølge; вы-, с-, об-, за- og по-.

Er det de samme prefiksene som brukes mest med klatre- og krypeverb, som det jeg fant i kapittel 3? Jeg skal i dette underkapittelet sammenligne funnene fra kapittel 3 og Det russiske nasjonalkorpuset med funnene fra RuN-korpuset.

I tabell 4.7 under ser vi hvordan prefiksene er representert i det oversatte materialet fra RuN-korpuset.

в-/во-	вз-/воз-	вы-	до-	за-	из-	на-	о-/об-	пере-	по-
30	10	43	1	52	1	5	1	21	40

под-	при-	про-	раз-	с-/со-	у-	u/prefiks
21	3	16	1	26	7	115

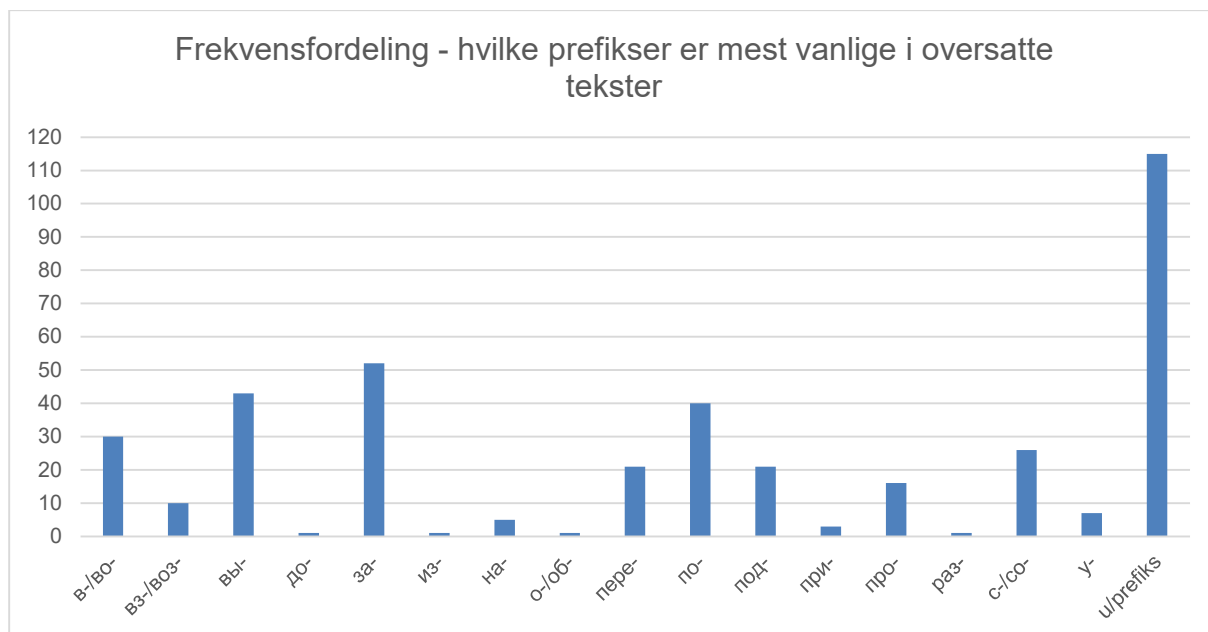
Tabell 4.7: Oversikt over prefiksenes frekvens i det oversatte materialet.

Her ser vi at hyppigst i bruk er за- med 52 forekomster. Deretter fordeler resten av topp 5 seg som følger; вы- ved 43 forekomster, по- med 40 forekomster, в-/во- med 30 forekomster, og с-/со- med 26 forekomster. Disse fem prefiksene er de samme som de fem mest brukte for -лезть/-лезти/-лезать, og fire av de samme som i topp 5 for -лазить/-лазять der vi hadde об- i stedet for в-, som jeg fant i kapittel 3.

за-	вы-	по-	в-/во-	с-/со-
52	43	40	30	26

Tabell 4.8: Topp 5 prefikser i bruk i dette materialet.

Under ser vi en grafisk framstilling av hyppigheten i bruk av disse prefiksene i figur 4.2.

Figur 4.2: Vi ser her en grafisk framstilling av hyppigheten blant prefiksene.

Vi kan også dele opp og se på klatreverb og krypeverb hver for seg. Da ser prefiksfordelingen ut som følger, i tabellene 4.9 og 4.10.

в-/во-	вз-/воз-	вы-	до-	за-	из-	на-	о-/об-	пере-	по-
21	0	23	0	27	1	1	0	12	28

под-	при-	про-	раз-	с-/со-	у-	u/prefiks	totalt
0	1	6	0	6	0	34	160

Tabell 4.9: Oversikt over prefiksenes frekvens i det oversatte materialet, for klatreverb.

в-/во-	вз-/воз-	вы-	до-	за-	из-	на-	о-/об-	пере-	по-
3	0	7	0	6	0	3	0	7	14

под-	при-	про-	раз-	с-/со-	у-	u/prefiks	totalt
7	1	3	0	7	4	43	105

Tabell 4.10: Oversikt over prefiksenes frekvens i det oversatte materialet, for krypeverb.

Vi ser at det er stort sett de samme prefiksene som brukes lite og mye i begge gruppene. Vi ser også at prefikser generelt ser ut til å være mer vanlig med klatreverbene enn med krypeverbene. I tabell 4.9 ser vi at vi har 160 klatreverb totalt, mens vi i tabell 4.10 har 105 krypeverb totalt. Det er for de fleste prefiksene flere treff blant klatreverbene, men vi har fire unntak. Først har vi под- og у-. Blant klatreverbene (tabell 4.9) finner vi ingen treff på disse to, mens blant krypeverbene (tabell 4.10) finner vi 7 treff for под- og 4 treff for у-. I tillegg

har vi prefiksene на- og c-/co- der det er treff i begge grupper, men flest treff blant krypeverbene, med 1 treff for на- blant klatreverbene og 3 blant krypeverbene, og c-/co- med 6 treff blant klatreverbene og 7 blant krypeverbene. Når vi regner på den forholdsmessige bruken av c-/co- så ser vi at de 6 treffene blant klatreverbene utgjør 3,75 % av de totale 160 funn, mens de 7 treffene blant krypeverbene utgjør 6,67 % av de totale 105 funnene der. Krypeverb bruker med andre ord prefikset c-/co- en del mer enn klatreverb gjør. At под- som betyr 'under' ikke har treff for klatreverbene, kan være fordi det ikke gir så mye mening å si at man klatrer under noe, mens å si at man kryper under noe høres naturlig ut.

Jeg har her også sortert ut topp 5 for hver av gruppene. Det ser ut som vist under i tabell 4.11. Tre av prefiksene er de samme i begge grupper; по-, вы- og пере-. Vi ser her enda tydeligere at prefiks ser ut til å være mer vanlig på klatreverbene лезть/лезти/лезать/лазить/лазать enn på krypeverbene ползти/ползать. Vi ser at по- som var på tredjeplass i total topp 5 faktisk er på førsteplass for både klatreverb og krypeverb. Verb med prefikset за-, som lå øverst i den totale topp 5 er på andreplass for klatreverbene, og langt ned på lista for krypeverbene. Av den totale topp 5 er 4 av verbene inne på topp 5 for klatreverb, mens 3 av verbene er på krypeverbenes topp 5. Vi skjønner at de "andre" verbene også har mange prefigerte verb. De andre verbene kommer jeg tilbake til i kapittel 4.4.

Topp 5 prefikser med klatreverb					Topp 5 prefikser med krypeverb				
по-	за-	вы-	в-/во-	пере-	по-	вы-	пере-	под-	с-/со-
28	27	23	21	12	14	7	7	7	7

Tabell 4.11: Topp 5 prefikser i bruk for klatreverb vs. krypeverb

Vi så av tabellene over at prefikser ser ut til å være mer vanlig med klatreverb enn krypeverb. Hvis vi går nærmere inn i disse tallene, ser vi at 79 % av klatreverbene har prefiks, mens bare 59 % av krypeverbene har det. Se tabell 4.12 under. Materialet er ikke så stort, men dette er muligens en tendens.

	Totalt	Med prefiks, tall	Med prefiks, prosent
Klatreverb	160	126	79 %
Krypeverb	105	62	59 %

Tabell 4.12: Andel av klatre- og krypeverb som har prefiks i materialet.

Vi kan trekke to konklusjoner ut fra tallene i dette underkapittelet. For det første ser vi at det ikke er store forskjeller på prefiksbruken i Det russiske nasjonalkorpuset og RuN-korpuset. For det andre er det forskjeller mellom klatreverb og krypeverb når det gjelder bruk av prefikser. Krypeverbene bruker bl.a. под- og у- som klatreverbene ikke gjør, og har en hyppigere bruk av с-/со- enn klatreverb har. Ellers brukes prefiksene ganske likt for begge verbgruppene, men prefikser er mer vanlig med klatreverb enn med krypeverb.

4.4 Andre verb og deres betydning

Hva slags andre russiske verb brukes i stedet for klatreverb (лезть/лезти/лезать/лазить/лазать) og krypeverb (ползти/ползать)? Er det noen verb som helst brukes om klatring, og andre om kryping? Dette er noe av det jeg skal forsøke å finne ut av i dette kapittelet.

I tabellen under ser vi en oversikt over de andre verbene jeg fant i materialet, ut over klatre- og krypeverb. Jeg har merket de forekomstene som er fra 4 og oppover i gult, totalt 7 verb/verbpar. Jeg har slått sammen aspektparene. Likevel er listen lang som vi ser.

Verb	Betydning	Klatre	Krype	Krabbe	Klyve	Sum
броситься	å skynde seg	0	0	1	0	1
вернуть	å gi tilbake	0	1	0	0	1
вернуться	å komme tilbake	0	1	0	0	1
вертеться	å snu seg rundt	0	1	1	0	2
вжиться	å leve seg inn i	0	1	0	0	1
взбираться/ взобратся	å komme seg opp på	5	1	0	4	10
вскарабкаться	å klatre opp på	1	0	1	0	2
вскочить	å hoppe opp på	0	0	1	0	1
встать	å reise seg opp	1	1	0	1	3
выбираться/ выбраться	å komme/gå seg bort/ut	2	2	1	0	5
выйти/ выходить	å gå ut	0	5	0	1	6
выскользнуть	å slippe unna	0	1	0	0	1
выступать	å tre fram	0	1	0	0	1
воплощаться	å bli inkarnert	0	1	0	0	1
дойти	å nå/komme fram	0	1	0	0	1
забиваться/ забиться	å gjemme seg	0	2	0	0	2
забираться/	å komme seg inn	4	10	0	0	14

Verb	Betydning	Klatre	Krype	Krabbe	Klyve	Sum
забраться						
заглянуть	å kikke inn i	0	1	0	0	1
заерзать	å ikke kunne sitte stille	0	1	0	0	1
зарываться	å grave seg ned/begrave seg	0	1	0	0	1
идти	å gå	0	1	0	0	1
искать	å lete etter, søke	1	0	0	0	1
испытывать	å mangle/lide nød	0	1	0	0	1
карабкаться	å klatre opp på/i noe	3	1	1	1	6
корчиться	å vri seg	0	1	0	0	1
лечь	å legge seg	0	1	0	0	1
надвигаться	å nærme seg	0	1	0	0	1
облокотиться	å lene seg mot	0	1	0	0	1
опуститься	å senke seg / å synke ned	0	1	0	0	1
отразиться	å reflekteres	0	1	0	0	1
очутиться	å komme til å være	1	0	0	0	1
перейти	å gå over	0	0	0	1	1
перемахнуть	å hoppe over	1	0	0	0	1
плюхнуться	å dumpe/plaske ned i	0	0	0	1	1
побывать	å være hos	0	1	0	0	1
повалиться	å begynne å strømme	0	1	0	0	1
подличать	å være slem	0	1	0	0	1
подниматься/ подняться	å reise seg, å bestige	8	1	0	2	11
подхалимничать	å krype/smiske for noen	0	1	0	0	1
подыматься	å reise seg	0	0	0	1	1
попасть	å treffe noe / å komme inn i	0	1	0	0	1
появляться	å komme til syne / bli synlig	0	1	0	0	1
пресмыкаться	å krype for noen	0	1	0	0	1
притаиться	å gjemme seg	0	1	0	0	1
пробираться/ пробраться	å komme seg inn i / bane seg vei	0	2	0	0	2
проникать/ проникнуть	å trenge seg inn i / infiltrere	1	1	0	0	2
пройти	å gå/komme	0	1	0	0	1
прошмыгнуть	å smette inn i	0	1	0	0	1
просунуться	å komme gjennom	0	0	1	0	1
прятаться/ спрятаться	å gjemme seg	0	2	0	0	2
прыгать	å hoppe	0	0	0	1	1
разобрать	å ta hver sitt/alt	0	0	1	0	1
расти	å vokse	0	1	0	0	1
сжаться	å bli mindre / trekke seg sammen	0	1	0	0	1
сойти	å gå for å være noe	0	0	0	1	1

Verb	Betydning	Klatre	Krype	Krabbe	Klyve	Sum
соскользнуть	å gli ned	0	1	0	0	1
сникнуть	å visne / henge med hodet	0	1	0	0	1
спускаться	å bevege seg nedover	5	0	0	1	6
сьежиться	å krype sammen	0	1	0	0	1
стать	å bli / å stille seg	1	1	0	0	2
стелиться	å krype / bre seg ut	0	1	0	0	1
сунуть	å bestikke	0	1	0	0	1
тянуться	å strekke seg	0	1	0	0	1
укрыться	å skjule seg / gå i dekning	0	1	0	0	1
устроиться	å ordne seg / gå i orden	0	1	0	0	1
уткнуться	å begrave seg (i noe)	0	1	0	0	1
юркнуть	å smette inn i / forbi noe	0	1	0	0	1
явиться	å møte opp / fram	0	1	0	0	1
		34	71	8	15	

Tabell 4.13: Oversikt over alle de andre verbene (ikke klatre-/krype-verb) og deres forekomster.

Vi ser at det er svært mange verb det er snakk om. Det er totalt 77 unike verb. Blant disse er det 9 aspektpar. Av de 68 verbene/verbparene er det mange som har veldig få treff. Bare 7 av 68 har fire eller flere treff.

Krype/krabbe-oversettelsen finner vi hos hele 59 av 68 verb/verbpar. Bare ved 3 av disse verbene/verbparene er det flere enn tre funn. Disse 3 verbparene er выбираться/выбраться (3 funn), выйти/выходить (5 funn) og забираться/забраться (10 funn). Krype/krabbe-oversettelsen er altså brukt med mange forskjellige verb, men med få funn på hvert verb. Man kan uttrykke det å krype på mange forskjellige måter og med mange forskjellige verb.

Når det gjelder klatre/klyve-oversettelsen, er situasjonen litt annerledes. Denne oversettelsen finner vi bare hos 19 av de 68 verbene/verbparene. Her er det 5 verb/verbpar som har flere enn tre funn. De 5 er взбираться/взобраться (9 funn), забираться/забраться (4 funn), карабкаться (4 funn), подниматься/подняться (10 funn) og спускаться (6 funn). Vi ser at klatre/klyve-oversettelsen samler seg på færre verb, med flere funn på hvert.

Av de mest brukte av disse andre verbene er det noen som utpeker seg mer i den ene eller andre betydningen (klatre eller krype). Взбираться/взобраться har 1 tilfelle for kryping og 9 for klatring, выйти/выходить har 1 tilfelle for klatring og 5 for kryping, забираться/забраться har 4 tilfeller for klatring og 10 for kryping, карабкаться har 4 tilfeller for klatring

og 2 for kryping, подниматься/подняться har 10 tilfeller for klatring og 1 for kryping, og спускаться har 6 tilfeller for klatring og ingen for kryping, ellers er det ingen forskjeller å nevne.

Det ser med andre ord ut til at vi kan trekke konklusjonen at взбираться/взобраться, карабкаться, подниматься/подняться og спускаться brukes mest for klatring, mens выйти/выходить og забираться/забраться brukes mest for kryping. Ellers er det stor grad av overlapping mellom verb som brukes for å klatre og å krype, og det er en stor og sammensatt gruppe verb det er snakk om.

4.5 Strategisk input

Hva kan vi så ta med oss fra dette temaet i forhold til strategisk input, og hva vi skal fokusere på å lære studenter? Vi har sett at *klatre* som regel oversettes med et klatreverb; лезть/лезти/лезать/лазить/лазать, og sjelden med et krypeverb; ползти/ползать. *Крыпе* derimot, oversettes både med klatreverb og krypeverb, selv om krypeverbene dominerer. I begge gruppene er det en del andre verb. For det å *klatre* er det noen få andre verb med en del treff, mens det for å *krype* er mange andre verb med noen få treff hver.

Ut fra dette mener jeg at det i oversettelsessammenheng er mest hensiktsmessig å, overfor studenter, fokusere på at å *klatre* oversettes med лезть/лезти/лезать/лазить/лазать og avledninger av disse, og at å *krype* oversettes med ползти/ползать og avledninger av dem. Klatre-oversettelser domineres av det jeg har kalt klatreverb, derfor mener jeg det ikke er noen grunn til å lære å bruke andre verb. Jeg ville heller lagt fokus på å drille inn de ulike betydningene og nyansene det å variere med prefiksene gir verbene.

Når det gjelder det å *krype*, så brukes også klatreverb i tillegg til krypeverb. Jeg har dessverre ikke klart å finne noe klart mønster for når лезть m.fl. brukes i krype-betydning, så jeg ville her fokusert på krypeverbene ползти/ползать. Men, лезть og de andre klatreverbene brukes såpass mye i krype-betydning, at det er viktig å lære studentene å kjenne igjen dette, selv om de kanskje ikke vil kunne bruke klatreverb i krype-betydning selv. Også for krypeverbene ville jeg heller hatt fokus på å bli god på bruk av de mange prefiksene som det russiske

språket har. Å lære studentene de andre mulige verbene ser jeg ikke på som hensiktsmessig, siden det i materialet mitt var snakk om mange verb med få treff på hvert.

4.6 Konklusjon

I dette kapitlet har jeg tatt for meg verb for det å klatre og verb for det å kripe, og sett på hvordan de oversettes mellom norsk og russisk. Jeg har brukt RuN-korpuset som er et korpus med oversatte tekster, noen er norske i utgangspunktet, andre russiske, og så finnes det noen som har et tredje språk som originalspråk. Blant annet finner vi tekster som opprinnelig er på svensk, representert her ved Astrid Lindgren.

Jeg har i RuN-korpuset søkt etter alle forekomster av *klatre*, *klyve*, *krype* og *krabbe*, og så sett på hvilke russiske ekvivalenter de ulike verbene har. Jeg har funnet både klatreverb (лезть, лезти, лезать, лазить og лазать og avledninger av disse), krypeverb (ползти og ползать og avledninger av disse), og en stor del andre verb. Generelt kan vi si at *klatring* betegner vertikal bevegelse som krever større anstrengelse, mens *krypning* betegner horisontal bevegelse som krever mindre anstrengelse. Jeg har delvis slått sammen *klatre* og *klyve*, og *krype* og *krabbe*, siden jeg mener de kan ses på som synonymmer, og i slike sammenhenger har jeg brukt kun begrepene *klatre* og *krype*. *Krabbe* og *klyve* hadde heller ikke så mange treff, det var *klatre* og *krype* de fleste funnene samlet seg på.

Hovedhensikten min var å finne om det er et system i når klatreverb og krypeverb brukes, siden jeg visste fra før at det ikke bare er helt rett fram. Vi har sett at лезть er dobbelt så frekvent som ползти. Det er også et mer anvendelig verb enn hva ползти er. Som Berkov (2011) også sier, så har лезть veldig mange betydninger, inkludert både det å klatre og kripe m.fl. samt høy andel metaforisk bruk. Ползти betyr hovedsakelig 'krype', men brukes også om langsomme bevegelser som å gli sakte.

Funnene mine kan vi oppsummere som følger.

- a) Fra russisk til norsk: Klatreverbene лезть/лезти/лезать/лазить/лазять kan oversettes med både *klatre* og *krype*, mens krypeverbene ползти/ползать normalt bare oversettes med å

крыпе. Det tyder på at de russiske klatreverbene har en videre betydning enn de russiske krypeverbene, men også en videre betydning enn det norske *klatre*.

- b) Fra norsk til russisk: Det norske verbet *крыпе* kan oversettes til russisk med både klatreverbene лезть/лезти/лезать/лазить/лазать og med krypeverbene ползти/ползать, mens det norske verbet *клатре* stort sett alltid svarer til et russisk klatreverb.
- c) Klatreverbene лезть/лезти/лезать/лазить/лазать er nesten dobbelt så frekvente som krypeverbene ползти/ползать, som vi så i tabell 4.1 fra Det russiske nasjonalkorpuset.
- d) Jeg har ikke klart å finne noen klare tendenser for når лезть/лезти/лезать/лазить/лазать brukes i stedet for ползти/ползать i krypebetydning. Intuisjonen til en gruppe morsmålsbrukere stemmer ikke så godt overens med mitt materiale, som riktignok er begrenset.
- e) Vedrørende prefiksbruk er tallene fra RuN-korpuset sammenlignbare med tallene fra kapittel 3 der jeg så på prefiksbruk generelt i Det russiske nasjonalkorpuset. Det er stort sett de samme prefiksene som brukes. Det er dog litt forskjell på hvilke prefikser som brukes med klatreverb og krypeverb. Jeg fant at под- og у- bare brukes med krypeverb, samt at с-/со- brukes mye mer med krypeverb enn med klatreverb.
- f) Jeg fant en rekke andre russiske verb (77) som svarer til det å klatre og krype, eller som brukes i slik betydning. Det er stor grad av overlapping mellom klatring og kryping. For krype-betydningen fant jeg mange verb (59), men med få funn per verb. For klatre-betydningen fant jeg færre verb (19), men med flere funn per verb. Взбираться/взобраться, карабкаться, подниматься/подняться og спускаться brukes en del der det på norsk brukes *клатре*, mens выйти/выходить og забираться/забраться brukes en del der det på norsk brukes *крыпе*.

Kapittel 5: Konklusjon

5.1 Funn

I denne oppgaven har jeg sett på ulike forhold ved bevegelsesverbene for klatring og kryping på russisk, gjennom bruk av data fra Det russiske nasjonalkorpuset og RuN-korpuset.

I kapittel 2 så jeg på forholdet mellom de to flerretningsverbene for å klatre; лазить og лазать. Det er ikke vanlig å ha to flerretningsverb i et bevegelsesverbpar. Jeg har prøvd å finne svar på om de brukes likt eller forskjellig. De to flerretningsverbene kan sies å være i en konkurransesituasjon, og når vi har to verb/ord som betyr det samme, kan vi snakke om fire mulig språkhistoriske utviklingsscenarier: 1. Det ene verbet tar over, og det andre blir borte ("leveling"), 2. Det utvikler seg ulike betydninger og bruksområder for hvert av de to verbene (semantisk differensiering), 3. Verbene brukes ulikt i dialekter og sosiolekter; noen velger det ene verbet og noen velger det andre verbet, og bruker bare det ene av de to (sosiolingvistisk differensiering), og 4. Ingenting skjer, og begge verbene brukes om hverandre. Disse fire scenariene ble hovedfokus for kapittel 2 i oppgaven min.

Jeg søkte i Det russiske nasjonalkorpuset etter alle funn av лазить og лазать i perioden 1700-2021. Vi så at fordelingen mellom de to verbene er ca. 70 % vs. 30 %. Jeg delte materialet inn i 7 kategorier, og jeg så på utvikling over tid, bevegelsesmønstre, gjentatte handlinger, forfatterens kjønn m.m. Mitt hovedfunn er at лазить og лазать brukes stort sett likt, men at det er noen interessante forskjeller. I begynnelsen var лазить nesten totalt dominerende, men bruken av лазать tar seg opp ut over 1900-tallet på bekostning av лазить. Jeg finner også en liten, men signifikant tendens til at лазить er mer i bruk om å klatre, mens лазать brukes noe mer om å klatre.

Scenario 1: Det ene verbet tar over, og det andre blir borte: Лазить går litt ned og лазать går litt opp fra midten av 1900-tallet, men vi kan ikke snakke om at det ene tar over. Лазить er fortsatt dominerende og лазать er mye mindre brukt. En statistisk analyse viste oss at det at лазать øker og лазить minker litt, er statistisk signifikant, og effektstørrelsen er liten, men rapporterbar.

Scenario 2: Det utvikler seg ulike betydninger og bruksområder for hvert av de to verbene:

Det kan se ut til at лазить brukes litt mer om kryping enn лазать gjør. Det kan også se ut til at лазать brukes mer om klatring enn лазить gjør. Dette er ikke en stor forskjell, og her bør vi ta hensyn til at noe av forskjellen kan skyldes min oversettelse og forståelse. Dog, en statistisk analyse viste oss at denne forskjellen, selv om den er liten, faktisk er signifikant og dermed trolig ikke et resultat av tilfeldigheter.

Scenario 3: Verbene brukes ulikt i dialekter og sosiolekter; noen velger det ene verbet og noen velger det andre verbet, og bruker bare det ene av de to: Jeg har sammenlignet de sosiologiske gruppene "mann" og "kvinne" med hverandre. Vi har sett at det blant disse to gruppene ikke er noen forskjell i bruk av лазить og лазать. Kvinner og menn bruker verbene likt.

Scenario 4: Ingenting skjer, og begge verbene brukes om hverandre: Vi ser noen små ulikheter, men i store trekk brukes verbene om hverandre.

Alt i alt passer scenario 4 best på mine data. Forskjellene er små, og verbene brukes om hverandre. Vi har imidlertid små innslag av scenario 1 og 2 også. Ihht. scenario 1, så har лазать økt litt mens лазить har gått litt ned. Ihht. scenario 2, så ser det ut til at лазить brukes litt mer for klatring, mens лазать brukes litt mer for kryping.

I kapittel 2 så jeg bare på uprefigerte klatreverb, mens i kapittel 3 tok jeg for meg prefigerte klatreverb. I tillegg til лезть-, лазить- og лазать-varianter får vi nå også лезти- og лезать-varianter. Disse siste to verbene finnes bare i prefigerte utgaver. Jeg har sett på bruken av disse 5 verbene med 19 prefikser, og jeg har også sett på bruken av prefigerte refleksive klatreverb. For verbene -лезть/-лезти og -лезать er de vanligste prefiksene er с-, по-, вы- og в-, mens for verbene -лазить og -лазать er de mest vanlige prefiksene вы-, с-, об- og по-. Som vi ser, er det store likheter, tre av prefiksene gjelder for alle verbene. Prefikset в- er ikke så mye brukt med -лазить og -лазать, mens prefikset об- ikke er så mye brukt med -лезть/-лезти og -лезать. Når det gjelder de refleksive klatreverbene, har vi sett at de forekommer sjelden, og at de få forekomstene vi har, er nesten utelukket med prefikset раз-.

Jeg så også på fordelingen i bruk mellom perfekte -лезть/-лезти og imperfektive -лезать. Her fant jeg at forekomsten er mye høyere av perfekte klatreverb enn imperfektive. Fordelingen mellom perfekte og imperfektive verb i russisk er ca. 53 % vs. 47 %, mens for

klatreverbene jeg har undersøkt, er andelen perfekte verb mye høyere, hele 80 % av alle forekomstene.

Jeg undersøkte også litt rundt det litt uvanlige verbet *лезать*. Det er et imperfektivt verb, selv om *по-* er et prefiks som i utgangspunktet bare danner perfekte verb. Likevel har jeg funnet 14 eksempler av verbet i Det russiske nasjonalkorpuset. Hele 9 av forekomstene var i tillegg gerundiumsformer. I tillegg finnes imperativformene *лезай/лезайте* som er hyppige i bruk.

Jeg har også sett på forholdet mellom de prefigerte verbene *-лазить* og *-лазать*. I kapittel to så vi at uprefigerte *лазить* og *лазать* hadde et 70/30 % styrkeforhold mellom seg. Når vi tar de prefigerte verbene med i regnestykket, øker styrkeforholdet til 94 % vs. 6 % i favør av *лазить/-лазить*. Noen ganger viser prefigerte *-лазить* seg å være imperfektivt verb. Det kan se ut som at det er prefiksene som avgjør om *-лазить* blir perfektivt eller imperfektivt. Med noen prefikser blir det utelukkende perfektivt og med andre utelukkende imperfektivt, men med prefiksene *с-* og *про-* kan utfallet være begge deler, og det er konteksten som må avgjøre aspektet.

Oppsummert vil jeg si at det er to ting som peker seg ut som mest uventet, eller mest interessant i kapittel 3. Det første er verbet *лезать*. Det er et imperfektivt verb, selv om man normalt ville forventet perfektivt verb, pga. prefikset. Den andre tingen jeg merket meg, er at prefigerte *-лазить* ofte kan være imperfektivt verb. Her forventer vi at alle prefigerte *-лазить* skal være perfekte verb. Dette hadde det vært interessant å gå enda mer i dybden i, i et annet prosjekt.

I kapittel 4 tok jeg for meg verb for *klatre* og *krype*, og så på hvordan de oversettes mellom norsk og russisk. Jeg har brukt RuN-korpuset som er et korpus med oversatte tekster. Jeg søkte etter alle forekomster av *klatre*, *klyve*, *krype* og *krabbe*, og så på hvilke russiske ekvivalenter de ulike verbene har. Jeg har funnet både klatreverb (*лезть*, *лезти*, *лезать*, *лазить* og *лазать* og avledninger av disse), krypeverb (*ползти* og *ползать* og avledninger av disse), og en stor del andre verb. Generelt kan vi si at *klattring* betegner vertikal bevegelse som krever større anstrengelse, mens *krypning* betegner horisontal bevegelse som krever mindre anstrengelse.

Hovedhensikten min var å finne om det er et system i når klatreverb brukes, og når krypeverb brukes. Vi har sett at лезть er dobbelt så frekvent som ползти. Det er også et mer anvendelig verb enn hva ползти er. Som Berkov (2011) også sier, så har лезть veldig mange betydninger, inkludert både det å klatre og krype m.fl. samt høy andel metaforisk bruk. Ползти betyr hovedsakelig krype, men brukes også om langsomme bevegelser som å gli sakte. I tallene mine har vi sett at for det å *klatre* er klatreverbene лезть/лезти/лезать/лазить/лазать dominerende. Krypeverbene ползти/ползать brukes nesten ikke i det hele tatt, men vi finner også en del andre verb. For klatrebetydningen er det 19 andre verb som brukes jevnlig. Når det gjelder det å *krype*, så konkurrerer klatre- og krypeverbene. Begge er mye brukt, men krypeverbene er mest brukt. Det er også et stort antall andre verb, hele 59 stykker, som brukes. Det er dog få treff på hvert av de 59 verbene.

Jeg har utfra tallene kunnet trekke den konklusjon at лезть/лезти/лезать/лазить/лазать har en videre betydning enn ползти/ползать, noe som finner støtte i Berkov (2011). Det kan også se ut til at лезть/лезти/лезать/лазить/лазать har en videre betydning enn hva norske *klatre* har. Jeg kom opp med noen hypoteser for når лезть m.fl. brukes om det å *krype*, men har ikke funnet et tydelig svar på det.

Jeg har også i kapittel 4 sett på hvilke prefikser som er mest vanlige med klatre- og krypeverb, og det viser seg at tallene fra RuN-korpuset er sammenlignbare med tallene fra kapittel 3 der jeg så på prefiksbruk generelt i Det russiske nasjonalkorpuset. Det er stort sett de samme prefiksene som brukes. Det er dog litt forskjell på hvilke prefikser som brukes med klatreverb og krypeverb. Jeg fant at под- og y- bare brukes med krypeverb, samt at c-/co- brukes mye mer med krypeverb enn med klatreverb.

Vedrørende de andre verbene som brukes, bortsett fra klatre- og krypeverb, så fant jeg hele 77 unike verb, med 68 enheter av verb/aspektpar. 19 av dem var brukt i klatrebetydning og 59 i krypebetydning, noen i begge betydninger. Det er noen få som brukes mye, de fleste har bare 1 treff. Klatre/klyve-oversettelsen samler seg på færre verb, med flere funn på hvert, mens krype/krabbe-oversettelsen brukes med mange forskjellige verb, men med få funn på hvert verb.

Oppsummert kan vi si at *взбираться/взобраться, карабкаться, подниматься/ подняться* og *спускаться* brukes en del der det på norsk brukes *klatre*, mens *выйти/ выходить* og *забираться/забраться* brukes en del der det på norsk brukes *krupe*.

5.2 Strategisk input

I kapittel 2 så vi at av de to verbene *лазить* og *лазать*, så er *лазить* et eldre verb, og det brukes fortsatt mest av de to. For studenter som skal lære seg russisk som fremmedspråk, så er det russiske verbsystemet svært komplisert. I tillegg til bevegelsesverb med både en- og flerretningsverb, har vi aspektsystemet. På bakgrunn av dette mener jeg at det kan være hensiktsmessig at studenter i utgangspunktet bare lærer flerretningsverbet *лазить*. At det finnes et flerretningsverb til, det er noe som kan komme et godt stykke ut i et studieløp, kanskje ikke før på masternivå. Jeg mener det er en god idé å lære studenter at det finnes ulike bevegelsesmønstre, men jeg synes det kan være hensiktsmessig å vente med "evne"-betydningen til en stund ut i studieløpet for ikke å komplisere ting for mye for studenter.

I kapittel 3 så vi at prefigerte varianter av *лазить* og *лазать* ikke er så vanlig, mens slike varianter av *лезть* og *лезать* er veldig vanlig. Jeg mener det da kan være hensiktsmessig å fokusere på de siste to i undervisningen. De danner også aspektpar. Når enretningsverbet *лезть* blir det prefigerte *-лезть*, oppfører det seg som forventet, og blir perfektivt. Alt som er forutsigbart, er bra for studenter i en startfase. At det dukker opp et nytt verb som blir den imperfektive partneren til *-лезть*, *-лезать*, gir mening å lære studenter, selv om det er uventet for dem. Når de to verbene er så mye i bruk, er det ikke til å komme unna at studenter bør lære om dette. Varianten *-лезти* som bare finnes med *вы-* kan ventes med, etter min mening, siden det kan bli for mye for studenter å forholde seg til 5 verb, der man er vant til 2, og selv det er ett mer enn de fleste nordmenn er vant til fra morsmålet sitt. Vi så også at refleksive verb med prefiks ikke er vanlig, så det mener jeg også kan komme senere i læringen for russiskstudenter. Det at perfektive klatreverb ser ut til å brukes mye mer enn imperfektive, trenges nok å undersøkes ytterligere. Saken med *полезай* er heller ikke noe vi trenger å lære studenter før et godt stykke ut i et studieløp. Forholdet mellom de perfekte *-лазить* og *-лазать*, og det innimellom imperfektive *-лазить*, er kanskje litt for "sært" til å lære studenter om, iallfall før masternivå.

I kapittel 4 så vi at *klatre* oversettes som regel med et klatreverb; лезть/лезти/лезать/лазить/лазать, og sjelden med et krypeverb; ползти/ползть. *Крыпе* derimot, oversettes både med klatreverb og krypeverb, selv om krypeverbene dominerer. I begge gruppene er det en del andre verb. For det å *klatre* er det noen få andre verb med en del treff, mens det for å *krype* er mange andre verb med noen få treff hver. Ut fra dette mener jeg at det i oversettelses-sammenheng er mest hensiktsmessig å fokusere på at å *klatre* oversettes med лезть/лезти/лезать/лазить/лазать og avledninger av disse, og at å *krype* oversettes med ползти/ползть og avledninger av dem. Klatre-oversettelser domineres av det jeg har kalt klatreverb, derfor mener jeg det ikke er noen grunn til å lære å bruke andre verb. Jeg ville heller satt fokus på å drille inn de ulike betydningene og nyansene det å variere med prefiksene gir verbene.

Når det gjelder det å *krype*, så brukes også klatreverb i tillegg til krypeverb. Jeg har dessverre ikke klart å finne noen klar sammenheng på når лезть m.fl. brukes i krype-betydning, så i undervisningen jeg ville her fokusert på krypeverbene ползти/ползть. Men, лезть og de andre klatreverbene brukes såpass mye i krype-betydning, at det er viktig å lære studentene å kjenne igjen dette, selv om de kanskje ikke vil kunne bruke klatreverb i krype-betydning selv. Også for krypeverbene ville jeg heller hatt fokus på å bli god på bruk av de ulike prefiksene som det russiske språket har. Å lære studentene de andre mulige verbene, ser jeg ikke på som hensiktsmessig, siden det i materialet mitt var snakk om mange verb med få treff på hvert.

5.3 Veien videre

I denne oppgaven er det tre ting jeg kunne tenke meg å fokusere på videre. For det første handler det om fordelingen mellom perfektive og imperfektive verb. Vi så i undersøkelsen til Janda og Lyashevskaya (2011) at generelt brukes perfektivt aspekt litt mer enn imperfektivt aspekt, mens jeg i mine tall har en svært stor overvekt av perfektivt aspekt. Er dette noe som er spesielt for klatreverbene? Finnes dette forholdet i andre bevegelsesverb?

Det andre jeg la særlig merke til, er det at prefigerte -лазить kan være både perfektivt og imperfektivt. Noen prefikser gjør verbet perfektivt, og andre prefikser gjør verbet imperfektivt, og i tillegg finnes det prefikser som kan gjøre begge deler, slik at man må se på konteksten for å vurdere aspektet. Dette hadde det vært interessant å fordype seg mer i, og finne ut hvorfor det er sånn.

Det tredje, og mest interessante synes jeg, er hvorfor klatreverb brukes i krype-betydning, når man faktisk har krypeverb man kan bruke. Jeg har framsatt noen hypoteser basert på en liten undersøkelse blant morsmålsbrukere, men kunne ikke komme fram til en klar konklusjon. Finnes det noen svar, eller handler dette bare om tilfeldigheter?

Litteraturliste

- Berkov, Valerij P.: *Russisk-norsk ordbok*, Kunnskapsforlaget, Oslo 2011.
- Filin, Fedot P.: *Словарь русского языка XI-XVII вв.* Москва: Наука, 1981.
- Goldberg, Adele E.: *Constructions - A Construction Grammar Approach to Argument Structure*, The University of Chicago Press, Chicago & London 1995.
- Janda, Laura A. & Lyashevskaya, Olga: Grammatical profiles and the interaction of the lexicon with aspect, tense, and mood in Russian, i *Cognitive Linguistics* 22-4, 2011, s. 719-763.
- Evgeneva, Anastasia P.: *Малый академический словарь русского языка*, Russisk-russisk ordbok (digital), 2021,
<https://classes.ru/all-russian/dictionary-russian-academ-term-31891.htm>
- Mathiassen, Terje: *Russisk grammatikk, revidert utgave*, Universitetsforlaget, Oslo 1996.
- Nesset, Tore & Janda, Laura A.: Paradigm structure: Evidence from Russian suffix shift, i *Cognitive Linguistics* 21-4, 2010, s. 699-725.
- Nesset, Tore & Janda, Laura A.: Securing strategic input for L2 learners: Constructions with Russian motion verbs, i *Directions for Pedagogical Constructional Grammar, Learning and Teaching (with) Constructions*, ed. Hans C. Boas, De Gruyter Mouton, Berlin/Boston 2022.
- Nesset, Tore & Makarova, Anastasia: *Ikke bare-bare. En liten bok om å oversette til russisk.* Novus forlag, Oslo 2016.
- Nesset, Tore & Makarova, Anastasia: The decade construction rivalry in Russian. Using a corpus to study historical linguistics, John Benjamins Publishing Company, USA, 2018, s. 71-106.
- Nynorskordboka*, Universitetet i Bergen og Språkrådet, digital utgave, 2021.
https://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?OPP=+ljuv&ant_bokmaal=5&ant_nynorsk=5&begge=+&ordbok=begge
- Ozjegov, Sergej I. & Sjvedova, Natalija Ju., *Толковый словарь русского языка*, Russisk-russisk ordbok, Forlaget "Азь", 1992 (digital utgave 2013),
<http://ozhegov.info/slovar/?q=%D0%BB%D0%B5%D0%B7%D1%82%D1%8C>
- Sreznevskij, Izmail I.: *Материалы для словаря древнерусского языка.* Sankt Petersburg, 1893.
- Timberlake, Alan: *A reference grammar of Russian*, Cambridge University Press, Cambridge,

UK 2004.

Zaliznjak, Andrej A.: *Грамматический словарь русского языка*, Forlaget Русский язык, Moskva 1980.

Zaliznjak, Anna A. og Sjmeljov, Aleksej D.: *Введение в русскую аспектологию*, Forlaget Языки русской культуры, Moskva 2000.

